

CONFERENCE BOOK

ACADEMY 3. ULUSLARARASI HUKUK VE ADLİ BİLİMLER KONGRESİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF ADVANCES IN
FORENSIC SCIENCES

www.forscon.org

ACADEMY 3RD INTERNATIONAL CONFERENCE ON
LAW AND FORENSIC SCIENCES
MARCH 24 - 26, 2023

Istanbul

ISBN: 978-625-6393-43-1
Academy Global Publishing House

*ACADEMY 3RD INTERNATIONAL CONFERENCE ON
LAW AND FORENSIC SCIENCES
MARCH 24 - 26, 2023
ISTANBUL*

*Edited By
AYNURƏ ƏLİYEVƏ*

CONGRESS ORGANIZING BOARD

- Head of Organizing Board: Assit. Prof. Dr. Gültekin Gürçay*
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Naile Bilgili
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Başak Hanedan
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Ali Bilgili
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Hülya Çiçek Kanbur
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Raihan YUSOPH
Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti
Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi
Organizing Committee Member: Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Organizing Committee Member: Aynurə Əliyeva
Organizing Committee Member: Tuğçe Biçer
Organizing Committee Member: Amaneh Manafidizaji

*All rights of this book belong to Academöy Global Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.*

Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.

Academy Global–2023©

Issued: 10.04.2023
ISBN: 978-625-6393-43-1

CONFERENCE ID

ACADEMY 3RD INTERNATIONAL CONFERENCE ON LAW AND FORENSIC SCIENCES

DATE – PLACE

MARCH 24 - 26, 2023

ISTANBUL

ORGANIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & PUBLISHING

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

**Turkey – Azerbaijan – India – Iran – Poland- Pakistan – Algeria – Brazil- Kenya.
Germany -**

PRESENTATION

Oral presentation

PERCENTAGE OF PARTICIPATION

9 Papers from From Turkey And 13 Papers From Other Counteries

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan

Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia

Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə - Azerbaijan

Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan

Prof. Dr. Burcu Semin AKEL - Türkiye

Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia

Aynurə Əliyeva - Azerbaijan

Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan

Doç. Dr. Abdulsemet AYDIN – Türkiye

Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Türkiye

Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria

Prof. Dr. Ali BİLGİLİ – Türkiye

Prof. Dr. Naile BİLGİLİ - Türkiye

Prof. Dr. Başak HANEDAN - Türkiye

Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan

Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania

Doç. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran

Dr. Gültekin GÜRÇAY – Türkiye

Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA - Azerbaijan

Doç. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan

Dr. Dody HARTANTO - Indonesia

Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran

Prof. Dr. Həcər Hüseynova - Azerbaijan

Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan

Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan

Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan

Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan

Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria

Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR - Türkiye

Doç. Dr., İradə Kərimova - Azerbaijan

Prof. Dr. Emine KOCA – Türkiye

Prof. Dr. Fatma KOÇ - Türkiye

Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU - Türkiye

Prof. Dr. Natalia LATYGINA - Ukraina

Sonali MALHOTRA - India

Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan

Prof. Muntazir MEHDI - Pakistan

Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan

Assist. Prof. K. R. PADMA – India

Doç. Dr. Sevinc Sadıqova - Azerbaijan

Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Türkiye

Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan

Doç. Dr. Könül Səmədova - Azerbaijan

DR. Bhumika SHARMA - India

Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan

Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia

Assoc. prof. Ivaylo STAYKOV, Bulgaria

Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia

Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam

Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan

Dr. Dinarakhan TURSUNALIEVA - Kirgizia

Prof. Dr. Raihan YUSOPH -Philippines

Prof.Dr. Akbar VALADBIGI - Iran

Dr. Yang ZITONG - China

ACADEMY
3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON LAW AND FORENSIC SCIENCES
March 24-26, 2023
ISTANBUL

ACADEMY
3RD INTERNATIONAL CONFERENCE ON
LAW AND FORENSIC SCIENCES
March 24 - 26, 2023
Istanbul

Conference Organizing Committee

Assist. Prof. Dr. Gültekin GÜRÇAY
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR
Prof. Dr. Ali BİLGİLİ
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ
Prof. Dr. Başak HANEDAN
Prof. Dr. Raihan YUSOPH
Assoc. Prof. Dr. K. R. PADMA
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Amaneh Manafidizaji
Aynurə Əliyeva

Join Zoom Meeting

<https://us02web.zoom.us/j/82329181659?pwd=WlBtYWdFSWJhRFEEyVGNyR1VKVj5mZz09>

Meeting ID: 823 2918 1659

Passcode: 24260323

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

exp. H-..., S- ... NAME SURNAME

ACADEMY
3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON LAW AND FORENSIC SCIENCES
March 24 - 26, 2023 - Istanbul

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 823 2918 1659 Passcode: 24260323

25 Mart/ 25 March 2023 /11:00-13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
Hall 1	Doç. Dr. Nimet Özbek	1	FEAR OF THE 60-80S OF THE XX CENTURY – DISSENT (HEYDAR ALIYEV'S VIEW OF THE PROBLEM)	Ayətəxan Ziyad, Babək İsgəndərov,
		2	CITIZENSHIP LAW AN EVALUATION ON THE CONSTITUTIONAL COURT DECISION ON THE PRIVACY OF PRIVACY IN TURKISH	Doç. Dr. Nimet Özbek
		3	ADLİ SOSYAL ANTROPOLOJİ VE ADLİ BİLİMLERLE OLAN İLİŞKİSİ	Dr. TOLGA KÖROĞLU
		4	LAW AND COURT IN OTTOMAN DOCUMENTS: A THEFT INVESTIGATION	Assist. Prof. Dr. Sibel ORHANKAZI
		5	PHARMACIST RESPONSIBILITIES RELATED TO THE PROTECTION OF PERSONAL DATA IN COMMUNITY PHARMACIES	Pharmacist SEREN KADRIYE ÇUBUKÇUOĞLU Prof. Dr. GÜLBİN ÖZÇELİKAY
		6	TEKNOLOJİK İLERLEMELERE BAĞLI OLARAK ENTEGRE DEVRE TOPOGRAFYALARININ KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ	Öğretim Görevlisi, Nilüfer ÖZER ŞEKER
		7	KNOWLEDGE MANAGEMENT APPLIED TO FORENSIC SCIENCES	Norma Rodrigues Gomes
		8	ULUSLARARASI MÜLTECİ HUKUKUNDA 'KİTLESEL AKIN' VE AVRUPA BİRLİĞİNİN TEPKİSİ	Doç. Dr. Ümmühan Elçin Ertuğrul

ACADEMY
3rd INTERNATIONAL CONFERENCE ON LAW AND FORENSIC SCIENCES
March 24 - 26, 2023 - Istanbul

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 823 2918 1659 Passcode: 24260323

25 Mart/ 25 March 2023 /11:00-13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair	Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors	
Hall 2	Advocate Anurita Yadav	1	SELF DEFENCE IN TURKISH CRIMINAL LAW	Av. CEREN CANATAN
		2	IMPORTANCE OF FORENSIC SCIENCE IN FACIAL IMAGE COMPARISON	Musaib Mir Vani Chaudhary
		3	INTERPRETATION OF STATUTES: WITH SPECIAL REFERENCE TO CONSTRUCTIVE RULE OF INTERPRETATION	Lavanya Ethiraj, Jefrin Johny
		4	INTERPRETATION OF STATUTES: WITH SPECIAL REFERENCE TO MISCHIEF RULE OF INTERPRETATION	Jefrin Johny, Vidhi Maheshwari,
		5	AN APPRAISAL OF THE ROLE OF FORENSIC SCIENCE IN CRIME SCENE MANAGEMENT IN INDIA	Advocate Anurita Yadav
		6	PROBATION DIRECTORATES AND CRIME PREVENTION IMPROVEMENT SERVICES	Arzu Babaoğlu Doç. Dr. Yaşar Barut
		7	PATHOLOGICAL TRUTH: THE USE OF FORENSIC SCIENCE IN KENYA'S CRIMINAL JUSTICE SYSTEM	Peter Ndichu Muriuki
		8	İŞ DAVALARINDA TANIK BEYANLARININ İRDELENMESİNDE BAZI ESASLAR	Dr.Öğ.Üyesi Meltem Öztürk

ACADEMY
1st INTERNATIONAL CONFERENCE ON INDUSTRIAL HEMP STUDIES
March 24 - 26, 2023 - Istanbul

Bildiri Sunumları / Presentation Session – I
Meeting ID: 823 2918 1659 Passcode: 24260323

25 Mart/ 25 March 2023 /11:00-13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon / Hall	Oturum Başkanı / Session Chair		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
Hall 3	Dorota Habrat	1	THE PHILOSOPHICAL HERMENEUTICS CONTRIBUTION TO FORM A HIGHLY QUALIFIED JUDICIARY IN BRAZIL	Thiago R. Pereira
		2	THE ROLE OF THE ACCUSED'S ATTORNEY IN THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM OF IRAN, MASHHAD 2014	Mahdi Karimi
		3	SEXUAL AND GENDER BASED CRIMES IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW: MOVING FORWARDS OR BACKWARDS?	Khadija Ali
		4	JUDICIAL INSTITUTIONS IN A POST-CONFLICT SOCIETY: GAINING LEGITIMACY THROUGH A HOLISTIC REFORM	Abdul Salim Amin
		5	BETWEEN LEGAL AUTHORITY AND EPISTEMIC COMPETENCE: A CASE STUDY OF THE BRAZILIAN SUPREME COURT	Júlia Massadas
		6	CRIMINAL LAW INSTRUMENTS TO COUNTER CORPORATE CRIMES IN POLAND	Dorota Habrat

Contents

XX əSRİN 60-80-Cİ İLLƏR XOFU - DİSSİDENTLİK (problemə Heydər Əliyev baxışı)	1
CITIZENSHIP LAW AN EVALUATION ON THE CONSTITUTIONAL COURT DECISION ON THE PRIVACY OF PRIVACY IN TURKISH.....	16
ADLİ SOSYAL ANTROPOLOJİ VE ADLİ BİLİMLERLE OLAN İLİŞKİSİ	21
OSMANLI BELGELERİNDE HUKUK VE MAHKEME: BİR HIRSIZLIK SORUŞTURMASI	32
TOPLUM ECZANELERİNDE KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI İLE İLGİLİ ECZACI SORUMLULUKLARI ...	42
TEKNOLOJİK İLERLEMELERE BAĞLI OLARAK ENTEGRE DEVRE TOPOGRAFYALARININ KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	55
TÜRK CEZA HUKUKUNDA MEŞRU MÜDAFAA	56
IMPORTANCE OF FORENSIC SCIENCE IN FACIAL IMAGE COMPARISON	73
INTERPRETATION OF STATUTES: WITH SPECIAL REFERENCE TO CONSTRUCTIVE RULE OF INTERPRETATION	85
INTERPRETATION OF STATUTES: WITH SPECIAL REFERENCE TO MISCHIEF RULE OF INTERPRETATION	92
AN APPRAISAL OF THE ROLE OF FORENSIC SCIENCE IN CRIME SCENE MANAGEMENT IN INDIA	99
DENETİMLİ SERBESTLİK MÜDÜRLÜKLERİ VE SUÇ ÖNLEME ALANINDAKİ İYİLEŞTİRME HİZMETLERİ ..	107
İŞ DAVALARINDA TANIK BEYANLARININ İRDELENMESİNDE BAZI ESASLAR	116
KNOWLEDGE MANAGEMENT APPLIED TO FORENSIC SCIENCES	117
PATHOLOGICAL TRUTH: THE USE OF FORENSIC SCIENCE IN KENYA'S CRIMINAL JUSTICE SYSTEM	118
THE PHILOSOPHICAL HERMENEUTICS CONTRIBUTION TO FORM A HIGHLY QUALIFIED JUDICIARY IN BRAZIL	119
THE ROLE OF THE ACCUSED'S ATTORNEY IN THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM OF IRAN, MASHHAD 2014.....	121
SEXUAL AND GENDER BASED CRIMES IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW: MOVING FORWARDS OR BACKWARDS?.....	122
JUDICIAL INSTITUTIONS IN A POST-CONFLICT SOCIETY: GAINING LEGITIMACY THROUGH A HOLISTIC REFORM	123
BETWEEN LEGAL AUTHORITY AND EPISTEMIC COMPETENCE: A CASE STUDY OF THE BRAZILIAN SUPREME COURT.....	124
CRIMINAL LAW INSTRUMENTS TO COUNTER CORPORATE CRIMES IN POLAND	125

XX ƏSRİN 60-80-Cİ İLLƏR XOFU - DİSSİDENTLİK (problemə Heydər Əliyev baxışı)

XX yüzyilin 60-80'lerinin korkusu - muhaliflik
(Heydar Aliyev'in soruna baxışı)

Fear of the 60-80s of the XX century - dissent
(Heydar Aliyev's view of the problem)

Ayətəxan Ziyad,

Azərbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi. Araştırma görevlisi.
<https://orcid.org/0000-0002-0034-6736>

Babək İsgəndərov,
hukukçu, araştırmacı

XX yüzyilin 60-80'lerinin korkusu - muhaliflik (Heydar Aliyev'in soruna baxışı)

ÖZET

Heydar Aliyev konusu Azərbaycan halkı ve Azərbaycan devleti için tüm zamanların ebedi konusudur. Her halükarda her şeyden önce, çünkü bu mükemmelliği elde eden herkes, yeni bir mükemmel hayat görüşüne, halkının milli ve manevi değerlerini gereği gibi takdir etme yeteneğine ve vatandaşlık ilişkisi gibi kutsal duyguları oluşturma fırsatına sahip olur. devletine ve toprağına kelimenin tam manasıyla yapabilir.

Şahsiyet olarak Milli lider karşısında birbirini tamamlayan 3 hususa dikkat çekmek istiyoruz:

1 - kişiliğin edebiyata olan ilgisi ve ilgisi sorunu. Yazıda, şahsın (burada Heydar Aliyev) halkına gösterdiği ilgi ve özen, edebiyat ve sanat şahsiyetleri örneğinde açık bir şekilde anlatılmış;

2- Edebiyatın kişiliğe olan borcunu iade etme sorunu, yani kişiliği sanatçının kalemiyle yaşatma sorunu. Sunulan yazıda, vatan evladı olarak gücümüzün karşılığı olarak Heydar Aliyev'in şahsına olan borcumuzu ödemeye, (Heydar Aliyev) şahsiyetini ebediyen izzetinde tesis etmeye;

3 - kişiliğin büyüklüğünün zamanla görünür olması sorunu. Neticede büyük lider Heydar Aliyev ülkesini dünyaya tanıtmış, Azərbaycan'ı çağlara görünür kılmış, "Ulu lider", "Milli lider", "Heydar - halk, halk - Heydar", "devlet kurucusu" unvanlarını taşıdı, "Büyük siyasi lider" unvanını kazandı ve halkının sevilen lideri oldu.

Kişiliği tamamlayan bu üç nitelik sunulan makalede madde-madde vurgulanmıştır.

Hayatın Milli liderin zekasının nüfuz etmediği hiçbir alanı yoktur. Farklı konularda yazılmış ciltler dolusu kitap, sayıları binleri bulan makale koleksiyonları, konferans materyalleri ve öğretim yardımcıları var. Bütün bunlar, halkın en büyük oğullarına olan tükenmez sevgisinin ve sempatisinin bir göstergesidir.

Heydar Aliyev ve muhalif edebiyat konusu ilk olarak 2008 yılında Ayetkhan Ziyad tarafından geliştirilmiştir. O sıralarda büyük lider hakkında yazdığı belirli sayıdaki makaleler tek konu satırında birleştirilerek "Halkın ve devletin gururu" adı altında monografi formatında ve "Azərbaycan edebiyatının hamisi" ders kitabında toplandı. , kültür ... devletin". Ders kitabı Azərbaycan ve Türkiye'de iki yayınevi tarafından yayımlandı.

***

Muhalif, 1937'nin "hain" etiketinin 20. yüzyılın sonlarında değiştirilmiş bir biçimde

tezahürüydü ve "farklı düşünen", "farklı görüşe sahip" ve "katılmayan" mezheplere atfedildi. Orta Çağ'da bu anlam, kilisenin Batı Avrupa ülkelerinde sapkın olarak gördüğü Katolikliğe "sırtını dönenlere" hitap ediyordu. 16. ve 17. yüzyıllarda İngiltere (Muhalifler) ve Fransa'da (Huguenotlar), 17. ve 18. yüzyıllarda Polonya'da, 20. yüzyılın ikinci yarısında ise eski Sovyetler Birliği'nde yer almıştır.

Bazı uzmanlara göre, eski SSCB'deki muhalif hareket de DTK'nın bir deneyiydi ve genellikle geçiş aşamalarında daha keskin bir şekilde kendini gösterdi. Bu görüş sahipleri, muhalefet eğiliminin askerler arasında değil, söz ehli (şairler ve yazarlar) arasında olduğunu iddia etmektedirler. Çünkü - dediler - ordu gerçektir, ordu devlete (devlet görevlilerine) karşı askeri operasyonlar ve provokasyonlar yapabilir. Şair ve yazar tehlikeli olmadıkları için sanaldılar. Bu anlamda Sovyet hükümetinin Azerbaycan'daki muhalif hareketin başında diyelim bir askeri adama ihtiyacı vardı, örneğin Almanya'daki Azerbaycan lejyonunun başıydı (1954-2010 yılında Sovyet gizli güçleri tarafından öldürüldü). hizmet.

Görüşlere göre, eski SSCB'de muhalefet, Sovyet toplumunda olumsuz koşullarla karşı karşıya kalanların mücadelesi temelinde şekillenmiş ve SSCB halklarının literatüründe ilk kez 1970 yılında girmiştir. Eski Sovyetler Birliği'nde 1956 sonrası dönem, muhalif edebiyatın "çiçeklenme" dönemi olarak kabul edilir. İnançları (Sovyet ideolojisine göre muhalefet) nedeniyle 7 yıl hapis cezasına çarptırılan iki Rus şairin serbest bırakılması için başlayan bu mücadele, zamanla genişleyerek bir harekete dönüştü.

Azerbaycan için bu, cumhuriyetimizde ulusal kurtuluş hareketinin SSC birliğinden kopma mücadelesiyle günden güne büyüdüğü bir dönemdi. Toplantının yapıldığı Bakü'nün Azadlık Meydanı ve şehirlerimizin merkez meydanları. ve bölgeler nehir gibi köpürüyordu. Dünyanın gözü ulusal kurtuluş hareketinin ivme kazandığı Çeçenistan, Gürcistan, Baltık ülkeleri ve Azerbaycan'daydı.

Bu dönemde B. Vahabzade'nin "Gülistan" şiiri dillerin belleği oldu. Halil Rza "Davam edir 37" yazdı, Anar "Azadlık" gazetesi için büfeye gidenlere gazete satıcısının dilinde "özgürlük yok" dedi, Yazar İsa Hüseyinov, Neriman Nerimanov ve 100. yılını dolduran V.I. Leni ile karşı karşıya geldi. yıldönümleri çakışıyor. evet, N. Narimanov, VI. Lenin değil, Lenin'den daha büyük bir adamdır" "Gobustan" dergisinin sayfalarında yer aldı. Ancak bu kalem sahipleri (birçoğu gibi) "muhalif" etiketiyle cezalandırılmadı, en hafif vakada bile ev hapsine alınmadı. Ancak 1937'nin "vatansever" kasırgasında, Stalinizm kol gezerken, Azerbaycan'dan kaç yazar ve folklorcu ölüme veya sürgüne mahkum edildi.

Soru ortaya çıkıyor: 20. yüzyılın ortalarında SSCB devletinin üzerinde bir kabus gibi gezinirken bu yeni "37" dalgası Azerbaycan dünyasında uygulanmadı mı? Almanya'daki Azerbaycan lejyonunun başında bulunan Dudenginsky, sosyalist ideolojinin muhalifi ve bu hareketin kurucusu Solzhenitsyn gibi entelektüel mücahitler, Rus ve Ukraynalı şairler Shabanov ve Maksimov neden ölüm ve sürgün cezasına çarptırıldı da bir cezaya çarptırılmadı? Azerbaycan'dan tek bir muhalif "bulundu" mu?!

Bu tür soruların cevapları makalede sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: muhalif, muhalif edebiyat, totaliter rejim, baskı, yurttaş, koruyucu, fanatik, savunucu.

Fear of the 60-80s of the XX century - dissent
(Heydar Aliyev's view of the problem)

ABSTRACT

The subject of Heydar Aliyev is the eternal theme of all times for the Azerbaijani people and

the Azerbaijani state. In any case, above all, because everyone who achieves this perfection has a new vision of a perfect life, the ability to properly appreciate the national and spiritual values of his people, and the opportunity to form sacred feelings such as civic relations. he can literally do to his state and land.

As a person, we would like to draw attention to 3 points that complement each other in the face of the National Leader:

1 - the problem of the personality and interest in literature. In the article, the interest and care shown by the person (here Heydar Aliyev) to his people is clearly explained in the example of literary and artistic figures;

2- The problem of returning the debt of literature to the personality, that is, the problem of keeping the personality alive with the pen of the artist. In the article presented, we want to pay our debt to Heydar Aliyev in return for our strength as a son of the country, to establish his (Heydar Aliyev) personality in his glory forever;

3 - the problem of the size of the personality being visible over time. As a result, the great leader Heydar Aliyev introduced his country to the world, made Azerbaijan visible to the ages, carried the titles of "Great Leader", "National Leader", "Heydar - the people, the people - Heydar", "Great statesman". He won the title of "great political leader" and became the beloved leader of his people.

These three qualities that complement personality are emphasized item-by-item in the presented article.

There is no area of life where the intelligence of the National leader has not penetrated. There are volumes of books on different subjects, collections of thousands of articles, conference materials and teaching aids. All this is an indicator of the inexhaustible love and sympathy of the people for their eldest son.

Heydar Aliyev and the subject of oppositional literature was first developed by Ayetkhan Ziyad in 2008. A certain number of articles he wrote about the great leader at that time were combined in a single subject line and gathered under the title "Pride of the People and the State" in monograph format and in the textbook "Patriot of Azerbaijani literature". , culture ... the state". The textbook was published by two publishing houses in Azerbaijan and Turkey.

***

Dissent was a modified manifestation of the "traitor" label of 1937 in the late 20th century, and was attributed to sects that "think differently," "have a different view," and "disagree." In the Middle Ages, this meaning was addressed to "those who turned their backs" on Catholicism, which the church saw as heretical in Western European countries. It took place in England (Dissidents) and France (Huguenots) in the 16th and 17th centuries, in Poland in the 17th and 18th centuries, and in the former Soviet Union in the second half of the 20th century.

According to some experts, the dissident movement in the former USSR was also an experiment of the DTK and often manifested itself more sharply in the transitional stages. Those who hold this view claim that the tendency to dissent is not among the soldiers, but among the people of speech (poets and writers). Because - they said - the army is real, the army can carry out military operations and provocations against the state (state officials). Poet and writer are virtual because they are not dangerous. In this sense, the Soviet government needed, say, a military man at the head of the opposition movement in Azerbaijan, for example, he was the head of the Azerbaijani legion in Germany (he was killed in 1954 by Soviet secret forces in 2010). service.

According to the views, opposition in the former USSR was shaped on the basis of the struggle

of those who faced adverse conditions in Soviet society and entered the literature of the peoples of the USSR for the first time in 1970. In the former Soviet Union, the post-1956 period is considered the "blooming" period of dissident literature. This struggle, which started for the release of two Russian poets who were sentenced to 7 years in prison for their beliefs (opposition to Soviet ideology), expanded into a movement over time.

For Azerbaijan, this was a period in which the national liberation movement in our republic grew day by day with the struggle to break away from the unity of the USSR. The Azadlık Square of Baku and the central squares of our cities, where the meeting was held. and the regions were bubbling like rivers. The eyes of the world were on Chechnya, Georgia, the Baltic countries and Azerbaijan, where the national liberation movement gained momentum.

In this period, B. Vahabzade's poem "Gülistan" became the memory of languages. Halil Rza wrote "Davam edir 37", Anar said to those who went to the kiosk for the "Freedom" newspaper, "There is no freedom" in the language of the newspaper seller, Writer Isa Huseynov came face to face with Nariman Narimanov and V.I.Leni, who completed his 100th anniversary. anniversaries coincide. yes, N. Narimanov, VI. He's not Lenin, he's a bigger man than Lenin" was featured on the pages of the "Gobustan" magazine. However, these pen holders (like many) were not punished with the "dissident" label, not even placed under house arrest in the mildest case. But in the "patriotic" hurricane of 1937, How many writers and folklorists from Azerbaijan were sentenced to death or exile while Stalinism was rampant.

The question arises: while the USSR was hovering like a nightmare in the middle of the 20th century, wasn't this new wave of "37" implemented in the world of Azerbaijan? Why were intellectual mujahideen such as Dudenginsky, the head of the Azerbaijani legion in Germany, the opponent of socialist ideology and the founder of this movement Solzhenitsyn, Russian and Ukrainian poets Shabanov and Maksimov sentenced to death and exile but not sentenced to death? "Found" a single dissident from Azerbaijan?!

The answers to such questions are presented in the article.

Keywords: dissident, dissident literature, totalitarian regime, repression, native, language, promoter, fanatic, protektor.

GİRİŞ

Heydər Əliyev mövzusu Azərbaycan xalqı, Azərbaycan dövləti üçün bütün zamanların əbədi mövzudur. Hər haldan öncə ona görə ki, bu mükəmməliyə yiyələnən hər kəs özündə həyata yeni mükəmməl baxış, xalqının milli-mənəvi dəyərlərini layiqincə qiymətləndirə bilmək bacarığı, dövlətinə, torpağına sözün müstəqim mənasında vətəndaş münasibəti kimi müqəddəs duyğular formalaşdırmaq imkanı əldə edə bilər.

Ümummillilərin simasında bir-birini tamamlayan 3 cəhət diqqəti cəlb edir:

1) şəxsiyyətin ədəbiyyata diqqət və qayğısı. Məqalədə Heydər Əliyevin öz xalqına göstərdiyi diqqət və qayğı ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin nümunəsində aydın şərhini tapmışdır;

2) ədəbiyyatın öz borcunu şəxsiyyətə qaytarması, başqa sözlə, şəxsiyyətin sənətkar qələmi ilə əbədiləşdirilməsi problemi. Təqdim olunan məqalədə vətən övladı olaraq biz də Heydər Əliyev şəxsiyyətinə öz vətəndaşlıq borcumuzu qaytarmağa, gücümüz müqabilində bu böyük insanı əbədilik ucalığında qərarlaşdırmağa səy göstərilmişdir;

3) şəxsiyyətin ucalığının zamana görk olması problemi. Ulu öndər Heydər Əliyev nəticə etibarilə öz ölkəsini dünyada tanıtmış, Azərbaycanımızı zamana görk etmiş, "Ulu öndər", "Ümummillilərin lideri", "Heydər – xalq, xalq – Heydər" zirvələrinə sahib durmuş, "böyük

dövlət xadimi”. “böyük siyasi lider”, “fövqəlzəka sahibi” ucalığını fəth etmiş, xalqının sevimli rəhbərinə çevrilmişdir.

Şəxsiyyəti tamamlayan bu üç məziyyət təqdim olunan məqalədə məqam-məqam diqqətə çatdırılır.

Həyatın elə bir sahəsi yoxdur ki, Ümummilli liderin zəkası ora nüfuz etməmiş olsun. Haqqında ayrı-ayrı mövzularda qələmə alınmış cild-cild kitablar da var, sayı minləri adlamış məqalələr topluları, konfrans materialları, dərs vəsaitləri də. Bütün bunlar xalqının öz böyük oğluna tükənməz məhəbbətinin, sonsuz rəğbətinin göstəricisidir.

Azərbaycanda Heydər Əliyev və dissident ədəbiyyatı mövzusu ilk dəfə 2008-ci ildə tərəfimizdən işlənmişdir. Həmin zaman civarında Ulu öndər haqqında qələmə aldığı məqalələrin müəyyən qismi bir sujet xəttində birləşdirilərək “Xalqının, dövlətinin qürur ünvanı” adı altında monoqrafiya formatında və “Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin... dövlətinin hamisi” dərs vəsaitində toplanmışdır. Dərs vəsaiti Azərbaycanda, həmçinin Türkiyənin iki nəşriyyatında nəşr edilmişdir.

***

Dissidentlik 1937-ci illərin “vətən xaini” damğasının XX əsrin sonuncu qərinəsində səmti dəyişdirilmiş formatda təzahürü olub “başqa cür düşünən”, “başqa fikirli”, “razılaşmayan” təriqətli şəxslərə aid edilib. Bu anlam orta əsrlərdə Qərbi Avropa dövlətlərində kilsənin bidətçi hesab etdiyi katolozizmdən “üz döndərən”ə ünvanlanıb. 16-17-ci əsrlərdə İngiltərədə (*dissenterlər*) və Fransada (*hüjenotlar*), 17-18-ci əsrlərdə Polşada, keçmiş sovetlər birliyində isə XX əsrin II yarısında meydan sulayıb.

Bəzi mütəxəssislərin fikrincə, keçmiş SSRİ-də dissident hərəkatı həm də DTK-nın bir eksperimenti olub adətən keçid mərhələlərində özünü daha kəskin büruzə verib. Bu qənaət sahibləri dissidentliyə meylin hərbiçilər deyil, daha çox söz adamları (*şair və yazıçılar*) arasında olduğu iddiasındadırlar. Çünki, - deyirdi belələri, - hərbiçilər realdır, hərbiçilər dövlətə (dövlət məmurlarına) qarşı hərbi əməliyyatlar, təxribatlar törətmək imkanındadır. Şair, yazıçı isə virtualdır, çünki, təhlükəli deyil. Bu mənada sovet hökumətinə lazım idi ki, deyək ki, Azərbaycanda dissident hərəkatının başında hərbiçilər, məsələn, Almaniyada Azərbaycan legionunun başçısı olmuş (*1954-cü ildə sovet xəfiyyəsi tərəfindən öldürülmüşdür*) hərbi təfəkkürə malik Düdənginski yox, şair dayansın.

Mülhazizələrə görə, keçmiş SSRİ-də dissidentlik sovet cəmiyyətində olan neqativ hallara qarşı çıxanların mübarizəsi zəminində formalaşmış və SSRİ xalqları ədəbiyyatı lüğətinə ilk dəfə 1970-ci ildə daxil olub. Keçmiş SSR birliyində 1956-cı ildən sonrakı zaman civarı dissident ədəbiyyatı üçün “çiçəklənmə” dövrü kimi qəbul olunur. Hansı ki, əqidəsinə görə 7 il həbs cəzasına məhkum edilmiş iki rus şairinin azadlığa buraxılması uğrunda başlayan bu mübarizə (*sovet ideologiyasına görə, dissidentlik*) genişləniş hərəkatına çevrilmişdi.

Bu, Azərbaycan üçün elə bir zaman kəsiyi idi ki, respublikamızda milli-azadlıq hərəkatı gündəndən genişləniş, SSR birliyindən qopmaq uğrunda mübarizələrin topladığı Bakının Azadlıq meydanı, şəhər və rayonlarımızda mərkəzi meydanlar nəhr kimi çalxanırdı. Dünyanın nəzəri milli-azadlıq hərəkatının vüsət aldığı Çexoslovakiyada, Gürcüstanda, Pribaltikada və Azərbaycanda idi.

Bu dövrdə B.Vahabzadənin “Gülüstan” poeması dillər əzbəri oldu. Xəlil Rza “Davam edir 37”-ni yazdı, Anar “Azadlıq” qəzeti üçün köşkə üz tutanlara qəzətsatanın dili ilə “azadlıq yoxdur” dedi, Yazıçı İsa Hüseynov yüzillik yubileyləri üst-üstə düşən Nəriman Nərimanovla V.İ.Lenini üz-üzə qoyub “bəli, N.Nərimanov V.İ.Lenin deyil, Lenindən də böyük adamdır” kəlmələri ilə “Qobustan” jurnalının səhifələrində yer aldı. Ancaq bu qələmə sahibləri (eləcə də, digər bir

çoxları) “dissident” damğası ilə cəzalandırılmadı, hətta ən yumşaq halda, ev dustağı da edilmədilər. Halbuki stalinizmin tüğyan etdiyi 1937-ci illərin “vətən xaini” burulğanında Azərbaycandan nə qədər qələm sahibi, folklorşünas ölüm, yaxud sürgün hökmü ilə cəzalandırılmışdı.

Sual meydana çıxır: “37”-nin bu yeni dalğası XX əsrin ortalarında SSRİ üzərində kabus kimi dolaşdığı halda Azərbaycan dünyasında niyə tətbiq olunmadı? Niyə Almaniyada Azərbaycan legionunun başçısı olmuş Düdənginski, sosializm ideologiyasının əleyhdarı və bu hərəkatın banisi Soljenitsin, Rusiya və Ukrayna şairləri Şabanov və Maksimov kimi zəka mücahidləri ölüm və sürgün cəzası ilə cəzalandırıldılar, ancaq Azərbaycanda bircə nəfər də olsun dissident tapılmadı?!

Bu kimi sorğulara cavab təqdim olunan məqalədə.

ARAŞDIRMA

Heydər Əliyev irsinə şəxsiyyət və zaman kontekstində diqqət yetirdikdə, Azərbaycanda müasir demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu, vətəndaş cəmiyyətinin təşəkkülü, milli-mənəvi dəyərlərə qayıdış və elmin, təhsilin, ədəbiyyatın, mədəniyyətin inkişafının XX əsrin son bir qərənəlik dövrünün məhz Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olduğu aydın görünür.

Fövqəlzəka sahibi, fenomenal yaddaşa malik siyasətçi, müdrik dövlət başçısı Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrlərdəki çıxışlarını izləyərkən, «dissident» kəlməsinə ilk olaraq xalq yazıçısı Maqşud İbrahimbəyovun anadan olmasının 60 illik yubileyindəki (14 may 1995-ci il) nitqində rast gəlirik. 1980-ci illərin sonlarını xatırlayan Ulu öndər demişdir: “Mənə Moskvada, istefada olduğum vaxt bir sual verdilər, ağır dövrdə olduğum vaxt - 1989-cu ildə... O vaxtlar “kim dissident olub, kim olmayıb» məsələsi dəbdə idi” [4. s.261].

Bu dəb isə...

Dahi Hüseyn Cavidin, lirikası ürəkləri fəth edən Mikayıl Müşfiqin, Azərbaycan Dövlət himninin mətninin müəllifi Əhməd Cavadın (və *qeyrilərinin*) taleyini, Müşfiqşünas alim, yazıçı-pedaqoq Gülhüseyn Hüseynoğluna yaşadılanları xatırlayaq. XX əsrin II yarısında, xüsusilə də 60-70-80-ci illərində geniş “vüsət” almış bu repressiyaya bəzi hallarda kösöv qoyan elə ziyalılarımızın özləri olublar. Azərbaycan Yazıçılarının X qurultayında (30 oktyabr 1997-ci il) ziyalılardan bu mövqeyini yada salan Heydər Əliyev deyirdi: “Gəlib nə qədər şikayət edirdilər, elə sizin özünüzün içərisindən. Biri gəlirdi deyirdi bu pantürkistdir, biri deyirdi bu paniranistdir, biri deyirdi, nə bilim bu Türkiyənin casusudur, biri deyirdi bu İrənin casusudur, biri deyirdi bu sovet hökumətinin əleyhinədir, biri deyirdi, bunun babası da sovet hökumətinin əleyhinə olub, özü də sovet hökumətinin əleyhinə gedir... Nə qədər gəlirdilər deyirdilər və nə qədər çalışırdılar ki, bu əsərlərin qarşısını alsınlar. İki nöqtəyi-nəzərdən əsərlərin qarşısını almaq istəyirdilər: birincisi, guya millətçilik və vətənpərvərlik hissi ilə dolu əsərlərin, ikincisi də, o vaxtlar bizim həyatımızda olan mənfi halları tənqid edənlərin qarşısını almaq istəyirdilər” [4. s.437].

Bu, o zamanlar bir dövlət olub birlik yaptığımız SSRİ İttifaqında 1937-ci illər ab-havasının (*siyasi terrorun*) əslində, sadəcə zamanı dəyişmiş özgə bir qasırgası idi. Hansı ki, belələri ya ruhi xəstəxanaya salınır, ya olkədən sürgün edilir, ya da həbsə məruz qalırdı [5. s.180]. Rusiya və Ukrayna şairlərinin (*Şabanov, Maksimov*) bu cəza məngənəsinin hər üç növündən keçmək zorunda qaldıqları bu sahənin bilicilərinə bəlli [1.1].

Heydər Əliyevin yazıçı Maqşud İbrahimbəyovun 60 illik yubileyindəki nitqindən bir məqam: 1989-cu ildə, Sov.İKP MK-da tutduğu vəzifədən ərizə verib istefaya gedəndən sonrakı dövrdə bir moskvalı jurnalist Heydər Əliyevə “Siz rəhbərlik etdiyiniz vaxt Azərbaycanda dissidentlər var idimi?” sualı ilə müraciət edir. Bu, elə bir zaman kəsiyi idi ki, respublikamızda milli-azadlıq hərəkatı gün-gündən genişlənir, SSRİ birliyindən qopmaq uğrunda çarpışan qüvvələrin toplaş-

dığı Bakının Baş meydanı, şəhər və rayonlarımızda mərkəzi meydanlar nəhr kimi çalxanırdı. Dünyanın nəzərləri Çeçenistana, Gürcüstana, Azərbaycana, Pribaltikaya dikilmişdi.

Zamanın belə gərmişli bir dönəmində Heydər Əliyevə bu müraciətin özündə ikibaşlı bir mövqe dolaşırdı: **I** - Azərbaycanda dissidentlər olmayıbsa, bütöv bir xalqın varlığında püskürən bu odalov, mübarizlik, 70 il bir yaşadıkları quruluşa qarşı bu qədər qəzəb, nifrət haradandı? **II** - 8 milyonluq kiçik bir xalqın nümayəndəsinin dünyaya meydan oxuyan bir dövlətdə (*keçmiş SSRİ-də*) uzun illər rəhbər vəzifələrdə olması, məhz tələb olunan anda xalqı ilə bir olub həmin quruluşa qarşı çıxması faktının özü O'nun mütərəqqi fikirli insanlarla həmrəyliyinə ifadəsi deyilmi?

Təbii ki, həmin jurnalist bir neçə il əvvəl, başqa sözlə, Heydər Əliyev Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü və SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin I müavini, yaxud Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi olduğu 1969-1982-ci illərdə belə bir sualı ona ünvanlamağa cəsarətində olmazdı...

Azərbaycan Yazıçılarının X qurultayındakı nitqindən götürdüyümüz bu çıxarış Ulu öndərin moskvalı jurnalistə cavabına aydınlıq gətirir: "Mən dedim ki, yox idi. Dedilər, nə üçün? Dedim ki, sadəcə olaraq biz onları axtarmırdıq" [4. s.261].

Bu faktın özü Ümummilli liderin xalqına, torpağına, vətəninə, onun övladlarına bağlılığının nümunəsidir.

Təkrar sual da ola bilərdi: Azərbaycanda dissidentləri niyə axtarmırdılar?

Cavab birmənalıdır: Çünki dissidentlik üçün axtarılanların arxasında xalqını yetərincə sevən bir insan, bu torpağın öz oğlu - Heydər Əliyev dururdu. O şəxs ki, onun özünün vücudunda, ruhunda azərbaycançılıq, vətəndaşlıq, vətənpərvərlik duyğuları intəhasız idi. Varlığına bu kimi duyğular hakim kəsilmiş bir insan isə heç vədə öz xalqının övladları arasında dissident axtarışına çıxmaz, bu işdə baş rolun qəhrəmanı ola bilməzdi.

Heydər Əliyevin moskvalı jurnalistə cavabına təkrarən diqqət yetirək: "Dedim ki, sadəcə olaraq biz onları axtarmırdıq".

Bu, Heydər Əliyevin hakimiyyətdə olduğu illər ərzində özünü hansı odun-ocağın ağuşuna atdığına göstəricilərindən yalnız biridir. Bu, Azərbaycan xalqının böyük oğlunun bu xalqın vətən sevdalı övladlarına bir vətəndaş olaraq məhəbbətinin ifadəsi idi. Heydər Əliyev Bəxtiyar Vahabzadəni, Xəlil Rza Ulutürkü, Maqşud İbrahimbəyovu, Anarı, Məmməd Arazı, İsa Hüseynovu və bir çox digərlərini vaxtında qorumasaydı, bu gün XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında həmişəyaşarlıq qazanmış, başımıza görk etdiyimiz hansı ədəbiyyat nümunələrini XXI əsrə ərməğan edə biləcəkdikmi?

...Qeyd etdiyimiz kimi, dissident "fərqli düşünən, başqa fikirli, razılaşmayan" deməkdir və Azərbaycan ziyalılarının bütövlükdə XX əsr nəsindən bu gün ədəbiyyat tariximizdə həmişəyaşarlıq qazanmış nümayəndələri də əsasən həmin fərqli düşünənlərdir. Onların adları şəxsən Ulu öndərin öz dilində belə sıralanıb: Məmməd Səid Ordubadi, Hüseyn Cavid, Cəfər Cabbarlı, Mirzə İbrahimov, Süleyman Rəhimov, Mehdi Hüseyn, Əbülhəsən, Əli Vəliyev, Səməd Vurğun, Rəsul Rza, Süleyman Rüstəm, Məmməd Rahim, Osman Sarıvəlli, Mir Cəlil, İlyas Əfəndiyev, Mirvarid Dilbazi, Mikayıl Müşfiq, Əhməd Cavad, Yusif Vəzir Cəmənəzəminli, Anar, Vaqif və Yusif Səmədoğlu qardaşları, Maqşud İbrahimbəyov, Məmməd Araz, Sabir Rüstəmخانlı... [4. s.436]. Siyahını uzatmaq da olar. Bəzilərinin sovetlər birliyini, bu birliyin qardaşlığını, dostluğunu vəsf edən əsərləri olmasına baxmayaraq öz xalqını, millətini mübarizəyə ruhlandıran əsərləri də çox olub. Və onların hər birini bircə misraya, bir nəğməyə, bir hekayəyə, yaxud hekayətə görə dissident edib məhv etmək mümkün idi. Çünki, Heydər Əliyevin dediyi kimi, "sovet ideologiyası çərçivəsində bu, o qədər də asan deyildi. Çünki bəzən bu istiqamətdə yazanlar bir az da kənara çıxanda dissident olurdular" [4. s.487].

«Əgər doğrudan da biz o vaxt dissident axtarmaq istəsəydik Maqşud İbrahimbəyovu da... dissident

dent kimi damğalamaq olardı (Heydər Əliyev). [4. s.261].

1968-ci ildə çəkilmiş “Bir cənub şəhərində” filmi yada salaq. Kinorejissor Eldar Quliyev bu filmi ərəsəyə gətirdi, ancaq onun ekrana buraxılması qadağan olundu. “İstintaq” filminin də taleyi bu acıya bürünmüşdü. Səbəb o zamanın “acıısı” olan dissident dalğası idi.

Ancaq Heydər Əliyev neylədi? O, nəinki XX əsrin 80-ci illər ədəbiyyatını yaradanları dissident etmədi, əksinə, belələrinin kitablarının nəşrinin, əsərlərinin nümayişinin qayğısına da qaldı. Həm də elə bir dövrdə ki, onda hələ heç Azərbaycan KP MK-nın I katibi də deyildi. Heydər Əliyev bu kimi məsələlərə hələ Azərbaycanda Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin sədri vəzifəsində işlədiyi dövrdən müdaxilə etmişdi: “Mən bu işə qarışandan sonra o filmin yolu açıldı və film həm Azərbaycanda, həm də keçmiş sovetlər ittifaqının hər yerində böyük rəğbətlə, böyük maraqla qarşılandı” [4. s.487].

Dissidentlər yalnız Maqşud İbrahimbəyovla rejissor E.Quliyev idimi? 1990-cı illərdə “Davam edir 37”ni yazan X.Rzamı, “Gülüstan” poeməsindən üzübəri daim “Qlavlit”in “qırmızı kitabında göz altında olan” Bəxtiyar Vahabzadəmi dissident deyildilər?!

Səndən ötən mənə dəydi,
Məndən ötən sənə dəydi,
Məndən, səndən ötən zərbə,
Vətən, Vətən, sənə dəydi

söyləyən Məmməd Arazmı, “Yaxşı padşahın nağılı” pritçasını, “Şəhərin yay günləri” pyesini qələmə alan, yaxud “Azadlıq” varmı?” sualını qəzet satıcısının dili ilə “yoxdur!” tərzində cavablandıran Anarmı dissident deyildilər? “Rüşvət kürəyimizə sancılan xain bıçağıdır” söyləyən Fikrət Qocanımi dissident damğasına tuş etmək mümkünsüz idi?

Heydər Əliyev bu mövzudan bəhs edərkən demişdir: “Ən böyük dissident Bəxtiyar Vahabzadə idi... Yaxud da ki, Xəlil Rza ən böyük dissidentlərdən idi. Çünki onun əsərləri, o cümlədən Bəxtiyar Vahabzadənin əsərləri həqiqəti deyirdi. Amma bu həqiqət o vaxtkı kommunist ideologiyasına zidd idi və buna görə də, onlar dissident idilər. Ancaq biz Xəlil Rzanı da qoruduq saxladıq” [4. s.489].

Sonra “Qobustan” jurnalının dissident təbiətindən söhbət açan Ulu öndər yazıçı İsa Hüseynovun Nəriman Nərimanov haqqında məqaləsinə görə Moskvadan göndərilmiş nümayəndənin köklü iradə üzərində dayanır: “1970-ci ildə Leninin 100 illiyi qeyd olunurdu, Azərbaycanda da biz Nəriman Nərimanovun 100 illiyini hazırlayırdıq. Çünki onlar eyni ildə - Lenin də, Nərimanov da 1870-ci ildə anadan olublar. O vaxt Moskvadan gəlirdilər və mənə deyirdilər ki, bəs, burada mil-lətçilik var, burada antisovet var, burada filan var... Hər dəfə baxırdım və onlara izah edirdim. Bir dəfə Moskvadan nümayəndə gəldi ki, belə şey olarmı? “Qobustan” jurnalında yazılıbdır ki, Nəriman Nərimanov Lenindən də böyük adamdır... Gətirdilər, baxdım. “Qobustan” jurnalında yazıçı İsa Hüseynovun Nəriman Nərimanov haqqında bir yazısı getmişdi. Orada yazmışdı ki, bəli, Nəriman Nərimanov Lenin deyil, Lenindən də böyük adamdır” [4. s.491].

Həmin dövrdə sözünü siyasətlə (*məsələn, satiraltı deyim tərzilə*) deyənlər olduğu kimi, düşüncələrini İsa Hüseynovsayaq müstəqim mənada, “birbaşa” qələmə alanlar da var idi ki, onların hər biri hətta bir misrasına, bir cümləsinə görə dissident kimi qələmə verilib cəzalandırılmaya mübtəla ola bilərdi. Lakin bu, olmadı. O səbəbdən ki, özü azad düşüncə, milli təfəkkür sahibi olan Heydər Əliyev həyata baxış prizmasından bu anlamları qəbul etməkdə “imkansız” idi və bu səbəbdən də, Azərbaycan ədəbiyyatında Heydər Əliyevə görə dissident yox idi.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixini dərin bilən, çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatı nümayəndələri ilə daim isti münasibətdə olan Heydər Əliyev 1937-ci illər repressiyasından - 27 şair və yazıçının məhz azad fikir və düşüncələrinə görə qətlə yetirildiyindən yaxşı məlumatlı idi. Ayrı-ayrı çıxışlarındakı məqamlara diqqət yetirsək (*özünün dediyi kimi*) aydın görmək olur ki, 1970-ci illərdə

Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyi də (başqa sözlə, Heydər Əliyev də) ölkədə dissident axtarışına qol-qanad versəydi, bu gün əsərlərini sevə-sevə oxuduğumuz və artıq Azərbaycan ədəbiyyatının klassiklərinə çevrilən bir çoxları üçün “37” XX əsrin II yarısında yenidən təkrarlana, xalqımızın irəlində gedən övladları üçün “SINAQ” ola bilərdi.

Azərbaycan Akademik Milli Dram Teatrında B.Vahabzadənin “Özümüzü kəsən qılınc” (“Göytürklər”) pyesinin tamaşasından sonra yaradıcı truppə qarşısında etdiyi çıxışında Heydər Əliyev bir daha 1930-cu illərin repressiyalarını xatırlayır: “1930-cu illərdə repressiyaya uğrayanların əksəriyyətini günahlandırmaq, cəzalandırmaq, həbs etmək və öldürmək üçün onlara pantürkist damğası vurmaq bəs idi. Məsələn, böyük yazıçımız, dramaturqumuz Hüseyn Cavidə də elə pantürkist kimi həbs etdilər və öldürdülər” [4. s.456].

Heydər Əliyevi şair və yazıçıların ən yaxın dostu, arxası, havadarı hesab edən şair Alqayıt 1984-cü ili, Gəncə DTK-sının onu saxladığı dövrü yaxşı xatırlayır: “O illərdə Heydər Əliyev Moskvada işləyirdi, yalnız onun müdaxiləsindən sonra məni sərbəst buraxdılar” [1. 5].

Göründüyü kimi, Böyük Vətən müharibəsinin ağır-acılarından təzəcə qurtulmaqda olan Azərbaycanın ədəbiyyat nümayəndələrini XX əsrin II yarısında açıq-aşkar DISSIDENT kabusu hədələməkdəydi. Heydər Əliyev və dissident ədəbiyyatı mövzusunun daha dərin qatlarına endikcə, Ulu öndərin hələ ADU-da (indiki BDU-da) qiyabi təhsil aldığı illərdə (*həmin dövrdə Azərbaycan SSR DTK-da şöbə rəisi vəzifəsində çalışırdı*) öz müəllimini ölümün pəncəsindən xilas etməklə ruhuna azərbaycançılıq ideyaları hopmuş Azərbaycan ziyalılarının himayədarına (*qoruyana, mühafizəçisinə*) çevrildiyinin və bu hissələrin ömrünün sonuna qədər onun həyatının başlıca leytmotivlərindən biri olduğunun açıq-aşkar müşahidəçisi oluruq. Bu kimi hissələrin gücündəndir ki, Heydər Əliyev xalq şairi Süleyman Rüstəmin 90 illik yubileyində (*27 mart 1997-ci il*) deyirdi: “Bəli, xüsusən 1920-30-cu illər ağır repressiya illəri olubdur... İtirdiyimizi itirmişik, ancaq şükür etməliyik ki,.. bu repressiyalardan xilas olanlar bizim həyatımızı, mədəniyyətimizi, ədəbiyyatımızı, təhsilimizi, həyatımızın başqa sahələrini yaradıblar... Onlar əlimizdən getdi. Əgər hamısı getsəydi, onda bizim ədəbiyyatımızı, elmimizi, mədəniyyətimizi kim yaradacaqdı? İndi kimsə hesab edir ki, o vaxtlar gərək Səməd Vurğun da... Süleyman Rüstəmi, Rəsul Rzani da öldürəydilər. Onda deyərdilər ki, bunlar qəhrəman idi və biz oturub onları da on illərlə ağlayacaqdıq... Əgər 30-cu illərdə o itirdiklərimizlə yanaşı S.Vurğun, R.Rza, S.Rüstəm və bizim nəsiləndən olan görkəmli başqa şairlərimiz olmasaydı... indi bizim o dövr tariximizin ədəbiyyatı, mənəviyyatı, mədəniyyəti nədən ibarət olardı?” [4. s.458].

Bu mövzudan bəhs edərkən professor Tərlan Novruzov yazır: “Bunlar sovet dövrünün elə çağlarında dərc olunub oxuculara çatdırılmışdı ki, indi adama yuxu təsiri bağışlayır, bu cəsarətə, bu qeyrətə heyrlənməyə bilmirsən. Və bu “yuxu”ların reallaşdırılması onların üzə çıxmasına şərait yaradan, “dissident”lərə havadarlıq edən müdrik, qorxmaz, millətini, ədəbiyyatını ürək-dən sevən bir insanın - Heydər Əliyevin hesabına (*səyəsində - A.Ziyad*) olmuşdu və olurdu” [5. s.179].

Yeri gəlib ki, Heydər Əliyev özü haqqında da bu sözləri deyib: “1969-cu ildən başlayaraq 1987-ci ildə istefaya getdiyim zamanadək kommunist partiyasında ən böyük dissidentlərdən biri mən olmuşam” [5. s.439].

Bu kəlmələri Azərbaycan Yazıçılarının X qurultayında Ulu öndərə müraciətində Azərbaycan Yazıçıları Birliyinin sədri Anar xatırladı: “Heydər müəllim,.. bir dəfə Siz özünüz dediniz ki, o vaxt elə ən böyük dissident mən özüm olmuşam” [4. s.438].

...Heydər Əliyev niyə özünü “ən böyük dissident” adlandırır?

Cavab Ulu öndərin öz mükəllimələrində: “Heç də təsadüfi deyil ki, kommunist partiyasına o qədər xidmət edən bir adam - yəni mən həqiqətən kommunist partiyasına xidmət etmişəm -

1990-cı ilin yanvar hadisələrindən sonra kommunist partiyasını tərk etmişəm. Həm də adi tərk etmədim, mənim bu barədə bəyanatım qəzetlərdə dərc olunub, oxumusunuz. Mən ittiham verdim, bildirdim ki, nəyə görə kommunist partiyasını tərk edirəm” [4. s.439].

Heydər Əliyevin “dissidentliyi” onda idi ki, uzun illər Sov.İKP sıralarında olan, dünyaya meydana oxuyan keçmiş SSRİ dövlətində üçüncü, yaxud dördüncü şəxs qismində vəzifə tutan bir insan öz xalqı, ölkəsi, respublikası naminə hər şeyini atıb, həyatını təhlükə qarşısında qoyub rusun öz içində rusun özünə meydan oxuyurdu. Və bu qeyrət ilə, bu qüdrət ilə Heydər Əliyev ömrünün sonuna qədər qürur duymağa haqqı olan insandır: “Bütün keçmişimə, həyatıma görə, bütün gördüyüm işlərə görə də heylsilənmirəm. Hesab edirəm ki, hamısını xalqın naminə, millətin naminə və doğma Azərbaycanın naminə etmişəm” [4. s.439].

Məsələn, Cənubi Azərbaycandan olan Mərziyyənin öz ana dili uğrunda mübarizəsinə həsr edilmiş poemanın efir səslənməsinə qulaq asandan sonra dövlət başçısı telefon açıb belə bir əsər yaratdığına görə şairi (*B.Vahabzadəni – A.Ziyad*) təbrik edirsə, həmin əsərə görə təhlükə izləyəndə niyə də onun (*müəllifin*) yaxın müdafiəçisinə çevrilməsin?! [3. s.135].

Ona görə ki (*öz təbiri ilə desək*), Heydər Əliyevin özü də rəhbər seçilən gündən (*1969-cu ildən*) Azərbaycanın həyatındakı mövcud eybəcərlikləri, mənfilikləri tənqid etmiş, belə hallara qarşı daim barışmaz olmuşdur. Bu əqidə sahibi, təbii olaraq, öz əqidədaşlarının cəzalandırılmasına, yurdundan-yuvasından didərgin salınmasına, sürgün edilməsinə yol verə bilməzdi. Necə ki, yol vermədi də.

Bu nə deməkdir?

Bu, o demək idi ki, - deyirdi Ulu öndər, - həmin dissident sayılanların əsərlərini biz qəlbən qəbul edirdik və onların özünə yol tapması üçün imkanlar yaradırdıq. Beləliklə, həmin müəlliflərlə öz həmrəyliyimizi bildirirdik. Ancaq geniş təbliğ etmədik ki biz bununla həmrəyik” [4. s.489].

Bu, Heydər Əliyevin mövqeyi, həyat kredosu idi. Fakt olaraq görüntü isə...

Dissident soruşmağın gələnlərin hərəsini Heydər Əliyev bir əsaslandırılmış cavabla yola salırdı. İsa Hüseynovun Nəriman Nərimanovun 100 illik yubileyi ilə bağlı «Qobustan» jurnalında dərc olunmuş məqaləsinin sədasını tutub Moskvadan Bakıya təşrif buyuran “qonağa” cavabı bu mənada xüsusi diqqət çəkir: “Mən dedim: Bilirsiniz nə var, indi, bu yazıçıdır - yazıbdır, sərbəst adamdır, bu o demək deyil ki, bizim də fikrimiz belədir, bizim fikrimiz belə deyil”. Mən birtəhər bu məsələni sovuşdurdum. Amma sonra bunlara dedim ki, yaxşı, daha ağımlı çıxarmayın” [4. s.490].

Budur Heydər Əliyevin bir vətəndaş, Azərbaycan oğlu olaraq öz vətəninə övladlarına arxa, dayaq, qahmar durmaq mövqeyinin təsdiqi.

“Mən bu məsələni birtəhər sovuşdurdum” ifadəsinin arxasında gizlənən yükün ağırlığını təsəvvür edirsinizmi? Bu, odla oynamaq idi, sabahını, özünün, ailəsinin taleyini totalitar rejimin pəncəsinə vermək kimi bir hal idi. Amma Heydər Əliyev bu risklərə gedirdi. Kimin üçün, nəyin naminə? Bu suala cavab yenə Ulu öndərin öz dediklərində: “Həqiqət bundan ibarətdir ki, mən o vaxtlar bunların qarşısını həmişə almışdım. Məni düzgün başa düşün, mənim dəstəyim, köməyim olmasaydı - necə ki o vaxt bəzi belə gözəl yazıçıları, yaradıcıları sıxışdırırdılar, məhv edirdilər - onda bunlara da bəlkə belə bir ziyan dəyə bilərdi” [4. s.489].

Bu o demək idi ki, Heydər Əliyev azad düşüncənin, fikrin yaxın dostu, arxası idi. Və bu mənada azərbaycançılığın, azərbaycançılıq ideologiyasının havadarı idi. Hansı ki, Azərbaycan oxucusu bunu çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatı nümunələrində açıq-aşkar, bütün rənglərilə görür. Ulu öndər bu yazıları, bu milli təfəkkürü, onların yaratdıqlarını sovet rejiminin hər cür fənalardan – ölkəni “millətçi”, “pantürkist”, “paniranist”, “dissident” kimi damğalardan təmizləmək adı ilə insanı məhvə sürükləyən repressiya dalğasından (*və həm də damğasından*) mühafizə edir, azad fikir,

düşüncə ideologiyasının ocağı, közü, ilhamverici, təkanverici qüvvəsi kimi Azərbaycanımızın bu günü, sabahı, gələcəyi üçün qoruyurdu.

Qoruyurdu. Və özü də öz əməlindən daxili güc, qüvvət, ilham, həzz alırdı. “Mən bu gün deməliyəm ki,.. yaxşı ki, dissident olmusunuz. Əgər dissident olmasaydınız, Azərbaycan xalqında bu milli ruhu, əhval-rühiyyəni qaldıra bilməzdiniz. Əgər Bəxtiyar Vahabzadə dissident olmasaydı Azərbaycan xalqının, gənclərin şüuruna təsir edə bilməzdi. Əgər Xəlil Rza dissident olmasaydı onun əsərlərinin gücü də olmazdı. Bu gün bunları müsbət qiymətləndiririk. Əgər o vaxtlar onlar təqib olunmayıblarsa, onları nədənsə məhrum etməyiblərsə, demək bu da bizim nailiyyətimizdir, bu da bizim o vaxtlar, çətin dövrlərdə apardığımız düzgün siyasətin nəticəsidir” [4. s.438].

MTN-in 1997-ci ildə keçirilən yubileyindəki çıxışında XX əsrin 59-60-cı illərini xatırlayan Heydər Əliyev demişdir: “Mən hələ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsində işləyən zaman Bəxtiyar Vahabzadənin həbs olunması məsələsi meydana çıxmışdı. O vaxt mən onu xilas etdim. Qoymadım həbs olunsun... Belə bir insan o vaxtlar böyük fəlakət qarşısında idi. Nəyə görə?.. Ona görə ki, millətini sevirdi, millətin qayğıları haqqında yazılar, şeirlər yazırdı. “Gülüstan” poemasını yazmışdı. Ondan ötrü o zaman həbs etmək məsələsini qoymuşdular” [6. s.14].

Yaxud aradan illər ötəndən sonra özünün bu mövqeyindən məmnunluq duyan Heydər Əliyev başqa bir məqamda sözünə yumor qatararaq deyirdi: “Ancaq biz qoymadıq ki, onlar dissident olsunlar. Bəlkə də onlar indi heyfsilənirlər ki, o vaxt Əliyev qoysaydı və biz dissident olsaydıq, indi bəlkə hörmətimiz daha artıq olardı” [4. s.489].

Hansı ki, bu qorumanın bəhrəsini, düzgün siyasətin nəticəsini XX əsrin sonuncu onilliyində - meydanlara yürüş edən milli-azadlıq hərəkatında, xalqımızın müstəqillik arzularının coşub-kükrəyib bütövlükdə Azərbaycan dünyasını nəhr kimi coşdurub-daşdırdığı günlərdə bütün dünya azərbaycanlıları gördü. Xalqımızın vücudundakı bu od-alovun, təlatümün, azadlıq arzularının selə, nəhrə çevrilmə tələbatını öz yaradıcılıqlarında S.Vurğun, İ.Şıxlı, R.Rza, B.Vahabzadə, M.İbrahimbəyov, Qabil, Y.Səmədoğlu, Anar, S.Rüstəmxanlı, İ.Hüseynov, X.Rza Ulutürk, Elçin, M.Araz... zaman-zaman misqal-misqal qələmə almış, totalitar rejimin buxovlarından qurtulmaq ideyalarını millətimizin ruhuna, varlığına hopdurmuş, bütöv bir nəhri milli-azadlıq hərəkatına kükrətmişdilər. Hansı ki, xalqımız bu şirinliyi 1991-ci ildən üzübəri yaşayır. Bu ideologiyanın bəhrəsi olan müstəqil, suveren, regionun aparıcı dövlətinə çevrilmiş Azərbaycan Respublikası bu gün bu sırada sözünü müstəqil demək, iradəsini yeritmək imkanlarına malikdir.

Azərbaycan ədəbiyyatının bu özəl xüsusiyyətlərini Heydər Əliyev özü belə xarakterizə edirdi: “Bütün sovet respublikalarının ədəbiyyatı kimi, Azərbaycan ədəbiyyatı da həmişə öz xalqının həyatının ön sıralarında irəliləmişdir. Bu ədəbiyyat xalqımızın qəhrəman tarixini əbədləşdirib bizə çatdırmış, bizim qarşımızda bütün əzəməti ilə açmışdır. Bu ədəbiyyat bədii sözün gözəl nümunələrini yaradaraq zəmanəmizin yüksək romantikasını, xalqın döyüş rəşadətini, onun fədakar əməyini tərənnüm edir. Azərbaycan zəhmətkeşləri ədəbiyyatımızın nailiyyətlərilə haqlı olaraq fəxr edirlər. Biz razılıq hissi ilə qeyd edirik ki, Azərbaycan yazıçılarının əsərləri adamlarımıza, gənclərimizin şüurunun yetkinləşməsinə getdikcə daha çox faydalı təsir göstərir” [5. s.62].

Heydər Əliyev yaradıcı insanlara bu münasibətini Azərbaycan Yazıçılarının X qurultayındakı nitqində daha aydın ifadə etmişdir: “Keçmiş qurultaylardan fərqli olaraq görürsünüz ki, mən sizə “hansı mövzuda yazmalısınız, nə cür yazmalısınız” kimi göstərişlər, heç məsləhətlər də vermək istəmirəm. Vermək istəmirəm, heç olmayacaq da. Siz tam sərbəstsiniz, azadsınız və sərbəstlik,

azadlıq şəraitində nə cür istəyirsinizsə, o cür yazın. Hansı mövzunu götürürsünüz götürün, sizin öz işinizdir. Dövlət bu işlərə qarışmayacaqdır. Mən bunu sizə qətiyyətlə deyirəm” [4. s.435].

M.Arazın yaradıcılıq gecəsindəki çıxışında (16 aprel 1995-ci il) deyirdi: “Bilirsiniz, milli azadlığa nail olmaq üçün xüsusən bizim xalqımızda milli oyanış, milli dirçəliş, milli ruhun coşması lazımdır. Bu da asan bir proses deyildir. Çox vaxt tələb edən bir prosesdir. Yaşadığımız o rejim dövründə bu prosesə təkan vermək də çətin idi. Ancaq Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Xəlil Rza kimi insanlar öz yaradıcılığı ilə bu sahədə çox işlər görüblər. Ona görə mən düşündüm: biz müstəqillik qazanmışıq. Respublikamız müstəqil dövlətdir. Xalqımız milli azadlığını əldə edibdir” [4. s.250].

B.Vahabzadə, M.Araz, X.Rza niyə daha çox sevimidir?! Heydər Əliyev onları xüsusi olaraq niyə ayrıca qiymətləndirirdi? Ona görə ki...

Cavab Heydər Əliyevin öz deyimində: “Bu milli azadlığın, müstəqilliyin əldə edilməsində, şübhəsiz ki, xalqımızın – hərənin öz yeri, öz payı, hərənin öz xidməti var. Ancaq elə şəxsiyyətlər var ki, onlar bu işin, bu prosesin yaranmasında, formalaşmasında, inkişaf etməsində xüsusi xidmətlər göstəriblər. Və bunlar, mən hesab edirəm ki, yenə də mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın, şeirimizin içində olubdur” [4. s.251].

Totalitar rejimin dissidentlər axtarışında olduğu bir vaxtda Heydər Əliyevin Moskvada Sov.İKP-nin XXVI qurultayındakı nitqində XX əsrin 70-ci illər Azərbaycan ədəbiyyatı bütöv halda izah və şərh olunur, ədəbi onillik xüsusi bir mərhələ səviyyəsində səciyyələndirilir. Heydər Əliyev qurultaydakı nitqində demişdir: “Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində 70-ci illər xüsusi yer tutur. Bu illər respublika yazıçılarının və şairlərinin böyük yaradıcılıq əməlləri dövrüdür, bir çox istedadlı ədəbiyyatçıların yetkinlik çağına qədəm qoyduğu illərdir. Azərbaycan şeirinin, nəsrinin və dramaturgiyasının ən sanballı əsərlərinin ümumittifaq miqyasında bəyənilməsi onu göstərir ki, ədəbiyyatımız yüksəliş yolundadır” [5. s.68].

Bütün bunlar əsas verir ki, 1969-1982-ci illəri Azərbaycanın mədəni intibah dövrü adlandırmaq. Təzadə diqqət yetrin:

Moskva həmin dövr yaradıcılarını dissident kimi izləyib müxtəlif cəzalara mübtəla edir, Azərbaycanın böyük oğlu Heydər Əliyev isə bu mövqeyi tamamilə inkar edərək Moskvada, Kremlin Qurultaylar Sarayında iftixarla Azərbaycan ədəbiyyatının həmin dövrünü YÜKSƏLİŞ YOLUNDA adlandırır və bunu 15 respublikanın birliyi olan çoxmilyonlu SSRİ xalqlarına iftixarla bəyan edir. Hansı qürur, daxili təkan idi Heydər Əliyevi Moskvanın dissident axtarışı mövqeyinə qarşı qoyan?

Ona görə ki, onlar (bu sıradan olan yazarlar – A.Ziyad) həqiqəti deyirdilər (*M.İbrahimbəyovun 60 illik yubileyindəki çıxışından*) [4. s.263] və [4. s.486]. Həqiqət axı nədən cəzalandırılısın?! Onu asmaq, kəsmək, səsinə batırmaq “Qurani-Kərim”də də yasaq. Elə bu mövqeyin diktəsinə, Heydər Əliyevə görə, Azərbaycanda dissident yox idi. Və bu səbəbdən də o, bu gün Azərbaycan ədəbiyyatının klassiklərinə çevrilmiş yazıçıları - rəsmi Moskvanın əqidəsinə desək, o vaxtkı dissidentləri - SSR İttifaqını qarış-qarış dolaşan “Surname (*dissident*) qasırgasının burulğanından” mühafizə edirdi. Həm də elə bir zamanda ki, totalitar rejimin başında duranlar Yer üzünün ən hegemon dövlətlərindən birinin (*keçmiş SSRİ-nin*) regionlarına “qulaq falına çıxaraq” dissidentlər axtarır, “N.Nərimanov V.İ.Lenindən də böyük simadır” tərzində düşünmək iqtidarında olanları, yaxud N.Nərimanovun heykəlinin postamentini S.M.Kirovun heykəlinin postamentindən hündür görmək istəyənləri repressiyaya məruz qoymaqdan həzz alırdılar.

Belə bir zaman sınağında “Azərbaycanda ədəbiyyata, mədəniyyətə daim hörmət olubdur” [4. s.423] və “bizim ədəbiyyatımız, mədəniyyətimiz xalqımızın milli sərvəti, intellektual mülkiyyətidir” [4. s.419] söyləyən Azərbaycan KP MK-nin birinci katibi Heydər Əliyev SSRİ-nin ən yüksək ali məktəblərində və Maksim Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunda Azərbaycan gənclərinin, azərbaycanlı gənc şair və yazıçıların təhsil almaqlarının yardımçısına çevrilirdi, SSRİ-nin

ən yüksək ali mükafatlarının və titulların (Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Lenin ordeni, “Qırmızı Əmək Bayrağı” ordeni, xalq yazıçısı, xalq şairi (və s.) kimi fəxri adların, keçmiş SSRİ Ali Sovetinin və Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı kimi titulların) azərbaycanlı ədəbiyyat, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinə verilməsinə inadçılıqla nail olur və bundan məmnunluq duyurdu. Təkcə 1970-1982-ci illərdə 10 nəfərdən çox mədəniyyət və elm xadiminə (S.Rüstəm, S.Rəhimov, R.Rza, M.İbrahimov, M.C.Paşayev, F.Əmirov, Q.Qarayev, Niyazi, R.Behbudov, M.Topçubaşov, inşaatçı Məmməd Hüseynov və başqalarına) Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adının verilməsi, H.Cavidin nəş`inin çox çətinliklə uzaq Sibirdən Azərbaycana gətirilməsi, Bakıda heykəlinin, Naxçıvanda isə məqbərəsinin inşası, vəfatından 200 il sonra Şuşada M.P.Vaqifin heykəlinin, Bakıda isə C.Cabbarlının, İ.Nəsiminin, M.Hüseynzadənin, S.Bəhlulzadənin heykəllərinin ucaldılması, C.Məmmədquluzadənin, Ü.Hacıbəyovun, M.Ə.Sabirin, S.Vurğunun (və başqalarının) ev-muzeylərinin və xatirə muzeylərinin yaradılması, 1970-ci ildə N.Nərimanovun 100 illik yubileyinin keçirilməsi, Bakıda heykəlinin ucaldılması, “Pravda” qəzetində Heydər Əliyevin N.Nərimanovun həyat və fəaliyyətindən bəhs edən məqaləsinin dərci, 1977-ci ildə Ulyanovsk şəhərində Nəriman Nərimanovun abidəsinin qoyulması, 1982-ci il noyabrın 25-də Moskvada Vorovski küçəsində Nəriman Nərimanovun xatirə-abidəsinin açılışı, “Ulduzlar sönmür” filminin çəkilişi (N.Nərimanovdan bəhs edilir) - bunların hamısı Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Azərbaycanımız özünün dövlət müstəqilliyini bərpa edəndən və Heydər Əliyev xalqın inadlı təkidi və tələbi ilə yenidən Azərbaycana siyasi hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra daha çox şair, yazıçı və mədəniyyət işçisinin Vətənin (*Azərbaycan Respublikasının*) ən ali dövlət mükafatlarına və fəxri adlarına layiq görüldüyünün şahidi oluruq. Təkcə bir faktı - 1998-ci il mayın 26-da prezident iqamətgahında dövlət başçısı Heydər Əliyevin Azərbaycanın bir qrup ədəbiyyat, mədəniyyət və incəsənət xadiminə “İstiqlal” ordenlərini təqdim etməsinə yada salaq. Bəstəkar Tofiq Quliyev üzrlü səbəbdən təqdim etmə mərasiminə qatıla bilmədiyindən, Heydər Əliyev özü xəstəxanaya gedib bəstəkarın sağlamlıq durumu ilə maraqlanır və ordeni elə xəstəxanada T.Quliyevə təqdim edir.

Bu, Ulu öndərin ədəbiyyat və sənət adamlarına diqqət və qayğısının daha bir nümunəsidir ki, hakimiyyətdə olduğu illər ərzində onun həmişə adını çəkdiyimiz sahə xadimlərinin qoruyanı və eyni zamanda, dəyərləndirəni olduğunu görmüşük.

Bu mənada Yazıçılar Birliyinin sədri Anarın özünün 70 illik yubileyi ərəfəsində APA-ya verdiyi müsahibədə bir məqam diqqət çəkir: “Azərbaycanda yaradıcılıq təşkilatlarına, yaradıcı adamlara siyasətin əsasında Heydər Əliyev durur. Bu, yaradıcı təşkilatlara dəstək, yaradıcı adamlara hörmət siyasətidir. Bunun əsasını Heydər Əliyev qoyub və bu gün İlham Əliyev də bu yolu davam etdirir... Heydər Əliyev Yazıçılar Birliyinin ədəbi orqanlarını büdcəyə salmaqla yaşatdı. O, bunu etdiyinə görə böyük insan idi və davamçısı da bu yolu davam etdirir” [3. s.134].

***

Ulu öndərin Respublika Sarayında xalqımızın sevimlisi, xalq şairi Zəlimxan Yaqubun yaradıcılığına həsr olunmuş poeziya məclisində (*19 dekabr 1998-ci il*) incəsənət ustaları ilə görüşündəki çıxışında söylədiyi sonuncu cümləyə diqqət yetirək: “Mənim əlim sizin üstünüzdədir” [4. s.485].

“Azərbaycanın milli-azadlıq hərəkatının mücahidləri” (*Heydər Əliyevin deyimidir*) olan B.Vahabzadə, M.Araz, X.R.Ulutürk azərbaycançılıq ideologiyasının təbliğinə görə sıxışdırılsalar da, təqib və tənqidlərə məruz qalsalar da onları gözləyən cəzalardan bu qüdrətli ƏL-in sayəsində qurtula biliblər. Heydər Əliyevin özünün dediyi kimi, uzun illər ərzində həqiqətən xırda-xırda, misqal-misqal, damcı-damcı yaratdıqları əhval-rühiyyə ilə Azərbaycan xalqının müstəqillik arzularına qovuşmasında həlledici rol oynaya biliblər [4. s.252]. “Nəticə odur ki, Azərbaycan öz müstəqilliyini əldə edibdir, milli azadlığına nail olubdur, Azərbaycan müstəqil dövlətdir” [4. s.253].

Bu HƏLLEDİCİ ROL isə, göründüyü kimi, təkcə xalqımızın mütərəqqi fikirli ədəbiyyat, mədə-

niyyət və incəsənət xadimlərinin deyil, milli təfəkkür, azərbaycançılıq ideologiyası ilə köklənmiş bütün övladlarının, o cümlədən dövlət və siyasət xadimlərinin də fədakarlığının nəticəsidir. Onlardan biri məhz Heydər Əlirza oğlu Əliyevdir. Hansı ki, bir qərindən artıq bu yolun bayrağı olmuştur.

NƏTİCƏ

Heydər Əliyev milli-mənəvi dəyərdir. Bu milli sərvət Azərbaycanın dövlət quruculuğunun bütün istiqamətlərini özündə ehtiva edir. O-nun bizlərə yadigar qalmış irsinin gəncliyə mənimsədilməsi işi, yetişməkdə olan nəslin ruhuna aşılması zərurəti bütün zamanlar üçün keçərlidir, Azərbaycan xalqı, Azərbaycan dövləti durduqca da öz vacibliyini saxlayacaqdır. Mənalı ömrünü öz xalqının, millətinin və bu xalqa məxsus Azərbaycan dövlətinin tərəqqisinə həsr etmiş ulu öndər Heydər Əlirza oğlu Əliyev həyatımızın bütün sahələrində, o cümlədən, Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin, təhsilinin, elminin, bütövlükdə dövlətinin inkişafında və əbədiyaşarlığında əvəzsiz xidmətlər göstərmiş şəxsiyyət, dövlət qurucusu olmuştur. Heydər Əliyevin dövləti idarəetmə prinsiplərinin gəncliyə öyrədilməsi işi sabahın qurucularının bu yöndə dünyagörüşünü genişləndirir, milli-mənəvi, əxlaqi tərbiyəsinin inkişafına ciddi təsir göstərir. Danılmaz faktdır ki, Heydər Əliyev fenomenal şəxsiyyət, fəvqəl siyasi təfəkkür sahibi, ictimai xadim, böyük mütəfəkkir kimi Azərbaycanımızın dünyanın region dövlətləri ilə bir sırada qərarlaşmasının mütləqliyini təmin etmişdir. O da fərəhlidir ki, O-nun xalqımıza yadigar qoyduğu dövlətidarəetmə kursu, dövlətçiliyi inkişaf etdirmək taktika və strategiyası bu gün siyasi varisi respublika prezidenti İlham Əliyev tərəfindən müvəffəqiyyətlə davam etdirilməkdədir.

Açar sözlər: dissident, dissident ədəbiyyatı, totalitar rejim, repressiya, vətəndaş, himayədar, fanatik, müdafiəçi.

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. ANS televiziyası, "Xoş bəxtin olsun" verilişi. 14 may 2008-ci il. Aparıcı müğənni Nisə Qasımovaadır.
2. "Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası". Bakı-1979, III cild, 600 səh.
3. "Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Xəbərləri", Bakı, 7-8 may, 2008-ci il, 192 səh.
4. Əliyev Heydər. "Ədəbiyyatın yüksək borcu və amalı (nitqlər, məruzələr, çıxışlar)", Bakı – "Ozan" - 1999, 496 səh.
5. Novruzov Tərən. "Heydər Əliyev və ədəbiyyat məsələləri". Redaktoru Ayətəlxan Ziyad (İsgəndərov). Bakı-2007, 400 səh.
6. Türk dünyasının Bəxtiyarı. I hissə, Bakı – Təfəkkür – 2002.

CITIZENSHIP LAW AN EVALUATION ON THE CONSTITUTIONAL COURT DECISION ON THE PRIVACY OF PRIVACY IN TURKISH

NİMET, ÖZBEK

ANKARA UNİVERCITY FACULTY OF POLITICAL SCIENCES PUBLIC ADMINISTRATION

AND POLITICAL SCIENCES
ORCID NO:0000-0002-5380-7778

Keywords: Constitutional Court, acquisition of citizenship by decision of the competent authority, privacy, good morals, individual application

Summary

In this study, the decision of the Constitutional Court (AYM), which examines the relationship between the privacy of private life in Turkish Citizenship Law and having good morals, which is one of the conditions for acquiring Turkish citizenship with the decision of the competent authority, will be examined. Our work consists of three parts. In the first part, the decision of the Constitutional Court will be examined. In the second part, the aforementioned decision will be examined in terms of the basic principles and values of Turkish Citizenship Law. In the last part of the study, the conclusion reached about the decision will be explained.

SECTION ONE: A.S. DECISION ON APPLICATION

The application was made on 30.10.2018 regarding the claim that the right to respect for private life was violated due to the rejection of the request for naturalization on the grounds that the condition of having good morals was not met.

A.S., a citizen of the Russian Federation, applied to the Ministry of Internal Affairs on 3.2.2016 in order to acquire Turkish citizenship. A.S. A Citizenship Investigation Form dated 26.1.2017 was prepared by the Ankara Provincial Police Department. In the aforementioned form, the deed was signed by T.K. It

is stated that with the transfer of the flat belonging to the person named A.S. to A.S, a residence permit was given to A.S. for the purpose of acquiring property. However, A.S has been in a relationship with Turkish citizen T.K., who is married, for about 13 years, and his livelihood is T.K. T.K. of the life insurance policy valid for the residence It was emphasized that the life of A.S. was not suitable for Turkish customs and traditions.

On 15.9.2017, the Ministry decided to reject the application based on Article 10 of the TVK on the grounds that A.S did not have good morals. A.S. filed a lawsuit for the cancellation of the transaction. In his petition, he claimed that there was no concrete information or document showing that he did not have good morals during his residence in Turkey, and that his citizenship application was rejected without any justification. The Administrative Court decides to reject the case on 12.4.2018. In the decision, A.S. After the determinations regarding the outcome of the investigation conducted against him are given, it is stated that it is fixed that A.S. has been in a relationship with a married person who is a Turkish citizen for 13 years and that his livelihood is provided by this person. It has been concluded that A.S. did not meet the condition of having good morals, one of the conditions for acquiring Turkish citizenship, because the extra-marital union he lived in was harmful to the family institution, which is under constitutional protection, and was contrary to the national and moral values of the Turkish society, and this situation was not welcomed by the society.

A.S. appealed against this decision. In his petition, he stated that among the legal conditions sought for naturalization, the applicant's attitudes and behaviors were not contrary to the national and moral values of the Turkish society. Emphasizing that the right to respect for private life was violated by the rejection of the citizenship request for the aforementioned reasons, A.S. requested the annulment of the Administrative Court decision. The Court of Appeal decided to reject the application for appeal on the grounds that there was no reason for the annulment of the decision of the Administrative Court, which was in accordance with the procedure and law.

Decision of the Constitutional Court

The relevant part of Article 20 of the Constitution, titled "Privacy of Private Life", on which the assessment of the claim will be based, is as follows: Everyone has the right to demand respect for his private and family life. His private life and the privacy of his family life cannot be touched. Finally, the Constitutional Court decides that the allegation regarding the violation of the right to respect for private life is acceptable and that the right to respect for private life, which is guaranteed in Article 20 of the Constitution, has been violated.

SECTION TWO: THE EVALUATION OF THE DECISION OF THE CC WITH RESPECT TO THE FUNDAMENTAL PRINCIPLES AND PRINCIPLES OF TURKISH CITIZENSHIP LAW

The key point of the AYM decision is to have good morals.

According to Aybay, the applicant must have good morals (article 11/d of TVK numbered 5901). This issue can be clarified by an investigation to be made about the applicant. However, this issue is not always a feature that can be determined with certainty. Morality is a variable concept according to time and place. From the concept of good morals in this provision, it should be understood that the moral standards generally accepted in Turkey at the time of evaluation of the application. However, this evaluation is also a strong possibility that the authorities will substitute their individual moral understanding for the prevailing understanding in the society. Not having bad habits contrary to social values" (Regulation article. 15/1-d). In the regulation, it is regulated that whether the foreigner has good morals or not will be determined by the Provincial Security Directorate (article.18/1-b). However, no provision has been made regarding the criteria and methods by which the Provincial Security Directorate will determine whether the person concerned has good morals or not. In the investigation to be carried out by the Provincial Security Directorate, the fact that the person concerned has been convicted of certain crimes should not be an indication that he is not of good moral character.

But in the Regulation, not only convictions; between the continuation of the trial and the situations in which the application for Turkish citizenship may be rejected, including the state of detention.

According to this provision, the applications of persons whose trial is ongoing or who are convicted or detained "for any crime" are not accepted (art. 16/2 -ç). In this provision of the regulation, no distinction is made in terms of the nature of the crime. In the statement of the General Directorate of Population and Citizenship Affairs regarding the implementation of the "TVK", having good morals, not being tried more than once to show that theft, smuggling, fraud or making these behaviors a habit, or Turkish customs and traditions are contrary to the community and family life. not to engage in behaviors such as drug use or prostitution. According to this statement of the General Directorate, "disgraceful crimes" and "not being punished for crimes against the General Morals of the TCK" put the person concerned in the category of having good morals. The condition of "not being tried more than once" in the statement of the General Directorate can also create controversy. Taking "being tried" as a criterion rather than a conviction is wrong in terms of the indication of innocence (presumption of innocence).

According to Nomer, if it is desired to be expressed in general, here it is sought to describe the foreigner as having good morals according to the understanding of Turkish society. In this characterization, a moral understanding based on Turkish customs and a life style that is not contrary to the values of the society will be the criterion.

According to Doğan, the person to be naturalized should "have good morals" (art. 11/1-d). It is necessary for a person to have good morals according to the moral understanding of Turkish society. In the determination of this quality, the customs and traditions of the society will be taken into account. He has not made a habit or a profession of crimes and acts such as theft, smuggling, fraud and fraud that will harm the Turkish nation he lives in and the region where he will live, and that he is a person who works as a beneficial element to his family and society with his art and profession. must have formed an opinion around him. Having good morals, which could not be determined abstractly before, will also be determined according to the characteristics of the concrete event. Moral understanding varies from society to society and from time to time. However, the moral understanding sought in terms of naturalization shows an approach that is generally accepted and does not change over time. The

determination of whether the person has good morals will be determined according to the result of the investigation to be made by the Police Department (TVKUY art.18/1-b).

ADLİ SOSYAL ANTROPOLOJİ VE ADLİ BİLİMLERLE OLAN İLİŞKİSİ

Dr. TOLGA KÖROĞLU¹

¹ Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

<https://orcid.org/0000-0002-8391-2640>

ÖZET

Antropoloji bilimi, insanı merkezine alan ve bu doğrultuda tarihsel, fiziksel ve kültürel bağlamda insanın tüm davranışlarını inceleyen geniş kapsamlı bir çalışma alanına sahiptir. Antropoloji, biyolojik antropoloji ve sosyokültürel antropoloji olarak iki ayrı alt bilim dalına ayrılmıştır. Antropolojinin uygulamalı alanları arasında bulunan adli antropoloji, kriminalistik çalışmalar arasında yer alan belli başlı disiplinlerden biridir. Adli antropoloji içerisinde yer alan çalışmalar biyolojik antropolojinin yöntemlerini kullanarak ve genetik biliminden yararlanarak iskeletten kimliklendirme yapmaya yardımcı olmaktadır. Antropolojinin kriminolojiye yardımcı olacak sosyokültürel boyutta çalışmaları da bulunur. Bu çalışmalarda suç antropolojisi ve şiddet olguları gibi toplumsal ve kavramların kültürel boyutları yer alır. Kültürel süreçlerin sosyal varyasyonlarla olan alakası ile coğrafik ve tarihsel olguların ve sosyal varyasyonların yasal soruşturmalar ile ilişkisi adli sosyal antropolojinin konusuna girmektedir. Bu çalışmada ayrıca adli sosyal antropolojinin yasal süreçlere olan katkısı ve kavramsal tanımlamalar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adli Sosyal Antropoloji, Adli Antropoloji, Kültür, Suç Antropolojisi

1. GİRİŞ

Çeşitli ülkelerde sosyal antropologlar veya uzman antropologlar birtakım adli ve hukuki konularda görev almaktadırlar. Bu ülkelerde hukuki konularda kanıt sunmaya çağrılan sosyal antropologlara çoğunlukla ‘bilirkişi’ ya da ‘kültür uzmanları’ denir (Holden, 2022). Sosyal antropologların “adli” unvanı Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Latin Amerika ülkelerinde kullanılmaktadır (Trigger ve ark., 2013).

Bu alıştırmanın amacı, sosyal antropologların kavramsal düzeyde adli süreçlerdeki rolünün açıklığa kavuşturulması, dünyada görülen dünyadaki örnekleri ve Türkiye’de yapılan çalışmaların düzeyinin belirlenmesinin anlaşılmasını sağlamaktır. Bu bağlamda, antropolojinin geniş çapta sahip olduğu etik taahhütleri ilerletmek için tamamlayıcı araçlar olarak sunulan sosyal antropoloji ile hem fiziksel antropoloji alanı hem de hukuk arasındaki uyum kapsamı ile olan alakası incelenecektir.

Ortaya çıkan bu uzlaşmanın hem sosyal antropoloji alanı hem de etik taahhütlerinden amaçlanan yararlanıcılar için avantajı, kanunla sosyal antropoloji alanına daha yüksek vasiyet ağırlığı verilmesidir. Wilson (2016), çeşitli uluslararası bildirilerde sosyal bilimsel kanıtlardan ziyade doğal olanı tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Bu gözlemi doğrulayan Campbell (2020), bunun, sosyal antropologların hükümetin yargı organına eşdeğer, hatta daha yüksek ahlaki veya

entelektüel otorite iddiasıyla etkisiz hale getirilecek bir tercih olmadığını, bu olgular için bu bilim dalının henüz emekleme döneminde olduğunu dile getirmektedir (Loperena ve ark., 2020; Rosen, 1977). Daha ziyade, alanın biçimsel ve ampirik olgunluğunun, teknik karmaşıklığının giderilmesiyle birlikte antropolojinin bütüncül yaklaşımı üzerinde uyarlanmasıyla kapanabileceği söz konusudur (Wilson, 1998). Bu nedenle, sosyal antropolojiyi yasal işlemlere entegre eden rollerin, işlevlerin ve ilişkilerin resmileştirilmiş bir modeli üzerinde çalışarak, alanın hem kanıtlayıcı hem de etik potansiyeli geliştirilebilmektedir.

Bu makale, özellikle sosyal antropolojinin adli soruşturma kaynağı ve bilirkişi hizmetlerinin hukuktaki rolü açısından, sosyal antropolojik ve hukuk teorisi ve pratiğinin kesişme noktasında konumlandırılmıştır. Antropoloji kavramı, adli sosyal antropolojinin ülkemizde ne gibi faydalar sağlayacağı gibi konular, yine bu makalede verilmek istenen birtakım potansiyelleri içerir.

2. ANTROPOLOJİ KAVRAMI VE ADLİ BİLİMLERLE OLAN İLİŞKİSİ

Antropoloji, iki alt disipline sahip bir anabilim dalıdır. Bu alt disiplinler Fiziki veya biyolojik antropoloji ile sosyokültürel antropolojidir. Her iki durumda da isimlendirmedeki ayrım, her bir alt alandaki farklı nedensel modeller ile ölçmeyi iddia ettikleri gözlemlenebilir varyasyon alanları arasındaki ilişkinin bir ifadesidir. Antropolojinin ana disiplini, tek, birleşik bir nedensellik modeline atıfta bulunmadan coğrafi alana ve tarihsel zamana dağılmış insan toplulukları arasındaki farklılıkları ölçer. Anabilim dalı içinde, fiziksel antropoloji, uzay-zaman eksenini boyunca insan fiziğindeki değişimi ölçer ve bu değişimler hakkında tahminlerde bulunmak için açıklayıcı bir çerçeve olarak biyolojik süreçlerin nedensel modellerini kullanır. Bir örnek verilecek olursa, nedensel modellerin osteoloji ve genetiğinkileri içerdiği, uzay-zamanın belirli bir bölgesinde var olan veya daha önce var olan topluluklar içindeki belirli kalıtsal özelliklerin öngörülebilir yaygınlığı ele alınabilir. Diğer alt disiplin, aynı mekansal-zamansal eksen boyunca insan toplumsallığındaki değişimi ölçer ve bu varyasyon hakkında tahminlerde bulunmak için açıklayıcı bir çerçeve olarak kültürel süreçlerin nedensel modellerini kullanan sosyal antropolojidir. Bu çalışma alanına örnek verilirse, uzay zamanının belirli bir bölgesinde var olan veya daha önce yaşamış olan topluluklar içinde sosyal ilişkileri organize etmek için örneğin dini ve ekonomik düşünce temalarını ve bunların bağımlı örneklenme modlarını içerdiği sosyal etkileşimin nedensel modelleri üzerine açıklamalarda bulunur. Antropolojinin ana disiplininin bu iki alt alanının her birine, ya ölçüme bağlı çalışmalar ile (sırasıyla fiziksel varyasyon veya sosyal varyasyon) ya da ilgili sonucun nedensel modelleriyle (sırasıyla biyolojik süreçler veya kültürel süreçler) atıfta bulunulabilir (Rose, 2022).

Birçok disiplininin alt bilim dallarında olduğu üzere hem fiziksel hem de sosyal antropolojinin terminolojilerine dayanarak örtüşüyor gibi görünen ancak örtüşmeyen bazı uzmanlıkları vardır. Önemli bir örnek verilecek olursa, primat evrimi ile ilgilenen ve sosyal davranışlar da dahil olmak üzere insan olmayan primatlar arasındaki bir dizi davranıştaki gözlemlenebilir varyasyonları açıklamak yerine tanımlamak için 'kültür' terimini kullanan fiziksel antropoloji dalının özel alanı olması gibi (Read, 2012). 'Kültür' teriminin bu fiziksel antropolojik tanımı, tümü işlevsel evrimsel avantajın açıklayıcı modelleriyle bağlamsallaştırılan gözlemlenebilir

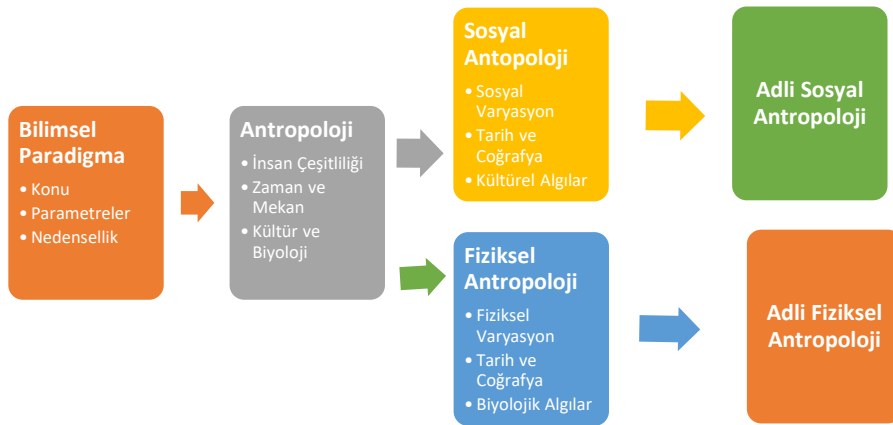
primat davranışlarına uygulanır. Tipik olarak 'evrimsel antropoloji' olarak bilinen bu fiziksel antropoloji dalının özel alanı, çalışma nesnesine atıfta bulunmak için 'kültür' terimini kullanırken, 'evrim' terimi, o 'kültürel davranıştaki' varyasyonları açıklayan nedensel modele atıfta bulunmak için kullanılır. Terimlerin ve tanımların bu yapılandırması, yukarıda özetlendiği gibi sosyal antropolojininkinden tamamen farklıdır. Sosyal antropolojide, insan bireyler, bu açıklama için bir araç olarak kendi otokton fikir sistemlerini kullanarak kendi sosyal etkileşimlerini açıklamalarında önemli bir rol oynarlar (Leaf ve Read, 2012). Bu, insan olmayan primatların yapamayacağı bir şeydir. Sosyal antropolojide, çalışmanın amacı tek başına gözlemlenebilir sosyal etkileşim değildir, daha ziyade hem gözlemlenebilir sosyal etkileşimden hem de bu sosyal etkileşimin kendi bildirdiği açıklamalarından oluşan karmaşık bir nesnedir. Sosyal antropolojide 'kültür' terimi, bir yandan gözlemlenebilir sosyal etkileşim örnekleri ile diğer yandan kültür taşıyıcıları tarafından zaman ve mekanda sürdürülen kendi bildirdiği fikir sistemleri arasındaki nedensel bağlantıyı ifade eder. Sosyal antropoloji dilinde 'kültürel süreçler', bu fikirleri dile getiren kişilerin açıkladığı fikir sistemleri ile bu insanların fikirlerinin gerçek dünyada örneklenmesine dayalı olarak etkileşimde buldukları sosyal etkileşimler arasındaki sistemik, kendi kendini sürdüren geri bildirim ifade eder (White, 2011). Bu geri bildirim sürecinin kendi kendine tutarlı biçimsel ampirik modelleri, sosyal antropologların, bu etkileşimlerin hem resmi olarak tanımlandığı hem de ampirik olarak ölçülebilir olduğu kültür taşıyıcıları tarafından gelecekteki sosyal etkileşimler hakkında doğru tahminlerde bulunmalarına olanak tanır (Leaf, 2007; Read, 2008). Bu farklılaşma o kadar önemlidir ki, sosyal antropoloji alanı, biliş çalışmasına adanmış psikoloji ve dilbilim arasındaki etkileşimi içeren bir uzmanlık geliştirmiştir (Beller ve ark., 2012; Bennardo, 2018; Bloch, 2012; Kronenfeld ve ark., 2011).

Antropolojinin ana disiplininin her iki alt alanı da zaman içinde, örneğin yukarıda belirtildiği gibi fiziksel antropoloji alanındaki genetik, evrimsel ve osteolojik uzmanlıklar ve sosyal antropoloji alanındaki akrabalık, dini ve ekonomik uzmanlıklar dahil olmak üzere çeşitli uzmanlıklar geliştirmiştir. Antropolojinin iki alt alanı arasındaki uzmanlık kriterlerindeki dikkate değer bir fark, fiziksel antropolojideki uzmanlığın işlevsel yönelimli olma eğiliminde olması, sosyal antropolojideki uzmanlığın tematik yönelimli olma eğiliminde olmasıdır. Yukarıdaki örnekleri genişletmek için osteolojik ve genetik antropoloji, daha geniş biyolojik süreçlerin alt kümeleri olarak iskelet, genetik ve evrimsel işlevlerde uzmanlaşmıştır. Buna karşılık, akrabalık, dini ve ekonomik antropoloji, daha geniş kültürel süreçlerin alt kümeleri olarak nitelendirilen akrabalık, dini ve ekonomik düşünce temaları gibi belirli bir insan topluluğu içindeki tanımlanabilir şekilde farklı fikir sistemlerinde uzmanlaşmıştır. Benzer şekilde, belirli insan topluluklarına odaklanan bölgeselleşmiş sosyal antropoloji uzmanlıkları, bunu belirli düşünce temalarını uzay-zamandaki sınırlamalarına göre sınıflandırarak yapma eğilimindedir (Rose, 2022). Bu sebepten dolayı, Ortadoğu Antropolojisi, Amazon Antropolojisi gibi belirli bölge adlarına özgü yeni çalışma alanları da ortaya çıkmaktadır.

Antropolojinin uygulamalı bir bilim dalı olan adli antropoloji, fiziksel antropolojinin yöntemlerini kullanarak adli bilimlere yardımcı olmaktadır. Burada alan, fiziksel yöntemlerin uygulanması yoluyla kimliklendirme yapmayı amaçlamaktadır. Adli antropolog, olay yerinde

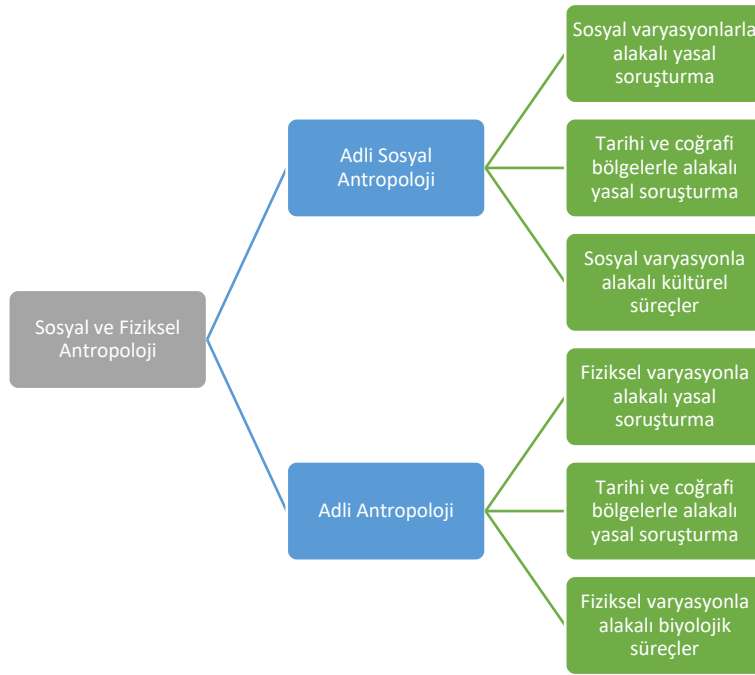
ele geçen iskeletlerden yaş, cinsiyet, boy uzunluğu gibi biyolojik profillerin çıkarılması ve kemiğe yansıyan bir patolojik lezyonun veya travma izinin olup olmadığının anlaşılması için birtakım çalışmalar gerçekleştirilmektedir (Bulut ve Hızlıoğlu, 2014). Bu tür bilgilerin yanı sıra ele geçen iskelet veya kemiklerin adli bir vaka ve kemiklerin güncel mi yoksa arkeolojik dönemlere ait kalıntılar mı olduğunun anlaşılması için adli antropologlara ihtiyaç duyulur.

Antropolojinin iki alt alanından herhangi birinde uzmanlık kriterlerindeki ayrımın bir istisnası, adli tıp uzmanlığıdır. Bu durumda hem fiziksel antropoloji hem de sosyal antropoloji, bir mahkeme veya yasal olarak yetkilendirilmiş başka bir organ tarafından denetlenen kanıtların yasal işlemlere kabul edilebilirliği olan aynı kriterler temelinde uzmanlaşmıştır. Bu durumda hem fiziksel hem de sosyal antropologlar, bireysel olarak veya kombinasyon halinde, bir kişinin veya bir insan topluluğunun fiziksel veya sosyal varyasyonuna ilişkin verileri toplamaya, bu varyasyonları ölçmede yararlı olan kanıtlanmış ve test edilebilir modelleme ve analiz tekniklerini uygulamaya çağırılır. Bu modelleme ve analizin sonuçlarını ve görüşünü başkanlık eden yasal otoriteye sunmakla yükümlüdürler. Bu nedenle hem adli antropoloji hem de adli sosyal antropoloji söz konusu olduğunda, mahkeme veya yasal olarak yetkilendirilmiş diğer organ tarafından belirlenen kriterler, bir uygulayıcının eğitimine, çalışmasına veya deneyimine dayanan ilgili uzmanlık bilgisinden biridir. Bu uzmanlık bilgisinin yararlı bir şekilde kullanılabilmesi belirli gerçeklerin varlığı gösterilir ve ardından, ilgili uzmanlık alanındaki kabul edilen nedensel modellere göre, gerçeği görüşle ilişkilendiren bir akıl yürütme çizgisine dayanarak, bu gerçeklerin nasıl ortaya çıktığına dair yararlı bir açıklayıcı görüş sağlanır (Rose, 2022). Bu durum görsel olarak gösterildiğinde, aşağıdaki modeli baz alabiliriz (Görsel 1).

Görsel 1 Adli özelleşmeye yönelik antropoloji disiplinlerinin alanları

Yukarıda (Görsel 2) verilen antropolojinin adli boyuttaki alanlarının çalışma konuları ise aşağıdaki şemada gösterilmiştir.

Görsel 2 Antropolojinin alt alanlarında yer alan adli disiplinlerin çalışma alanları

Bu modelle ilgili olarak, fiziksel ve sosyal antropoloji dillerinin de bazen 'nesne' ve 'nedensellik' terimlerini tanımlamaları açısından tutarsız olduğuna dikkat etmek önemlidir. Bu durum doğal bir ayırım değil, özellikle sosyal antropoloji yakın tarihinin bir anomalisidir. Fiziksel antropoloji için, çoğu bilimsel alanda olduğu gibi, 'nesne' ve 'nedensellik', ne kadar ifade edilse de paradigmatiktir: Çalışmanın amacı, ölçülen şeyin kendi kendine tutarlı kategorisidir, nedensellik modeli ise aynı kategorideki diğer örneklerin gelecekteki ölçümlerini öngören kendi arasında tutarlı teoridir. Örneğin genetik, evrim ve osteoloji konusunda uzmanlaşmış fiziksel antropologların, insan genlerinin yapısındaki değişikliklerin, insan proteinlerinin ekspresyonunda değişikliklere neden olduğunu ve bunun da insan vücudunun yapılarında ve işlevlerinde nesiller arası değişikliklere neden olduğunu tahmin etmelerini sağlayan şey budur (Sankar ve Cho, 2002; Crawford, 2018; Ross ve Pilloud, 2021). Buna karşılık, 1960'lardan sonraki sosyal antropoloji için, bu tanımlar birçok araştırmacı için birleştirilmiştir, öyle ki, insan sosyal etkileşiminin tanımlarına ampirik ölçümlerden ziyade edebi yorumlar olarak yaklaşılma eğilimindeyken (Martin, 2011), bu tanımları açıklamaya yönelik nedensel modellere retorik olarak yaklaşılma eğilimindedir (Elster, 2011). Bu 'postmodern dönüşün' kökenlerine ilişkin bir açıklama bu makalenin kapsamı dışındadır, ancak işlevsel dilden ziyade alanın tematiğinin son alanı ile tutarlı olarak ve gelişen ahlaki krizin bir sonucu olarak 1960'ların bir asır önce sosyal antropolojiye yol açan sömürge idari rejimlerinin çöküşüyle özetlenebilir (Fricke, 2003). Teknik yeterliliğin mesleki ve etik etkinlik için kritik öneme sahip olduğu, en azından kısmen akademi dışında çalışan uygulamalı sosyal antropologlar için (Trigger, 2011), son 40-50 yılın yorumlayıcı ve retorik edebi akımlarının, sosyal antropoloji pratiği yerine sosyal antropoloji felsefesi olarak adlandırılacak şeyle daha fazla ortak noktası vardır. Bu araştırma alanının parametreleri, bilimin pratiğinden oldukça

farklı olan ‘bilim felsefesi’ olarak bilinen köklü alanı sınırlayanlarla tutarlıdır (Bechtel ve Callebaut, 1993).

3. SOSYAL ANTROPOLOJİ VE ADLİ BİLİMLER

Hem fiziksel antropolojide hem de sosyal antropolojide adli uzmanlık için yakınsak kriterlere rağmen, iki alanın farklı olgunluğu, içinde buldukları hukuk alanlarıyla farklı ilişkilere yol açmıştır. Bu farklı olgunluk, iki alanın ilgili resmileştirme ve mesleki düzenleme düzeyinde, teknik dillerini oluşturan terim ve tanımlardaki tutarlılık düzeyinde ve her birinin insan toplulukları arasındaki varyasyonları ölçmede kullandıkları teknolojinin karmaşıklığında ölçülebilir. Fiziksel antropoloji, özellikle biyokimya, genetik ve güçlü dijital modelleme ve analiz teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle, biyoloji ve tıbbın yan disiplinleriyle birlikte olgunlaşmıştır. Buna karşılık, akrabalık analizi hariç, bütünleşmiş bir uzmanlık alanı olarak sosyal antropoloji, 1970'lerden bu yana bu önlemlerin hiçbirine göre kesin olarak olgunlaşmamıştır (Rose, 2022).

Sosyal antropolojinin adli uzmanlık modelinde kesişen üç unsur vardır:

- 1) amaca yönelik uzmanlık bilgisi;
- 2) uzmana (mahkemeye) sunulan belirli bir koşullar dizisi ve;
- 3) bu uzmanlık bilgisini kullanarak bu koşulların ayrıntılı olarak ele alınması.

Birincisi, 'amaca yönelik uzmanlık bilgisi', ilgili bir çalışma nesnesini, mekansal-zamansal parametreleri ve bir nedensellik modelini tanımlamak için kendi kendine tutarlı bir terim ve tanımlar dizisi sağlayan bilgidir. İkincisi, 'kesin koşullar kümesi', bir çalışma nesnesinin belirli bir uzay-zaman bölgesi, yani mahkeme nezdindeki meselenin kapsamı ile sınırlandırılmış özel örneğidir. Üçüncüsü ise, 'ayrıntılı değerlendirme', konuyla ilgili olarak tanımlanan gerçekler arasındaki nedensel bağlantıları açıklamak için bir alanın özel nedensel modelinin o alt küme çalışma nesnesine uygulanmasını içerir (Rose, 2022).

Uluslararası çerçevede, adli bilimler bakımından sosyal antropoloji iki farklı alanda yer almaktadır. Bu alanlardan biri “adli sosyal antropoloji” iken bir diğeri “uzman sosyal antropoloji” ismini alır. Adli sosyal antropoloji ile uzman sosyal antropoloji arasındaki ayrımı tanımlarken, sosyal antropolojinin hukukla ilişkisinin temelde ‘adli yönetim’ (Judicial Governance) olarak adlandırılan bir mesele olduğunu açıklığa kavuşturmak gerekir (Kapiszewski ve ark., 2013). Adli yönetim, ortak hukuk emsalinin veya tüzüğünün birikmesi yoluyla, yargı süreçlerinin zaman içinde çok düzeyli yargı alanlarının daha geniş yönetimini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen idari işlevleri geliştirdiği bir süreci tanımlar.

Adli fiziki antropologlar, genellikle ‘olgu tanığı’ ve ‘bilirkişi’ olarak kategorize edilen bu ikili rollere aşinadırlar, ancak ilgili sosyal antropolojik literatürde bu ayrım hakkında çok az tartışma vardır. Freckelton (2019) tarafından tanımlanan iki uzman işlevi kümesi, genel olarak mahkeme içinde daha spesifik ve tutarlı işlevler ve bu işlevlerin bağlı olduğu roller, yönetim kavramlarına atıfta bulunularak detaylandırılabilir.

Yargı hükümet sistemleri de dahil olmak üzere tüm hükümet sistemleri, 'roller', 'işlevler' ve 'ilişkiler' olarak bilinen üç kesişim unsurunun kararlaştırılan tanımıyla çalışır (Koliba ve ark., 2017). Bu, hukuk sistemleriyle uğraşan, adli araştırmacı ve / veya bilirkişi olarak rollerinin belirli bir dizi işlevle verildiğini ve rollerinin ve ilişkili işlevlerinin bu çerçevede diğer roller ve ilişkili işlevlerle etkileşime girdiğini anladıkları çoğu sosyal antropolog için sezgisel olarak anlaşılabilir olacaktır. Bu referans çerçevesini kabul ederek, sosyal antropologların yasal işlemler içindeki rollerini ve işlevlerini ve bunları bu işlemler içindeki başkalarıyla ilişkilendiren ilişkileri, kültürel uzmanlığın hizmet etmeye çağrıldığı işlevler yelpazesiyile sınırlandırılmış olarak özetleyebiliriz.

Bu işlevler yelpazesi dikkate alındığında, sosyal antropolojik uzmanlığın kanıtlayıcı rolü, Freckelton (2019) tarafından tanımlanan iki işlev arasında bir süreklilik boyunca dağıtılmış, sürekliliğin bir ucunda 'soruşturma' ve diğer ucunda 'uzman tanık' ile karakterize edilebilir. Bu, benzer terimlerle 'aktif araştırma' ve 'duyarlı iletişim' işlevleri arasında ayırım yapan Korn (1966) tarafından yapılan karakterizasyonu doğrulamaktadır. Freckelton'un (2019) belirttiği gibi, 'soruşturma' rolü, yasal temsilcilerle 'danışma' ilişkisi ile ilişkilendirilirken, 'bilirkişi' rolü, uzmanın kendilerine yöneltilen belirli sorulara yanıt verdiği 'duyarlı' bir ilişki ile ilişkilidir.

Adli fiziksel antropolojide olduğu gibi, bu iki sosyal antropolojik rol arasındaki ayırım birbirini dışlamaz. Bir veya birden fazla tarafça veya mahkemenin kendisi tarafından kanıt sağlamak üzere tutulan bireysel bir sosyal antropolog, duruşması boyunca meselenin mevcut veya gelişen karmaşıklığına göre duruma göre bir veya bir dizi rolü yerine getirebilir. Bu nedenle ayırım, herhangi bir noktadan ziyade bir sürekliliğin bazı bölgelerine dağılmış olarak yorumlanmalıdır. Freckelton'un (2019) terimlerini kullanmak için adli araştırmacı veya bilirkişi olarak sosyal antropologların yasal işlemlerdeki iki potansiyel rolündeki önemli fark, kanıtın yapısının kendisinin ilgili yasal makam veya mahkeme tarafından yönlendirilme derecesidir.

Adli ve uzman sosyal antropoloji arasındaki ayırım bir dizi nedenden dolayı önemlidir. Birincisi, sosyal antropoloji alanının, yasal olarak yetkilendirilmiş organların uğraştığı meselenin koşullarına göre yasa ile etkileşimini açıklığa kavuşturur. Bu, hakimlerin, avukatların ve yasal olarak yetkilendirilmiş diğer yetkililerin, sosyal antropologlardan kanıt aramanın amaçlanan amacı hakkında daha net kararlar almalarını sağlar. Koşullar, katılımcı taraflar tarafından gerçekler üzerinde anlaşmaya varılacak kadar sağlam bir şekilde kurulmuşsa, adli bir soruşturmanın gerekli olma olasılığı daha düşüktür ve hedeflenen yanıtları elde etmek için uzmana özel görüş soruları sorulabilir. Öte yandan, gerçekler belirlenmemişse, o zaman tek başına duyarlı uzmanlık yeterli olmayacaktır ve gerçeklerin belirlenmesine yardımcı olmak için adli bir soruşturma gerekli olabilir. Bu ihtiyaç değerlendirmesi, uzman tarafından eğitim, çalışma veya deneyime dayalı olarak uzmanlık bilgisinin gerekli alanlarını belirler ve adli ve / veya uzman bir sosyal antropologla veya her ikisiyle de ilgilenme kriterlerini bilgilendirmek için kullanılabilir (Rose, 2022).

İkincisi, adli tıp ve uzman sosyal antropoloji arasındaki ayırım, yukarıda vurgulanan soruya, belirli bir sosyal antropologun belirli bir insan topluluğuna aşinalık dereceleri açısından

faıdasının nasıl en üst düzeye çıkarılacağı sorusuna daha belirgin bir şekilde dönmemizi sağlar. Belirli bir toplulukla araştırma konusunda geniş deneyime sahip bir sosyal antropologun, belirli yasal işlemlere yararlı kanıtlar sağlamak için yeterli teknik uzmanlığa veya yeterli resmi eğitime sahip olmaması tamamen mümkündür. Bu gibi durumlarda, teknik olarak yetkin ve uygun niteliklere sahip uygulayıcılar tarafından, deneyimleri ve bir konu topluluğuna aşinalıklarından bağımsız olarak yürütölen adli sosyal antropolojik araştırmaların, tek başına bir uzman tanıktan daha yararlı kanıtlar sunma olasılığı daha yüksek olabilir. Bu değerlendirmenin bir veya başka bir uzmanı seçme meselesi olması değil, tamamlayıcı beceri ve niteliklere sahip sosyal antropolog ekiplerini bir araya getirme meselesi olması gerekir. Bu, örneğın osteoloji, genetik, odontoloji ve tafonomi gibi kesışen çok sayıda teknik becerinin gerekli olduğu adli fiziksel antropolojide yaygın bir uygulamadır (Dirkmaat ve ark., 2008). Sosyal antropoloji söz konusu olduğunda, bu tür özel teknik beceriler, örneğın diğerlerinin yanı sıra akrabalık, dil, din ve ekonominin modellenmesi ve analizi ile ilişkili becerileri içerebilir.

4. TÜRKİYE’DE YAPILAN ADLİ SOSYAL ANTROPOLOJİ ÇALIşMALARı

Ölkemizde adli sosyal antropolojik yönde bazı çalışmalar olmuştur. Bunlardan birisi, İlbars (2007) tarafından yapılan “*Suç Antropolojisi: Kadın ve Suç*” adlı çalışmadır. Bu çalışma, 1989-1991 yılları arasında hüküm giymiş olan toplam 2934 kadın üzerinde yapılan analizler üzerine kurulmuştur. Yapılan incelemede kadınlar arasında işlenen suçlar arasında en fazla cinayet suçu, sonrasında çek ve senet ile ilgili suçlar ve üçüncü sırada ise hırsızlık suçu yer almaktadır. Bu çalışmada elde edilen çıkarımlara göre, “kadın suçluluğu profili, sosyo-kültürel değişkenler açısından incelendiğinde, kadın suçluların olgun yaşlarda suç işlediklerini, eğitim düzeylerinin düşük olduğunu ve kırsal kadından çok kentli kadınların suç işlediği” anlaşılmıştır.

Diğer bir çalışma ise Bulut (2008) tarafından yapılan “*Şiddet Mağduru Çocukların Sosyal Antropolojik Açıdan İncelenmesi*” adlı doktora tezidir. Çalışmada çocukların aile içinde gördükleri şiddetin boyutları araştırılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlar arasında “Çocukluk çağında yaşanan fiziksel şiddetin yetişkinlikte madde kullanımı, kişisel yetersizlik, saldırganlık gibi davranış problemi olarak ortaya çıkması beyazlarda, siyahlarda ve Latinlerde oran olarak aynı görünmektedir. Bütün etnik kültürlerde çocukluk çağı boyunca bedensel şiddete maruz kalan çocukların, yetişkin olduklarında şiddet kullanma riskleri, fiziksel şiddet yaşamayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.” gibi bilgiler yer almaktadır (Aktaran, Çatak, 2020).

SONUÇ

Adli araştırmacı ve bilirkişinin burada önerilen iki sosyal antropolojik rolü arasındaki ayırım, “uzmana sunulan belirli koşullar kümesi” olarak tanımlanan konunun özüne bağlıdır (Holden, 2019). Bunun nedeni, belirli bir koşullar kümesini, yararlı verilerin toplanmasını, bu verilerin modellenmesini ve analizini ve kültürel olarak spesifik fikir sistemleri ile nesnel olarak ölçülebilir sosyal etkileşim kalıpları arasındaki nedensel bağlantıların tespit edilmesini içeren bir şekilde değerlendirme yeteneğinin ortaya çıkmasıdır.

Sosyal antropoloji adli bilimler arasında yer alması gereken önemli alanlardan biridir. Toplumlari ve dolayısıyla bireyleri etkileyen kültür kavramını bütüncül bir yaklaşımla ele alan

sosyal antropoloji, bölgesel düzeyde meydana gelebilecek adli olguların sosyokültürel nedenlerinin anlaşılmasına yardımcı olabilmektedir. Birçok ülkede uzman veya bilirkişi olarak katkıda bulunan sosyal antropologların, ülkemizde adli bilimlerin sosyal boyutuna önemli katkılar sağlayacağı elzemdir.

KAYNAKÇA

Bechtel, W., & Callebaut, W. (Eds.). *Taking the naturalistic turn, or, How real philosophy of science is done*. University of Chicago Press, 1993.

Beller, S., Bender, A., & Medin, D. L. Should Anthropology Be Part of Cognitive Science? *Topics in Cognitive Science*, 4(3), 342–353, 2012.

Bennardo, G. Cultural Models Theory. *Anthropology News*, 59(4), 139–142, 2018.

Bloch, M. *Anthropology and the cognitive challenge*. Cambridge University Press, 2012.

Bulut, M. *Şiddet Mağduru Çocukların Sosyal Antropolojik Açısından İncelenmesi*. Ankara, 2008.

Bulut, Ö. & Hızlıoğlu, İ. Adli Antropolojik İncelemelerde “Bütünsel Yaklaşım”: Multidisipliner Bir Çalışma. *Antropoloji*, (28), 43-66, 2014.

Campbell, J. Interrogating the Role and Value of Cultural Expertise in Law. *Laws*, 9(4), 29, 2020.

Crawford, M. H. *Anthropological genetics*. İçinde W. Trevathan, M. Cartmill, D. Dufour, C. Larsen, D. O’Rourke, K. Rosenberg, & K. Strier (Eds.), *The International Encyclopedia of Biological Anthropology* (Sayfa 1–7). John Wiley & Sons, Inc, 2018.

Çatak, C. *Suç ve Kültür İlişkisinin Adli Antropoloji Alanında Kullanılması*, Ankara, 2020.

Dirkmaat, D. C., Cabo, L. L., Ousley, S. D., & Symes, S. A. New perspectives in forensic anthropology. *American Journal of Physical Anthropology*, 137(47), 33–52, 2008.

Elster, J. *The Obsessional Search for Meaning*. İçinde A. P. Vayda & B. B. Walters (Eds.), *Causal explanation for social scientists* (Sayfa 56–71). Alta Mira Press, a division of Rowman & Littlefield Publishers, 2011.

Freckelton, I. R. *Expert evidence: Law, practice, procedure and advocacy (Sixth edition)*. Thomson Reuters, 2019.

Fricke, T. Culture and Causality: An Anthropological Comment. *Population and Development Review*, 29(3), 470–479, 2003.

Holden, L. Anthropologists as Experts: Cultural Expertise, Colonialism, and Positionality. *Law & Social Inquiry*, 47(2), 669–690, 2022.

İlbars, Z. Suç Antropolojisi: Kadın ve Suç. *Antropoloji*, (22), 1-13, 2007.

Kapiszewski, D., Silverstein, G., & Kagan, R. A. (Eds.). *Consequential courts: Judicial roles in global perspective*. Cambridge University Press, 2013

Kronenfeld, D. B., Bennardo, G., De Munck, V. C., & Fischer, M. D. (Eds.). *A companion to cognitive anthropology*. Wiley-Blackwell, 2011.

Leaf, M. Empirical Formalism. Structure and Dynamics: *EJournal of Anthropological and Related Sciences*, 2(1), 2007.

Leaf, M. J., & Read, D. W. *Human thought and social organisation: Anthropology on a new plane*. Lexington Books, 2012.

Loperena, C., Mora, M., & Hernández-Castillo, R. A. Cultural Expertise? Anthropologist as Witness in Defense of Indigenous and Afro- Descendant Rights. *American Anthropologist*, 122(3), 588–594, 2020.

Martin, M. *Geertz and the Interpretive Approach in Anthropology*. İçinde, A. P. Vayda & B. B. Walters (Eds.), *Causal explanation for social scientists* (Sayfa 56–71). AltaMira Press, a division of Rowman & Littlefield Publishers, 2011.

Read, D. W. A Formal Explanation of Formal Explanation. *Structure and Dynamics: Journal of Anthropological and Related Sciences*, 3(2), 2008.

Read, D. W. *How culture makes us human: Primate social evolution and the formation of human societies*. Left Coast Press, Inc, 2012.

Rose, J. Forensic and Expert Social Anthropology. *Open Anthropological Research* 2(1), 27-37, 2022.

Rosen, L. The Anthropologist as Expert Witness. *American Anthropologist*, 79(3), 555–578, 1977.

Ross, A. H., & Pilloud, M. The need to incorporate human variation and evolutionary theory in forensic anthropology: A call for reform. *American Journal of Physical Anthropology*, 176(4), 672–683, 2021.

Sankar, P., & Cho, M. K. Toward a New Vocabulary of Human Genetic Variation. *Science*, 298(5597), 1337–1338, 2002.

Trigger, D., Martin, D., Memmott, P., Winn, P., Burke, P., Peterson, N., Veth, P., Holcombe, S., & Palmer, K. *Forensic social anthropology. In Expert Evidence: Law, Practice, Procedure and Advocacy (5th ed.)*. Thomson Reuters (Scientific) Inc. & Affiliates, 2013.

Wilson, R. A. Expert evidence on trial: Social researchers in the international criminal courtroom: Expert evidence on trial. *American Ethnologist*, 43(4), 730–744, 2016.

Wilson, E. O. *Consilience: The unity of knowledge (1st ed.)*. Knopf: Distributed by Random House, 1998.

White, D. R. *Social Networks, Cognition, and Culture*. İçinde D. B. Kronenfeld, G. Bennardo, V. C. De Munck, & M. D. Fischer (Eds.), *A Companion to Cognitive Anthropology* (Sayfa 331–354). Wiley-Blackwell, 2011.

OSMANLI BELGELERİNDE HUKUK VE MAHKEME: BİR HIRSIZLIK SORUŞTURMASI

*Sibel ORHANKAZI

Özet

Hukuk ve adâlet, çağlar boyunca düzeni sağlamak ve insanların bir arada yaşayabilme olgusunu desteklemek için var olagelmıştır. Osmanlı Devleti adâlet ve hukuk için birtakım kurumlar teşkil ederken ehl-i örf adı verilen zümre aracılığı ile adli ve cezai süreci takip etmiştir. Osmanlı'da adâlet; kamu hukuku, vergi işlemleri, suç ve ceza hukuku ile padişah hükmünü içeren düzenlemeleri kapsamaktaydı. Osmanlı arşiv kaynaklarından istifade ile hukukun işleyişi dava ve davacıların çağırılması, cezai işlemler, mahkeme savunmalarındaki dil ve üslup günümüze yalın bir halde ulaşabilmiştir. Bu anlamda Osmanlı arşivlerindeki şer'îye sicillerinin yanı sıra merkezden taşraya gönderilen hükümler, taşradan merkeze iletilen arz-i hâller, hukuk ve adâlet sistemine ışık tutar. Başta Ömer Lütfi BARKAN ile Halil İNALCIK olmak üzere Ahmed AKGÜNDÜZ ve Abdülaziz BAYINDIR gibi pek çok hocamızın çalışmaları İslâm hukuku ve Osmanlı hukuk anlayışı ile ilgili ufukumuzu açmaktadır. Osmanlı Belgelerinde Hukuk ve Mahkeme: Bir Hırsızlık Soruşturması, adı geçen hocalarımızın Osmanlı hukuk alanındaki eserlerinden, 1600-1860 yıllarına ait arşiv kayıtlarındaki bazı hükümlerden ve bir soruşturmada geçen diyaloglardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Hukuk, Mahkeme, Adâlet.

Law and Court in Ottoman Documents: A Theft Investigation

*Sibel ORHANKAZI

Abstract

Law and justice have existed throughout the ages to maintain order and support the coexistence of people. The Ottoman Empire established several institutions for justice and law, and it followed the judicial and criminal process through a group of people called ahl-i urf. Justice in the Ottoman Empire encompassed public law, taxation, criminal and penal law, and regulations involving decrees from sultans. Ottoman archival sources contain plain descriptions on the functioning of law, lawsuits, summoning of plaintiffs, criminal proceedings, and the language and style of defences made in Ottoman courts. In this sense, the shar'îye registers in

the Ottoman archives, as well as verdicts communicated from the central administration to provinces, and petitions sent from provinces to the central administration shed light on the legal and judicial system. The works of many professors, especially including Ömer Lütfi BARKAN and Halil İNALCIK, as well as Ahmed AKGÜNDÜZ and Abdülaziz BAYINDIR, open our horizons about Islamic law and the Ottoman understanding of law. “Law and Court in Ottoman Documents: A Theft Investigation” draw upon the works of the aforementioned professors in the field of Ottoman law, some verdicts contained in the archival records of the years 1600-1860, and the dialogues that took place in an investigation.

Keywords: Ottoman Empire, Law, Court, Justice.

1- Giriş

Osmanlı Devleti İslâm hukuk nizamını mezhepleri de göz önünde bulundurarak esas almakla beraber¹, şerîatı aşan bir hukuk düzeni de geliştirmiştir. Buna imkân veren prensip *örf* yani hükümdarın kendi iradesine dayanarak ortaya koyduğu kanûn yetkisidir. Bu durum doğrudan doğruya hükümdarın devlet içinde mutlak bir mevki kazanması ve devlet çıkarlarının her şeyin üstünde sayılması ile gerçekleşebilirdi². Bu açıdan şer’i hukuk nazariyatta kalan hukuk; örfi hukuk ise kanunnâmelerde karşılık bulan ve asıl tatbik edilen lâik bir hukuk sistemi olarak addedilebilir³.

Osmanlı Devleti, bünyesinde barış ve huzuru sağlamak, halkın can ve mal güvenliğini korumak için hukuk sistemini mümkün olduğunca iyileştirmeye çalışmıştır. Osmanlı Devleti bu anlamda kuruluşundan itibaren bağlı bulunduğu dinin de gereklerine göre bir hukuk sistemi oluşturmuştur⁴. Zulmü gidermeye, halkın can ve mal güvenliğini sağlamaya dayalı devlet anlayışı bir takım kurumların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunların başlıcaları Dârüladl, Divân-ı Mezâlim, Divân-ı A’lâ, teftiş-i memâlik ve adâletnâme ilânı şeklinde ortaya çıkmıştır. Ehl-i örf adı verilen beylerbeyiler, sancak beyleri, tımarlı sipahiler halka yapılan zulm

* Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ORCID ID:0000-0033-3277-7949.

¹ Abdülaziz Bayındır, İslâm Muhakeme Hukuku, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı, Yayınları, İstanbul 1986, s. 32.

² Halil İnalçık, Devlet-i ‘Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar –I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s. 227.

³ Ahmed Akgündüz, Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1990, s. 5; Ömer Lütfi Barkan, XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Ziraî Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları, Cilt I, Kanunlar, İstanbul 1943, s. IX.

⁴ Gülnihal Bozkurt, Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu, TTK, Ankara 1989, s. 7; Ayhan Öztürk, Şer’iye Sicillerine Göre Kayseri Sancağı (1738-1749), Erciyes Üniversitesi Basımevi, Kayseri 2000, s. 9.

karşısında durmakla görevlendirilmişlerdir⁵. Osmanlı Arşivindeki şikâyet defterleri, arz-ı mahzarlar, müftülük arşivlerinde ma'ruz adı altında gösterilen vesika koleksiyonundaki malzemelerin büyük kısmı temel kurumların işleyişi ile ilgilidir⁶.

Kadınların görevleri ve sahip oldukları yetkiler, mahkemelerin işleyişi ve bağlı oldukları hukuki esaslar, İslâm devletlerinde var olan kadılıkudatlık, mezalim, hisbe, şurta gibi idarî ve kazaî kurumların aldıkları şekil ve yerlerine kurulan müesseseler, Osmanlı adlî teşkilatının kendine has yapısını ortaya koymaktadır. Osmanlı Devleti'nin başlangıcından Tanzimat dönemine kadar uzun asırlar her türlü hukuki meselenin çözüldüğü mercii ise Meclis-i şer' adı verilen Şer'îye mahkemeleri olmuştur⁷.

2- Osmanlı Devleti'nde Hukuk ve Adaletin İşleyişi

Devletin merkezden hâkim olduğu en uzak topraklara, davaların ayrıntılı şekilde görüldüğü ve hukukun aynı derecede tatbik edildiği bilinmektedir⁸. Osmanlı devleti toplum düzenini sağlamak için idari, askeri, ekonomi ve asayiş ile ilgili problemleri kadı, naib, muhızır ve vekil olarak adlandırılan görevliler aracılığıyla kayıt altına almaktaydı⁹. Herhangi bir yargı bölgesinde yetkili olan kadı, oranın hukuk davalarına baktığı gibi ceza davalarına da bakmaktaydı¹⁰. İmparatorluğun en uzak bölgelerinde 1657'de esir ticaretindeki problemlerden¹¹ 1663 tarihinde cereyan eden alacak-verecek davalarına¹² ve 1887-1890 yıllarında kadınların tecavüzle ilgili şikâyetlerine kadar hükümlere yansıyan her türlü husus Osmanlı mahkemeleri ve adliyesi ile ilgili ayrıntılı ve önemli örnekler sunar¹³.

Arşiv kaynaklarında mahkeme kayıtlarının yüzlerce örneği olmakla beraber Devlet Arşivleri Başkanlığı Sadret-Meclis-i Vala Evrakı kısmında ve H.09.01.1278 tarihli 129 numaralı arşiv kaydında yer alan, bir diyalog şeklinde geçen Alişan ile yakın arkadaşı Ahmed'in sorgulama ve savunması, dilin açıklığı ve üslup açısından oldukça dikkat çekicidir. Şöyle ki

⁵ Halil İnalçık, Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi, İSAM Yayınları, İstanbul 2018, s. 15-18.

⁶ Halil İnalçık, Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adâlet, Eren Yayıncılık, (haz.) Muhittin Salih Eren, İstanbul 2000, 49.

⁷ M. Âkif Aydın, Türk Hukuk Tarihi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 78.

⁸ BOA. A.(MKT. UM. 147-41-1/1).

⁹ Bkz. Ahmet Akgündüz, Şer'îye Sicilleri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Cilt I, İstanbul 1988.

¹⁰ Bayındır, İslâm Muhakeme Hukuku, s.137.

¹¹ BOA. A.(MKT. MHM. 38-98-1/1).

¹² BOA. A.(MKT. DV. 120-36-1/1.) ; BOA. A.(MKT. DV. 120-36-2/1.

¹³ BOA. Tarsus Şer'îyye Sicili (TŞS.), No: 330, b. 101; BOA. TŞS. NO: 330. b. 116.

öncelikle Lazistan sancağına bağlı Acara-i Süfla kazasından Delugan köyü ahalisinden olan Alişan ve yakın arkadaşı Ahmed'in hırsızlık yaptığı iddiasıyla sorgulanması istenmektedir¹⁴. Bu şahıslar Batum'a iki saat mesafede bulunan Kahaber civarında beş adet başlık ile on çift çorap ve 200 kuruş nakit ile yüz çift sucuk gasp etikleri için şikâyet edilmişlerdir. Bunun dışında iki adet başlık ve üç çift çorap ve kesesinde olan 5 kuruş sikke de çalmışlardır. Makaroğlu Ali adında bir şahıs da eşiyile beraber aynı civardan geçerken Alişan bunlardan ekmek alma bahanesiyle arkalarına düşüp yüz çift sucuk almış ve kırk pare ile bir adet başlık ve iki çift çorabı hanesine götürmüştür. Bu olay Ömer Ağa adlı şahsın ihbarıyla açığa çıkmıştır¹⁵.

3- Hırsızlık Soruşturma ve Savunmasında Acaralı Alişan ve Acaralı Ahmed

İslâm mahkemelerinde bir kişinin bir eyleminin suç olduğu şüphesi üzerine başlayan cezalandırma faaliyeti hazırlık soruşturması, ilk soruşturma ve son soruşturma ile duruşma safhalarından oluşmaktaydı. Yargılama işlemi herhangi bir safhada noktalanabilmekteydi. Kamu hukukunun ihlali sayılan hırsızlık suçuna bakılması, şahsi dava açılmasına bağlıydı. Toplumla karşı işlenmiş suçlarda dava kendiliğinden var kabul edilirdi¹⁶. Osmanlı'da dava kayıtları devlet görevlilerince ayrıntılı bir şekilde metin olarak aktarıldığı gibi soruşturma ve savunma diyalog şeklinde de kayıt altına alınabilmekteydi. Acaralı Alişan ve Acaralı Ahmed'in başlık, çorap, nakit para ve sucuk çaldıklarına dair ihbar ve suçlama sonrası geçen sorgulamanın Osmanlıca metninden aktarımı aşağıdaki gibidir;

Acaralı Ahmed istintakı:

-Sen nerelisin ve babanın ismi nedir?

*Ben Acaralı ve Delügan karyeli Osman oğlu ismim Ahmed, babamın adı Mehmed'dir.

-Acaradan ... karyeli Yasin Çavuşoğlu Sadık Ağanın iki çocuğu Batum'a gelürken beş başluk on çift çorab 200 guruş parelerini ... ve arkadaşları Alişan Acara yolunda 61 nefer ... doğru mudur?

*Ben ve arkadaşım Alişan Kahaber'den bizim köye giderken mağazadan bu yanı dere yanında rast geldik iki başluk üç çift çorab beş guruş bakır pare aldık başka bir şey almadık.

¹⁴ BOA. A.(MKT. MVL. 129-72-3/1.

¹⁵ BOA. A.(MKT. MVL. 129-72-4/1.

¹⁶ Bayındır, İslâm Muhakeme Hukuku, s. 76-78-131.

-Bu çorab ve başluk ile pareyi ne yaptınız?

*İki çift çorab ile bir başlık kırk pare ben aldım kırk pareyi harc ettim başluk ile çorabları orada sakladım bir başluk bir çorab ile 4 guruş pare Alişan'da kaldı ne yaptı bilmem.

-Bu söylediğin doğru mudur sonra sözünden döner misin ve doğru olduğuna mühür basar mısın ve arkadaşının yüzüne karşı böyle söyler misin?

*Bu sözlerim doğrudur ve arkadaşımın yüzüne karşı söylerim mührüm yoktur bir madde yazarım.

Ahmed'in tekrar istintakı:

-Acaralı iki ihtiyar Batum'a gelirken sen ve arkadaşın Alişan Karmakaya'da da önüne çıkub yüz çift sucuğunu almışsınız nasıl oldu doğru söyle.

*Yüz çift sucuk aldık.

-Bu sucuğu ne yaptınız.

*Altı çift yedik geri kalanı Alişan evine gönderdi.

-Böyle söylüyorsun bu sözün doğru mudur? Parmak basar mısın?

*Doğrudur. Parmak basarım.

(Ahmed'in parmak izi)

Acaralı Alişan'ın istintakı:

-Sen nerelisin? Senin ve babanın ismi nedir?

*Dolganlıyım. Benim adım Alişan babamın Hasan'dır.

-Acaralı Sadık Ağa'nın iki çocuğu Batum'a gelirken beş başluk, on çift çorab ile 200 guruş parelerini sen ve arkadaşın Ahmed Acara yolunda almışsınız. Nasıl oldu doğru söyle?

*Pare 4 guruştur. Kusur-ı cevabı muvafık.

-Bu çorab ve başluk ile pareyi ne yaptınız? Ve nerede ve kimin elindedir?

*İki guruş Ahmed'de. Kusur-ı cevap muvafık.

-Bu sözlerin doğru mudur ve böyle olduğuna mühür basar mısın?

*Sözüm doğrudur. Mühür yok parmak basarım.

(Alişan parmak izi)

Alişan'ın tekrar istintakı:

-Acaralı iki ihtiyarın yüz çift sucuğunu almışsınız ne yaptınız?

(Alişan'ın Parmak izi)

Acara-i Sufla kazasına tabi ... karyesi ahalisinden Yasin Çavuş'un oğlu Sadık Ağa'nın oğlu Şakir'in tavrıdır:

-Bundan bir ay evvel biraderim Hasan ile beraber Acara'dan Batum'a gelur iken Erge karyesinin üst tarafında mağara nam mahale geldiğimizde işte burada meclisde mevcud iki adam önümüze çıkub gerek bende gerek biraderimde bulunan beş aded başluk ile on çift çorab ve 200 guruş paremizi üzerimizden gasb ve yağma ettiler bu adamlar şimdi burada olduklarından buldukları şeylerimizin tahsilini istedim (2 Nisan 1857).

(Sadık ağanın oğlu Şakir parmak izi)

Acara-i Sufla kazasına tabi ... Karyesi ahalisinden Makaroğlu Ali'nin tavrıdır:

-Bundan evvel Ramazan-ı şerifin onuncu gününde Acara'dan Batum'a gelir iken Erge karyesinin yukarı tarafında ... nam mahale geldiğimizde iş bu mecliste hazır bulunan iki adam önüme çıkub arkamda olan ... bulunan yüz çift sucuk kömemi aldılar sonra gelub hükümete şikayet olundu bu adamlar götürüldü şimdi burada olduklarından aldıkları sucuklarımı isterim başka sözüm yoktur (1860).

(Sadıkoğlu Şakir parmak izi)

Sadıkoğlu Şakir'in diğer tavrı:

-Bu adamların gerek benden gerek biraderim Hasan'dan aldıkları şeyleri balada demin yazdırdım ise de aldıkları şeyler ol-miktar olmayub fakat ... dökmüş olduklarından öyle ziyade yazdırdım. Anların bizden aldıkları üç çift çorab ile iki başluk ve beş guruş bakır pare idi. İşte asıl doğrusu bunlardır. Bunların tahsilini isterim işte sözüm budur sair sözüm yoktur (Ekim 1860).

(Sadıkoğlu Şakir parmak izi)

Acaralı Ahmed'in tekrar istintakı:

-Arkadaşın Alişan ile sen bir köylü müsünüz ve bir hısımlığınız ve arkadaşlığınız ve maarufeniz var mıdır?

*Alişan ile ben bir köylüyüz. Amcamın kızına tutar bundan başka arkadaşlığımız yoktur.

-O mu sana dedi ki hayde gidelim yolda adam soyalım yohsa sen mi dedin?

*Alişan evime geldi. Ben Batum'a kurşun almağa gidiyorum senin işin var ise gel dedi. Ben de Kahaber'de halatımın oğlunu görmek için izin istedim beraber geldik ben Kahaber'de kaldım.

Alişan Batum'a geldi barut kurşun aldı. Kahaber'e ertesini gün de geldi oradan eve beraber gider iken mağaradan bu yanı yorgunluk almak için oturduk. Sadık Ağa'nın oğlu Şakir ile karındaşı Batum'a geliyorlar idi. Bunları satmaz idik. Alişan bunların bizim olur deyu ... el soktu iki başluk ile üç çift çorab var idi aldı karındaşının cebinde kise görünür idi anı dahi aldı getürdük bulduk Alişan bu şeyleri alınca kaçdı. Bende yavaşca peşine gittim bunu böyle niçün ettin duyarlarsa bizi tutarlar döğerler dedim etmiyorum ... ama şimdi ne çare dedi. Orada gizlendik görürler deyu gündüz geçemedik gece evimize gittik. Ahşamdan orada oturur iken iki ihtiyar Batum'a geliyordu. Gördük Alişan dedi ki bunların ekmeği olur biraz alalım yiyelim dedi. İhtiyarlar aşağı yürüyorlar bir de peşine düştük Karmakara'da yerleştik ben su içmeğe gittim Alişan yanlarına vardı yüz çift sucukları var imiş aldı yukarı bıraktı döndü peşinden iki alma aldı bende yanına vardım ne yapıyorsun dedim pare ile sucuk istedim vermediler ben de hepsini aldım dedi. Sonra sucuğu Alişan omuzuna aldı. Döküleni ben topladım götürdük ben valideme göstermedim. Pay ettiğimizde ben 40 pare iki çift çorap ile bir başluk ben almış idim. Kusuru Alişan'da kaldı bir çift çorab ile başluğu pare ile aldım deyu valideme söyledim o bir çorabı sakladım gösteremedim. Nerede buldun deyu validem sual etti deyu korktum.

-Bak doğru söylüyorsun Alişan evvelleri böyle yaparmış. İştmedin ve görmedin mi doğru söyle.

*Alişan'ın böyle işlerini iştmedim ve görmedim benim bundan başka bir fenalığım var ise tahkik edin ben razıyım.

-Sen nerede tutuldun ve nasıl tuttular.

*Beni tutmadılar zabıta-i zabitanından Ömer Ağa ... Oğlu Kemal geldi. Ben de anınla beraber geldim. Reşid dahi beraber idi.

-Arkadaşın Alişan'ı Ömer Ağa nerede tuttu.

*Mağaranın civarında zabıt-ı zabitanından Ömer Ağa dönmüş orada ne yapıyordu bilmiyorum.
(Acaralı Ahmed parmak izi)

Alişan'ın tekrar istintakı:

-Arkadaşın Ahmed ile sen bir köylümüzünüz ve bir hısımlığınız ve arkadaşlığınız var mıdır?

-O mu sana dedi ki hayde gidelim yolda adam soyalım yohsa sen mi ana söyledin?

-Sen ve arkadaşın Ahmed nerede tutuldu? Doğru söyle.

*Beni zabıta memuru Ömer Ağa mağaranın yanında tuttu. Ahmed ötede idi. Adam gönderdi yanına geldi. Buraya geldi buraya gönderdi.

-Sen orada ne yapıyor idin diyorlar ki oradan Batum'dan öteye giderken bir ihtiyarın eşyasını almakta Ömer Ağa zabıtalara ile yetişmiş seni tutmuş burasını doğru söyle kama elinde imiş.

*Kaçtığım yok teslim oldum kusur dedikleri doğrudur.

-Ömer Ağa döndüğü vakitte yanında ne var idi.

* Bir kama bir ... var idi başka yağdan kile kurşunluk asma çakmak ve bir ... var idi.

-Kama elinde yoldan yoldan yukarı alub eşyasını aldığın ihtiyarın üzerine kama salarken zabıta yetişib seni dutmuşlar işte yüzüne karşı söyledi ne dersin böyle mi oldu?

*İhtiyardan kaçtıyordum zabıtalaramı tuttu aldığım iki parça ... ve Amerikan bezini Ömer Ağa elimden aldı ihtiyara verdi.

-Bunları doğru söyledin bundan evvel daha kimden ne aldın ve gizli ne çaldın doğrusunu söyle.

*Bunlardan başka şimdiye kadar kimseden ne bir şey zor ile almışım ve ne gizli çalmışım. Gelub benden kimse bir şey dava eder ise ben yalancıyım.

-Ömer ağa seni tuttuğu vakitte aldığın şeyleri nasıl söylemedin?

*Ömer ağa benden bir şey sormadı ben de söylemedim.

(Alişan parmak izi)¹⁷

Acara-i Süfla kazasından Batum'a giden yolcuları soyan Alişan ve arkadaşının sorgulanmasından sonra uygun görülen ceza beş sene kürek cezası olmuştur. Bu şekilde taşradaki gasp ve yağma, idareci ve zabıtalara aracılığıyla kontrol altına alınmıştır. İlk örneklerine XVI. yüzyıl ortalarına ait arşiv kaynaklarında rastlanan kürek cezası, örfi bir ceza türü olup¹⁸ Osmanlı donanmasında kürek çektilerle uygulanırdı. Başka bir deyişle bu ceza kürek çekmek üzere gemi hizmetine verilme cezasıydı¹⁹.

Sonuç

Osmanlı'dan günümüze hukuk ile ilgili veri elde etmede arşiv kayıtlarına ulaşılabilirlik en önemli meselelerden biridir. Nitekim bu kayıtları aktarabilmek ve tarafsız yorumlayabilmek de adâlet, hukuk ve etiğin önemli bir parçasıdır.

Şer'i, örfi ve cemaatler hukukunu kapsayan Osmanlı hukuk ve adâlet yapısı, İslâmi kuralların ayrıntılı bir düzenleme yapamadığı alanlarda Osmanlı padişahlarının kanunnâmelerle

¹⁷ BOA. A.(MKT. MVL. 129-72-5/1.

¹⁸ Mehmet İpşirli, "Kürek Cezası", TDVİA, Ankara, 2019, s. 112.

¹⁹ Ahmet Kılıç, "Klasik Dönem Osmanlı Devleti'nde Uygulanan Kürek Cezasının Hukuki Tahlili", Belleten, 2015, Cilt 79, Sayı 285, TTK, s.534.

çözüm bulduğu sisteme dayalıdır. Osmanlı Devleti'nin hukuk ve adâlet işlerindeki en önemli kurumu, şer'i mahkemelerdi. Davalar ise çoğunlukla bir iki celsede sonuçlanırdı. Şer'i mahkemelerle birlikte Divan-ı hümâyunda da şer'i ve örfi davalar görülüp örfi davalara veziriazam, şer'i davalara kazaskerler bakardı. Osmanlı'da görülen davaların kayıtları naib, muhızır ve vekil gibi görevliler aracılığıyla tutulurdu.

Osmanlı Devleti'nde kendi cemaat kuralları çerçevesinde müslim-gayrimüslim ayrımı yapılmaksızın herkesin can ve mal güvenliğinin teminatı söz konusuydu. Acaralı Ahmed ile arkadaşının hırsızlıktan dolayı suçlanmaları ve bunun mahkemeye intikali, vatandaşın çalınan tek bir kuruşunun dahi hesabının sorulması, bunun çok açık ifadelerle aşama aşama soruşturulması, Osmanlı tebaası can ve mal güvenliği teminatının göstergelerinden biridir.

Kaynakça

- AKGÜNDÜZ, Ahmet, Şer'îye Sicilleri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Cilt I, İstanbul 1988.
- AKGÜNDÜZ, Ahmed, Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1990.
- AYDIN, M. Âkif, Türk Hukuk Tarihi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2009.
- BARKAN, Ömer Lütfi, XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Ziraî Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları, Cilt I, Kanunlar, İstanbul 1943.
- İNALCIK, Halil İnalçık, Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adâlet, Eren Yayıncılık, (haz.) Muhittin Salih Eren, İstanbul 2000.
- _____, Halil, Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar –I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.
- _____, Halil, Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi, İSAM Yayınları, İstanbul 2018.
- BAYINDIR, Abdülaziz, İslâm Muhakeme Hukuku, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı, Yayınları, İstanbul 1986, s. 32.
- BOZKURT, Gülnihal, Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu, TTK, Ankara 1989.
- İPŞİRLİ, Mehmet, "Kürek Cezası", TDVİA, Ankara, 2019 (112-114).
- KILINÇ, Ahmet, "Klasik Dönem Osmanlı Devleti'nde Uygulanan Kürek Cezasının Hukuki Tahlili", Belleten, 2015, Cilt 79, Sayı 285, TTK. 2015 (531-558).

ÖZTÜRK, Ayhan, Şer'iyeye Sicillerine Göre Kayseri Sancağı (1738-1749), Erciyes Üniversitesi Basımevi, Kayseri 2000.

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA): BOA. A.(MKT. UM. 147-41-1/1; A.(MKT. DV. 120-36-1/1; A.(MKT. DV. 120-36-2/1; A.(MKT. MHM.38-98-1/1; A.(MKT. MVL. 129-72-3/1; A.(MKT. MVL. 129-72-4/1; A.(MKT. MVL. 129-72-5/1.

Başkanlık Osmanlı Arşivi, Tarsus Şer'iyeye Sicili (BOA. TŞS.): TŞS. No: 330, b. 101; TŞS. No: 330. b. 116.

TOPLUM ECZANELERİNDE KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI İLE İLGİLİ ECZACI SORUMLULUKLARI

Ecz. SEREN KADRİYE ÇUBUKÇUOĞLU¹, Prof. Dr. GÜLBİN ÖZÇELİKAY²

¹ Seren Eczanesi Mesul Müdürü, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi,

ORCID NO: 0009-0007-5544-3692

² Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, ORCID NO: 0000-0002-1580-5050

ÖZET

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa (KVKK) göre kişisel veri işleme faaliyetinde bulunan eczaneler veri sorumlusu olarak kabul edilmektedir.

KVKK na göre kişisel veri; “kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi” olarak tanımlanmıştır. Bu durumda, bir gerçek kişinin; adı, soyadı, doğum tarihi gibi kişinin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; sosyal güvenlik numarası, sağlık bilgileri, cinsel hayatına dair bilgiler gibi kişiyi doğrudan/dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler kişisel veri olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada, KVKK çerçevesinde toplum eczanelerinde eczacının görev ve sorumlulukları belirlenerek, önem verilmesi gereken konulara dikkat çekilecektir.

Bu amaçla ilgili literatür taraması yapılarak ve eczacılık uygulamaları dikkate alınarak betimsel bir araştırma yapılmıştır.

Toplum eczanelerinde, kişisel verilerin korunması konusu, 1. Eczaneden Destek Alan Bireylere Yönelik, 2. Eczane İç İşleyişine Yönelik, 3. Personel Çalışma Süreçlerine Yönelik, 4. Denetim Süreçlerine Yönelik olmak üzere dört başlıkta ele alınmıştır.

Toplum eczaneleri, Medikal Ulak Sistemi (MEDULA) ni kullanmaktadır. MEDULA, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanan ilaçların bilgileri ve bu kapsamda hastalara ait ilaç raporları, tanı bilgileri gibi bir çok kişisel sağlık verisinin yer aldığı bir sistemdir. Dolayısı ile hastaya ait burada yer alan sağlık verilerinin bir başkası ile paylaşılmaması eczacının KVKK çerçevesinde temel sorumlulukları arasında gelmektedir. Bunun yanında, kamera olan eczanelerde hastaların uyarılması, verilen hizmetlerde hastanın aydınlatılması, hizmet alınan taraflarla imzalanması gerekli kişisel verilerin korunması da önemli konular olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak, eczane hizmetlerinin uygulanışı, hastaların, personelin verilerinin korunması,

verilerin aktarılması konusu eczaneler arasında farklılık gösterebilmektedir. Ancak, kanun çerçevesinde eczacılar bu sorumluluklarını yerine getirmek için meslek örgütü Türk Eczacıları Birliğinin de destekleri ile çaba harcamaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Toplum eczanesi, kişisel veri, eczacı

ABSTRACT

According to the Personal Data Protection Law No. 6698 (KVKK), pharmacies engaged in personal data processing activities are considered data controllers.

According to the KVKK, personal data is defined as “any kind of information related to an identified or identifiable real person”. In this case, a real person's name, surname, date of birth, such as the information that reveals not only the identity of the person, but also all the data that make the person directly / indirectly identifiable, such as social security number, health information, information about his/her sexual life, are considered as personal data.

In this study, the duties and responsibilities of the pharmacist in community pharmacies within the framework of the KVKK will be determined and attention will be drawn to the issues that should be given importance. For this purpose, a descriptive research was conducted by conducting a literature review and taking into account pharmaceutical practices.

The issue of protection of personal data in community pharmacies, 1. For Individuals Who Receive Support from the Pharmacy, 2. For the Internal Functioning of Pharmacy, 3. For Personnel Working Processes, 4. It is discussed in four headings, including those Related to Audit Processes.

Community pharmacies use the Medical Messenger System (MEDULA). MEDULA is a system in which many personal health data such as information about medications covered by the Social Security Institution and, in this context, patient medication reports, diagnostic information are included. Therefore, the Decoupling of the patient's health data contained here with another pharmacist is one of the main responsibilities within the framework of the KVKK. In addition, the warning of patients in pharmacies with cameras, the illumination of the patient in the services provided, the protection of personal data required to be signed with the parties receiving services have also been identified as important issues.

As a result, the implementation of pharmacy services, the protection of patients' and staff's data, and the transfer of data may differ between pharmacies. Dec. However, within the framework of the law, pharmacists are making efforts with the support of the Turkish Pharmacists Association, a professional organization, to fulfill these responsibilities.

Keywords: Community pharmacy, personal data, pharmacist

GİRİŞ

Teknolojinin hayatımızın her alanına girmesi ile birlikte kişisel bilgiler ticari ve sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Kişilere ait verilerin elde edilmesi, kullanılması, saklanması ve yok edilmesi amacıyla Avrupa Birliği uyum sürecinde, kişilerin Anayasal haklarını korumak amacıyla Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) 07.04.2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Toplum eczaneleri, kişilerin özellikle hasta kişilerin verilerinin kullanıldığı özel ortamlardır. Kanun kapsamında yapılacakların başında, Veri Sorumluları Sicil Bilgi Sistemi (VERBİS) ne eczacıların kayıt olmasıdır.

Kişisel veri, KVKK 2. maddesine göre, belirli ya da belirlenebilir nitelikteki bir kişiye ilişkin her türlü bilgidir. Bir başka ifade ile bireyi diğer bireylerden ayırmaya ve niteliklerini ortaya koymaya elverişli her türlü bilgidir.

Bu bağlamda, gerçek kişiye ait isim soyisim, adres, telefon numarası, imza, kimlik numarası, fotoğrafı, parmak izi gibi bilgiler kişisel veriye örnek verilebilir.

Kanun kişisel verilerin işlenmesini belirli şartlarla yapılmaktadır. Bunlar aşağıda belirtilmiştir. Kişisel veriler ilgili kişinin aşağıda belirtilen durumlar dışında açık rızası olmaksızın işlenemez.

- Kanunlarda açıkça öngörülmesi.
- Fiili imkânsızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması.
- Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması.
- Veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması.
- Kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması.
- Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlenmesinin zorunlu olması.
- Kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması.

Kişisel verilerin işlenmesinde ise aşağıdaki ilkelere uyulması zorunludur:

- a) Hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma.
- b) Doğru ve gerektiğinde güncel olma.

c) Belirli, açık ve meşru amaçlar için işleme.

ç) İşlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma.

d) İlgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme.

Kanunda tanımlanan birde özel nitelikli kişisel veri tanımı var ki bu kısım eczacıları direk olarak sorumlu tutmaktadır.

Özel nitelikli kişisel veriler, KVKK'nın 6. maddesinde kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri olarak tanımlanmıştır. Bu verilerde ilgilinin açık rızası olmadan işlenemez.

KVKK eczaneler tarafından işlenen ve sağlık ile ilgili olan reçete, rapor, ilaç bilgisi gibi veriler özel nitelikli kişisel veri olarak tanımlanmaktadır. Eczacılar açısından kişilerden alınan bu verilerin alınması mevzuat gereği ve ayrıca kamu sağlığı açısından zorunludur. Bu nedenle eczacılar açısından kişisel verilerin işlenmesi için kişinin açık rızasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak eczacı muhasebe, personele ait kişisel verileri işleyebilmesi için ise kişinin açık rızasını almak zorundadır. Bununla birlikte verilerin işleneceğine ilişkin; kişiye bilgilendirme yapma yükümlülüğü açısından kanun eczacıyı sorumlu tutmuştur.

- Aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmek,
- Kişisel verilerin güvenliğine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmek,
- Kişisel Verileri Koruma Kurulu tarafından verilen kararları yerine getirmek,
- Veri Sorumluları Siciline (VERBİS) kayıt ve bildirimde bulunmak, gibi yükümlülükleri bulunmaktadır, uyulmaması halinde ise maddi yaptırımlar öngörülmüştür.

Toplum eczaneleri, hastalara ve Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanan ilaçlarına ait bilgileri MEDULA ya girmek zorundadır. Bu çalışmada, Toplum eczanelerinde, KVKK kapsamında eczacıların sorumlulukları aşağıda belirtilen dört ana başlık halinde açıklanacaktır.

1. Eczaneden Destek Alan Bireylere Yönelik,
2. Eczane İç İşleyişine Yönelik,
3. Personel Çalışma Süreçlerine Yönelik,
4. Denetim Süreçlerine Yönelik olmak üzere dört başlıkta ele alınmıştır.

1. ECZANEDEN DESTEK/HİZMET ALAN BİREYLERE YÖNELİK GÜVENLİK AMAÇLI KAMERA KAYITLARI

Eczanelerde bulunan güvenlik kameralarına ilişkin aydınlatma ve bilgilendirme metinleri 6698 Sayılı KVKK10. maddesi gereği veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğü kapsamında sorumluluğunu yerine getirmek üzere hazırlanmalıdır.

a. Güvenlik Kamerası Kişisel Verilerin Korunması Aydınlatma Metni

Eczane içerisinde hastalar veya danışanlar tarafından görülebilecek bir yere konumlandırılmalıdır. Eczacılar, eczanelerindeki uygulama prosedürlerine göre belirtilen bu materyalleri kendi uygulamalarına göre değiştirir veya günceller.

Örneğin eczane dış mekanı için kamera kaydı bulunması durumunda bu bilgilendirmeye de “Aydınlatma Metni” içerisinde yer verilmelidir. “Aydınlatma Metni” içinde 4. madde olarak tanımlanan “Kişisel Verilerinizin Aktarılması, Amacı ve Hukuki Sebebi” başlığında belirtilen aktarımlar eczane bazında düşünülerek farklı veri aktarım süreçleri olması halinde yapılan paylaşımlar bu bölüme eklenerek açıklanmalıdır.

b. Kamera Uyarı Yazısı

Kamera ile izleme yapılan alanın büyüklüğüne bağlı olarak, aydınlatma metni ve kayıt yapılan bölümlere kamera uyarı yazısı konumlandırılmalıdır. Dikkat edilmesi gereken durum; eczanede kamera kaydı yapılan alanların herhangi bir şüphe oluşturmayacak şekilde belli olmasıdır. Ayrıca eczacıların bu belgeye ihtiyaç duyması halinde Farma Inbox (Türk Eczacıları Birliği (TEB) Resmi İletişim Kanalı) uygulaması veya TEBEŞİR (TEB Online Eğitim Platformu) üzerinden söz konusu belgenin örneğine ulaşabilmekte ve çıktı olarak alabilmektedir.

c. Eczane Hizmetleri Aydınlatma Metinleri

Veri sorumlusu olan eczacıların, eczane hizmetleri ile ilgili veri işleme uygulamaları uyarınca hazırlanan aydınlatma metnidir. Eczanede kolaylıkla okunabilecek bir yere asılmalıdır veya hastalar tarafından görülebilecek şekilde bankoya konmalıdır. Eczane hizmetlerinin yürütülme şekli, veri konusu kişi grupları, işlenen kişisel veriler, veri aktarım grupları ve diğer süreçler eczaneler arasında farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle iletilen metinler eczaneler tarafından incelenerek kendi süreçleri ile uyumlu hale getirildikten sonra uygulanmalıdır. İhtiyaç olması halinde belirtilen içeriğe sahip belgenin değiştirilebilir formatına Farma Inbox uygulaması veya TEBEŞİR Online Eğitim Platformu üzerinden erişebilmektedir.

d. Hizmet Alınan Taraflarla İmzalanması Gerekli Kişisel Verilerin Korunması Sözleşmesi

Eczacılar, KVKK 12. Madde uyarınca “Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini önlemek, kişisel verilere hukuka aykırı olarak erişilmesini önlemek, kişisel verilerin

muhafazasını sağlamak amacıyla uygun güvenlik düzeyini temin etmeye yönelik gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri almak zorundadır. Veri sorumlusu, kişisel verilerin kendi adına farklı bir gerçek veya tüzel kişi tarafından işlenmesi durumunda, birinci fıkrada ifade edilen önlemlerin alınması konusunda bu kişilerle birlikte müştereken sorumludur.” Ayrıca Kişisel Verileri Koruma Kurumu tarafından yayınlanan Kişisel Veri Güvenliği Rehberi’nde “Veri Sorumlusu -Veri İşleyen Arasında sözleşmeler yapılması gerektiği” ifade edilmiştir. Bu sebeple eczanelerin kişisel veri aktarımını mecburi tutan dışardan aldığı hizmetlerde veri işleyen veya veri sorumlusu sıfatını taşıyan kişi ya da kurumlar ile imzalaması gerekmektedir. Dış hizmet olarak alınan ve kişisel veri aktarımını gerektiren e-posta hizmeti, güvenlik kamera sistemi hizmeti, mali müşavirlik hizmeti, sunucularının da hizmet sağlayanda olduğu yazılım hizmetleri gibi hizmet sağlayan kurumlar bu sözleşmeyi imzalaması gereken taraflara örnek olarak verilebilir.

2. Eczane İç İşleyişine İlişkin Belge ve Materyaller Kişisel Veri Saklama ve İmha Politikası

Veri Sorumlusunun Görevleri

VERBİS Kayıt Yükümlülüğü Hakkında Bilgilendirme başlıklı duyuruda belirtildiği üzere, eczaneler, çalışan sayısı ve mali bilanço tutarı ile bağlı olmaksızın ana faaliyet konusu özel nitelikli sağlık verisi işleme olduğundan, eczanesi bulunan meslektaşlarımızın veri sorumlusu olarak KVKK gereğince zorunlu olan VERBİS kaydını gerçekleştirmeleri için ilk adım, KVKK resmi sitesi üzerinden Veri Sorumlusu başvuru işlemlerini tamamlamalıdır.

Veri Sorumlusu, politika kapsamında alınmakta olan teknik ve idari önlemlerin olması gerektiği gibi uygulanabilmesi, personelin eğitimi ve farkındalığının oluşturulması, izlenmesi ve devamlı denetimi ile kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesinin engellenmesi, kişisel verilere hukuka aykırı olarak ulaşılmasının engellenmesi ve bireysel verilerin hukuka uygun muhafaza edilmesinin sağlanması amacıyla kişisel veri işlenen bütün ortamlarda veri güvenliğini sağlamaya ve korumaya yönelik teknik ve idari önlemlerin alınması konularında gereken sorumlulukları yerine getirmektedir.

Verileri Saklamayı Gerektiren Hukuki Dayanaklar

1. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu,
2. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu,
3. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu,
4. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu,
5. 4857 sayılı İş Kanunu,
6. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu,
7. Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik,

8. Türk Eczacıları Deontoloji Tüzüğü,
9. 6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun,
10. Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Yönetmelik,

İmhayı Gerektiren Durumlar

1. Acil Durum Yönetimi Uygulamalarının Yürütülmesi
2. Bilgi Güvenliği Uygulamalarının Yürütülmesi
3. Çalışan Adayı / Stajyer / Öğrenci Seçme Ve Yerleştirme Süreçlerinin Yürütülmesi
4. Çalışan Adaylarının Başvuru Uygulamalarının Yürütülmesi
5. Çalışan Memnuniyeti Ve Bağlılığı Uygulamalarının Yürütülmesi
6. Çalışanlar İçin İş Akdi Ve Mevzuattan Kaynaklı Sorumluluklarının Yerine Getirilmesi
7. Çalışanlar İçin Yan Haklar Ve Menfaatleri Uygulamalarının Yürütülmesi
8. Denetim / Etik Faaliyetlerinin Yürütülmesi
9. Eğitim Aktivitelerinin Yürütülmesi
10. Erişim Yetkilerinin Yürütülmesi
11. Uygulamaların Mevzuata Uygun Yürütülmesi
12. Finans Ve Muhasebe İşlerinin Yürütülmesi
13. Firma/Ürün/Hizmetlere Bağlılık Süreçlerinin Yürütülmesi
14. Fiziksel Mekan Güvenliğinin Sağlanması
15. Görevlendirme Süreçlerinin Yürütülmesi
16. Hukuk İşlerinin Takibi Ve Yürütülmesi
17. İç Denetim/ Soruşturma / İstihbarat Faaliyetlerinin Yürütülmesi
18. İletişim Faaliyetlerinin Yürütülmesi
19. İş Sağlığı / Güvenliği Faaliyetlerinin Yürütülmesi
20. İş Süreçlerinin İyileştirilmesine Yönelik Önerilerin Alınması ve Değerlendirilmesi
21. Lojistik Faaliyetlerinin Yürütülmesi

22. Mal / Hizmet Satın Alım Süreçlerinin Yürütülmesi
23. Mal / Hizmet Satış Sonrası Destek Hizmetlerinin Yürütülmesi
24. Mal / Hizmet Satış Uygulamalarının Yürütülmesi
25. Müşteri İlişkileri Yönetimi Süreçlerinin Yürütülmesi
26. Risk Yönetimi Süreçlerinin Yürütülmesi
27. Saklama Ve Arşiv Faaliyetlerinin Yürütülmesi
28. Sözleşme Süreçlerinin Yürütülmesi
29. Sosyal Sorumluluk ve Sivil Toplum Aktivitelerinin Yürütülmesi
30. Stratejik Planlama Faaliyetlerinin Yürütülmesi
31. Talep / Şikayetlerin Takibi
32. Taşınır Mal Ve Kaynakların Güvenliğinin Temini
33. Tedarik Zinciri Yönetimi Süreçlerinin Yürütülmesi
34. Ücret Politikasının Yürütülmesi
35. Veri Sorumlusu Operasyonlarının Güvenliğinin Temini
36. Yabancı Personel Çalışma ve Oturma İzni İşlemleri
37. Yetenek / Kariyer Gelişimi Faaliyetlerinin Yürütülmesi
38. Yetkili Kişi, Kurum Ve Kuruluşlara Bilgi Verilmesi
39. Yönetim Faaliyetlerinin Yürütülmesi
40. Ziyaretçi Kayıtlarının Oluşturulması Ve Takibi

Kişisel verilerin güvenli bir şekilde muhafazası ile hukuka uygunsuz olarak işlenmesi ve ulaşılmasının engellenmesi için alınmış teknik ve idari önlemler;

Bu tedbirler, KVKK tarafından uygulaması tavsiye edilen tedbirlerdir. Ancak uygulanmakta olan önlemler eczaneden eczaneye değişiklik göstermektedir. Bu yüzden aşağıda belirtilen veri güvenliği önlemleri eczaneler tarafından uygulanmakta olan tedbirlere göre güncellenebilir.

1. Ağ güvenliği ve uygulama güvenliği sağlanmaktadır,
2. Ağ yoluyla kişisel veri aktarımlarında kapalı sistem ağ kullanılmaktadır,

3. Anahtar yönetimi uygulanmaktadır,
4. Bilgi teknolojileri sistemleri tedarik, geliştirme ve bakımı kapsamındaki güvenlik önlemleri alınmaktadır,
5. Bulutta depolanan kişisel verilerin güvenliği sağlanmaktadır,
6. Çalışanlar için veri güvenliği hükümleri içeren disiplin düzenlemeleri mevcuttur,
7. Çalışanlar için veri güvenliği konusunda belli aralıklarla eğitim ve farkındalık çalışmaları yapılmaktadır,
8. Çalışanlar için yetki matrisi oluşturulmuştur,
9. Erişim logları düzenli olarak tutulmaktadır,
10. Erişim, bilgi güvenliği, kullanım, saklama ve imha konularında kurumsal politikalar hazırlanmış ve uygulamaya başlanmıştır,
11. Gerekğinde veri maskeleyme önlemi uygulanmaktadır,
12. Gizlilik taahhütnameleri yapılmaktadır,
13. Görev değişikliği olan ya da işten ayrılan çalışanların bu alandaki yetkileri kaldırılmaktadır,
14. Güncel anti-virüs sistemleri kullanılmaktadır,
15. Güvenlik duvarları kullanılmaktadır,
16. İmzalanan sözleşmeler veri güvenliği hükümleri içermektedir,
17. Kağıt yoluyla aktarılan kişisel veriler için ekstra güvenlik tedbirleri alınmakta ve ilgili evrak gizlilik dereceli belge formatında gönderilmektedir,
18. Kişisel veri güvenliği politika ve prosedürleri belirlenmiştir,
19. Kişisel veri güvenliği sorunları hızlı bir şekilde raporlanmaktadır,
20. Kişisel veri güvenliğinin takibi yapılmaktadır,
21. Kişisel veri içeren fiziksel ortamlara giriş çıkışlarla ilgili gerekli güvenlik önlemleri alınmaktadır,
22. Kişisel veri içeren fiziksel ortamların dış risklere (yangın, sel vb.) karşı güvenliği sağlanmaktadır,
23. Kişisel veri içeren ortamların güvenliği sağlanmaktadır,
24. Kişisel veriler mümkün olduğunca azaltılmaktadır,

25. Kişisel veriler yedeklenmekte ve yedeklenen kişisel verilerin güvenliği de sağlanmaktadır,
26. Kullanıcı hesap yönetimi ve yetki kontrol sistemi uygulanmakta olup bunların takibi de yapılmaktadır,
27. Kurum içi periyodik ve/veya rastgele denetimler yapılmakta ve yaptırılmaktadır.
28. Log kayıtları kullanıcı müdahalesi olmayacak şekilde tutulmaktadır,
29. Mevcut risk ve tehditler belirlenmiştir,
30. Özel nitelikli kişisel veri güvenliğine yönelik protokol ve prosedürler belirlenmiş ve uygulanmaktadır,
31. Özel nitelikli kişisel veriler elektronik posta yoluyla gönderilecekse mutlaka şifreli olarak ve KEP veya kurumsal posta hesabı kullanılarak gönderilmektedir.
32. Özel nitelikli kişisel veriler için güvenli şifreleme / kriptografik anahtarlar kullanılmakta ve farklı birimlerce yönetilmektedir.
33. Saldırı tespit ve önleme sistemleri kullanılmaktadır.
34. Siber güvenlik önlemleri alınmış olup uygulanması sürekli takip edilmektedir,
35. Şifreleme yapılmaktadır,
36. Sızma testi uygulanmaktadır,
37. Taşınabilir bellek, CD, DVD ortamında aktarılan özel nitelikli kişiler veriler şifrelenerek aktarılmaktadır,
38. Veri işleyen hizmet sağlayıcılarının veri güvenliği konusunda belli aralıklarla denetimi sağlanmaktadır,
39. Veri işleyen hizmet sağlayıcılarının, veri güvenliği konusunda farkındalığı sağlanmaktadır,
40. Veri kaybı önleme yazılımları kullanılmaktadır.

3. Personel Çalışma Süreçlerine İlişkin Belge ve Dokümanlar

İş hukuku mevzuatı ve KVKK, her ne kadar çalışanın kişisel verileriyle ilgili herhangi bir tanım içermese de; çalışan kişisel verilerini belirlemek bir yasal tanıma ihtiyaç duyulmadan ve doktrine başvurmadan, yalnızca kişisel veri kavramı aracılığıyla da mümkün olacaktır. Düzenleyici tanımların tümünde, kişisel veri ifadesini benzer şekilde yapıldığı ve kanun koyucuların bir fikir birliği içerisinde olduğu görülmekte; terimsel farklılıklardan ayrı olarak, “belirli veya belirlenebilir bir kişiye ilişkin her türlü bilgi” kişisel veri olarak kabul

edilmektedir. Bu ortak tanım, “her türlü bilgi” ifadesinin tercih edilmesinden dolayı kişisel veri kapsamının oldukça geniş tutulduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çalışan ile ilgili veya onunla ilişkilendirilebilen her türlü bilginin iş hukuku bazında işçinin kişisel verisi olduğu kolaylıkla ifade edilebilecektir (Okur, 2011). Hemen ifade etmek gerekir ki, bilginin işçi ile ilişkilendirilebilir olması, işçinin kimliğinin bir ya da daha fazla belge veya dosyadaki veriler ile bir araya getirilerek tespit edilebilmesi anlamına gelmektedir (Gürsel, 2016).

4857 Sayılı İş Kanunu 75.maddesinde öngörülen özlük dosyası düzenleme sorumluluğumuz sebebiyle uygulamaların mevzuata uygun yürütülmesi, iş sözleşmesinin ifası ve yan haklar ile menfaatlerin sunulabilmesi, görevlendirme yapılabilmesi ve ulaşım yetkilerinin düzenlenmesi, finans ve muhasebe işlerinin yürütülmesi, hukuk işlerinin takibi ve yürütülmesi, kurum ve kuruluşlara bildirim yükümlülüklerinin yerine getirilmesi, işlerin etkin bir şekilde yürütülmesi ile bilgi akışının kontrolünü sağlanması, işçinin eylemlerine bağlı cezai ve hukuki sorumluluğa karşı korunması, verimliliğin ölçülmesi, işveren’in İş Kanunu, Borçlar Kanunu ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda düzenlenen denetim ve gözetim yükümlülüğünün yerine getirilmesi amaçlarıyla KVKK 5/2 maddesi uyarınca kanunlarda açıkça öngörülmesi (İş Kanunu, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve tüm ilgili mevzuat), veri yükümlüsünün hukuki sorumluluğunu yerine getirmesi, bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması, veri sorumlusunun meşru menfaati hukuki nedenlerine bağlı olarak kişisel verileri işlenmektedir.

“Kimlik (ad soyad, doğum tarihi, doğum yeri, medeni hali, uyruk, nüfus cüzdanı tc kimlik no, baba adı), özlük (bordro bilgileri, disiplin soruşturması, işe giriş-çıkış kayıtları, özgeçmiş bilgileri, izin ve çalışma bilgileri ve özlük dosyasındaki diğer bilgiler), hukuki İşlem (adli makamlarla yazışmalardaki bilgiler, dava dosyasındaki bilgiler, maaş haczi bilgisi, işveren ile dava bilgisi), finans (ücret bilgisi, IBAN bilgisi, avans bilgisi), risk yönetimi (İş Sağlığı ve Güvenliği risklerinin yönetilmesi işlenen bilgiler), mesleki deneyim (diploma bilgileri, gidilen kurslar, meslek içi eğitim bilgileri, sertifikalar), askerlik durumu şeklindeki kişisel verileriniz; faaliyetlerin mevzuata uygun ilerletilebilmesi, işin takibi ve devamlılığının sağlanması, İşveren’in İş Kanunu, Borçlar Kanunu ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda düzenlenen denetim ve gözetim sorumluluğunu yerine getirebilmesi amaçlarıyla KVKK 5/2 maddesi uyarınca kanunlarda açıkça öngörülmesi, veri sorumlusunun hukuki sorumluluğunu, veri sorumlusunun meşru menfaati hukuki sebeplerine dayalı olarak işlenmektedir.” Bu bilgilerin belirtildiği bilgilendirme metni çalışınca imzalanmalıdır.

4. Eczacılar için Denetim Süreçlerine İlişkin Belge ve Dokümanlar

1. Eczacılar İçin İç Denetim Formu

6698 sayılı KVKK 12/3.maddesi uyarınca “veri sorumlusu, kendi kurum veya kuruluşunda, bu kanun hükümlerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla gerekli denetimleri yapmak veya yaptırmak zorundadır.”

Bu amaçla kanunla ifade edilen sorumluluk doğrultusunda eczanelerde uygulanmakta olan veri güvenliği süreçlerinin takibi için hazırlanmış bir kontrol listesidir.

- Eczane personeli son bir yıl içinde KVKK kapsamında eğitim aldı mı,
  - hizmet alınan tarafların tercihlerinde kişisel veriler ile ilgili aldığı güvenlik önlemlerine dikkat edildi mi,
  - hizmet alınan taraflarla yazılı KVKK sözleşmesi yapıldı mı,
  - veri güvenliği konusunda denetim formu gönderilerek belirli aralıklar ile denetim sağlanıyor mu,
- sorularına cevap verilir.

2. Veri İşleyen Hizmet Sağlayıcısının Farkındalık ve Denetim Formu

6698 sayılı KVKK 12/3. maddesi uyarınca ‘‘Veri sorumlusu, kişisel verilerin kendi adına başka bir gerçek veya tüzel kişi tarafından işlenmesi hâlinde, birinci fıkrada belirtilen tedbirlerin alınması hususunda bu kişilerle birlikte müştereken sorumludur’’. Bu bağlamda eczaneler adına veri işleyen dış hizmet firmalarının veri işleme uygulamalarıyla ilgili olarak hizmet vericisi veri işleme süreci ve alınan önlemlerle ilgili denetlemesini kolaylaştıran formdur. Eczane tarafından belli aralıklarla bu denetim gerçekleştirilmelidir.

SONUÇ

Kişisel verilerin korunması hukukunun amacı, kişisel verilerin hukuka aykırı şekilde işlenmesini önlemek ve buna bağlı olarak esasen bireyin kendisini korumaktır. Kişisel veriler kişilik hakkının bir parçası olarak kabul edildiğinden ve birey birçok ilişkide kişilik hakkı ile taraf olduğundan, kişisel verilerin korunması hukuku farklı görünümde kendini gösterir. İş hukukunda bu koruma, işverenin gözetme borcu ve sözleşme öncesinde özen yükümlülüğü şeklinde ortaya çıkmaktadır.

İşçinin iş sözleşmesindeki zayıf ve işverene bağımlı konumu onun haklarını, özel alanını ve özellikle kişisel verilerini işverenin müdahalesine açık hale getirmektedir. İşveren, sözleşme süresince sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmek veya işyeri ve işçiyi korumak gibi amaçlarla veri işleme faaliyetinde bulunmaktadır. Ancak işverene sınırsız veri işleme yetkisi tanımak, işçinin haklarının ihlaline neden olacağı gibi onun sosyal ve ekonomik hayatında da olumsuz etkiler doğuracaktır. Bu nedenle işverenin veri işleme yetkisi sınırlanmakta, sözleşmeden doğan gözetme borcu kapsamında işverene işçinin kişisel verilerini koruma borcu da yüklenmektedir.

İşverenin veri işleme faaliyeti yalnızca sözleşme ilişkisi devam eden işçinin kişisel verileri ile sınırlı değildir. Bir sözleşme kurulması amacıyla gerçekleştirilen iş görüşmeleri aşamasında da işveren, çeşitli yöntemlerle işçi adaylarının kişisel verilerini elde etmekte ve bu verileri işlemektedir. Bu aşamada henüz bir sözleşme kurulmadığından işverenin gözetme borcu da doğmayacağından, işçi adayının kişisel verilerinin hangi kapsamda korunacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. İş hukuku mevzuatında bu yönde bir düzenleme bulunmadığı gibi, kişisel verilerin korunması hukukunda da iş hukuku özelinde bir düzenleme henüz yapılmış değildir.

Bu çalışmada toplum eczanelerinde KVKK tarafından uygulaması tavsiye edilen tedbirleri ifade edilmektedir. Ancak uygulanmakta olan tedbirler eczaneler arasında farklılık gösterebilmektedir.

Sonuç olarak özel nitelikli kişisel veri işleyen eczacılar KVKK kapsamında ciddi yükümlülükler altındadır. Bu yükümlülüklere uyulmaması halinde ise şikayete bakılmaksızın hem idari para cezası hem de hapis cezaları ile karşılaşacaklardır.

KAYNAKÇA

[1] <https://www.kisiselverilerinkorunmasi.org/kanunu-6698-sayili/>

(Kabul Tarihi 24/3/2016)

[2] Gürsel, İ. (2016). İşçinin Kişisel Verilerinin Korunması Hakkı. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

[3] Okur, Z. (2011). Türk İş Hukuku'nda İşçinin Kişisel Verilerinin Korunması Hakkı. Prof. Dr. Tankut Centel'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 368-408.

[4] Uncular, S. (2018). İş İlişkisinde İşçinin Kişisel Verilerinin Korunması. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

[5] Beytar, E. (2017). İşçinin Kişiliğinin ve Kişisel Verilerinin Korunması. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

[6] Tuğçe, KAYA. İş Görüşmeleri Sürecinde İşçi Adayının Kişisel Verilerinin Korunması [1778584 \(dergipark.org.tr\)](http://1778584.dergipark.org.tr) Kabul Tarihi:07.12.2022

[7] [FarmaInbox](#)

[8] [Türk Eczacıları Birliği E-Öğrenme Sistemi \(teb.org.tr\)](#)

[9] [1.5.6698.pdf \(mevzuat.gov.tr\)](#)

TEKNOLOJİK İLERLEMELERE BAĞLI OLARAK ENTEGRE DEVRE TOPOGRAFYALARININ KORUNMASI HAKKINDAKİ KANUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğretim Görevlisi, Nilüfer ÖZER ŞEKER¹

¹ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD
nozer@cumhuriyet.edu.tr - ORCID ID: 0000-0003-1859-7354

ÖZET

Yarı iletken teknolojisi alanındaki hızlı gelişmelerin sonucu olarak tasarlanan entegre devreler günümüzde sanayi ve insan yaşamını kolaylaştıracak birçok teknolojik uygulamada kullanılmaktadır. Her biri özel bir uygulama içeren bu devrelerin tasarımı ciddi bir teknolojik birikim, yüksek maliyet ve fikri çaba gerektirmektedir. Bu durum entegre devrelerin korunması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Ülkemizde düzenlenen son fikri mülkiyet kanunu entegre devrelerin korunmasına yönelik olup 5147 sayılı “Entegre Devre Topografyalarının Korunması hakkında kanun ”¹’dir. Aslında bu kanun Gümrük Birliği ve Türkiye’nin Dünya Ticaret Örgütüne üye olması sonucunda gerçekleştirmesi gereken yükümlülük olarak tasarlanmıştır. Fakat elektronik alanındaki gelişmelere ve ülkemizde bu alandaki teknik alt yapı ve teknolojik yetersizliğe bağlı olarak kanunda değişimler yapılması olası görünmektedir. Bu çalışmada, “Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun” un mevcut durumu incelenmiştir. Kanunda entegre devrelerin korunmasına ilişkin tescilli koruma olmasına rağmen topografyanın korunup korunamayacağına ilişkin değerlendirme yapılacak teknik altyapının yetersiz olması, topografyaların analiz istisnası ile analiz amaçlı kullanılmasının kötü amaçlı 3. Kişiler tarafından topografyanın çalınma riskine yok açması ve tümü yada bir kısmı benzerlik içeren topografyalara ilişkin tescil durumlarının hangi şartlara göre belirlenerek tescil verilip verilemeyeceği gibi hususlar değerlendirilmiştir. Ayrıca entegre devre topografyalarının tecavüz yönünden değerlendirilebilmesi için hem topografyanın şekli hem de işlevi birlikte değerlendirilmesi gerekliliği ve bu nedenle tecavüz hakkı değerlendirilirken toplum ve endüstrinin faydasına olacak şekilde rekabeti ve toplum yararını destekleyici düzenlemeler getirilmesine ilişkin hususlar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Entegre Devre Topografyası, Fikri Mülkiyet, Entegre Devreler, Hak sahipliği.

¹ 30 Nisan 2014 tarihli, 25448 sayılı Resmî Gazete ’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun”.

TÜRK CEZA HUKUKUNDA MEŞRU MÜDAFAA

Av. CEREN CANATAN

Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi, _ 0000-0002-8462-3381

ÖZET

Meşru müdafaa insanlık tarihinin başlangıcından beri var olan hukukun en köklü kurumlarından biridir. Bu kurumun bu kadar eski ve köklü olmasının sebebi insanların doğal bir refleksi olan koruma ve korunma güdüsüne dayanmasıdır. Kısaca ifade etmek gerekirse meşru müdafaa, bir hakka yönelik olarak gerçekleşen, tekrarı yahut gerçekleşmesi muhakkak bir saldırının, o anın hal ve koşullarına uygun olarak orantılı bir şekilde defedilmesidir. Diğer bir deyişle meşru müdafaa, saldırıdan kurtulmanın başka türlü imkanı olmadığı zaman ve zeminde bireyin kendi kendini müdafaa etmesidir. Yasalarımızda bir hukuka uygunluk hali olarak düzenlenmiştir.

Çalışmamızda öncelikle meşru müdafaa'nın tarihçesine ve gelişimine bakılacaktır. Yanı sıra meşru müdafaa kurumunun farklı ülke hukuk düzenlerindeki yeri irdelenecektir. Ayrıca bu kurumu izah eden teoriler de açıklanacaktır.

Meşru müdafaa'nın suça etkisi hukuk felsefesi ve ceza hukuku gibi farklı alanlarda değişen görüşlerle irdelenmiştir. Çalışmamızın sonraki kısmında da kurum bu görüşler çerçevesinde irdelenecektir. Son olarak da savunmaya ve saldırıya ilişkin koşullara yer verilip meşru müdafaa'da sınırın aşılması konusuna değinilecektir.

Çalışmamızın temel amacı, meşru müdafaa'nın doğasını, tarihini ve uygulanabilirliğini anlamak ve bu alanda hukukun gelişimine katkı sağlamaktır. Zira kurum teorik olarak kökleşmiş bir kurum olmasına rağmen uygulamada pek çok sıkıntıyla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu bağlamda, meşru müdafaa'nın hukuk sistemimizdeki yeri ve önemi de tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meşru Müdafaa, Haksız Saldırı, Hukuka Aykırılık, Hukuka Uygunluk.

SELF DEFENCE IN TURKISH CRIMINAL LAW

ABSTRACT

Self-defense is one of the most fundamental institutions of law that has existed since the beginning of human history. The reason for this institution being so old and deep-rooted is that it is based on people's natural reflex of protection and self-preservation. Simply put, self-defense is the proportional defense against an attack that has occurred or is certain to occur against a right, in accordance with the conditions of the moment. In other words, self-defense is when an individual defends themselves when there is no other way to escape the attack in that time and place. It is regulated as a state of legality in our laws.

In our study, firstly, the history and development of self-defense will be examined. In addition, the place of self-defense in different legal systems of different countries will be examined, and the theories explaining this institution will also be explained. The effect of self-defense on crime has been analyzed with varying views in different fields such as legal philosophy and criminal law. In the next part of our study, the institution will be examined within the framework of these views. Finally, the conditions related to defense and attack will be addressed, and the issue of exceeding limits in self-defense will be discussed.

The main purpose of our study is to understand the nature, history, and applicability of self-defense and to contribute to the development of law in this field. Although the institution is theoretically established, it faces many difficulties in practice. In this context, the place and importance of self-defense in our legal system have also been discussed.

Key Word: Self-defence, Unfair Attack, Unlawfulness, Legality.

GİRİŞ

Meşru savunma veya meşru müdafaa; kişinin kendisine yönelik haksız eylemi uzaklaştırmak yahut defetmek saikiyle yaptığı eylemlerin bütünüdür (Develioğlu, 2010). Hukuki manada ise meşru müdafaa, kanundaki şartları taşımak kaydıyla bir kimsenin kendisine veya başkasına yönelen veya yönelmesi muhakkak bir haksız ve hukuka aykırı fiile karşı durmak maksadıyla yaptığı savunma hareketlerinin hukuka uygun kabul edilmesi ve bu sebeple cezai müeyyideye tabi tutulmamasıdır.

Kurum, 765 sayılı TCK'da "meşru müdafaa" kavramı altında incelenirken 5237 s. TCK'da "meşru savunma" kavramı kullanılmıştır. Kanunumuzda meşru müdafaa "*Ceza Sorumluluğunu Kaldırma ve Azaltan Nedenler*" başlığı altında "*Meşru Savunma ve Zorunluluk Hali*" alt başlığı ile 25. Maddenin birinci fıkrasında düzenlenmiştir¹. Maddenin düzenlendiği madde başlığındaki "*Ceza sorumluluğunu kaldırma*" ifadesi, bizi, meşru müdafaanın yasa koyucuya göre "*mazeret sebebi*" olarak kabul edildiği varsayımına götürdüğü düşünülse de doktrinde ittifakla meşru müdafaanın bir hukuka uygunluk nedeni olduğu kabul edilmektedir (İçel, 2016).

Meşru müdafaanın şartları olarak iki ana konu başlığından bahsedebiliriz. Bunlar saldırıya ve savunmaya ilişkin şartlardır. Saldırıya ait şartlar: gerçekleşen yahut gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak bir saldırının olması, saldırının bir insan elinden eyleme dönüşmesi yani bir insan hareketi olması, saldırının haksız bir eylem olması ve bu eylemin bir hakka yönelmiş olmasıdır.

Savunmaya ait şartlar ise şu şekildedir: Savunmada bir mecburiyet hali olmalıdır, savunma ve saldırı arasında uygun illiyet bağı olmalıdır ve nihayet savunma ve saldırı arasında hal ve şartlar beraberce değerlendirildiğinde bir orantılılık hali mevcut olmalıdır.

Haksız saldırıyı defetmek amacıyla yapılan savunmada dengesizlik/orantısızlık hali neticesinde meşru savunmada sınırın aşılmasından söz edilir ve kanunumuz bu hali de ayrıca

¹ Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası:5237, Kabul Tarihi:26.09.2004, RG 12.10.2004/25611

Madde 25: "*Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*"

düzenlemiştir. Maddede “*mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaş*” neticesinde sınır aşılırsa faile ceza verilmeyeceği öngörülmüştür.² Meşru müdafaa şahısta hata ve hedefte sapma halinde yani saldırıyı gerçekleştiren şahıs dışında bir kimsenin zarar görmesi halinde ise doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır.

Meşru müdafaa, yamızda bir hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlenip kabul edildiğinden Ceza Muhakemesi Kanununun madde 223/2-d³ hükmü uyarınca beraat alınmasını gerektiren bir haldir.

I. TANIM VE TARİHÇE

1. TANIM

TCK’ da bir meşru müdafaa yahut yasal savunma tanımlaması yapılmamakla birlikte doktrinde pek çok tanım bulunmaktadır:

Meşru savunma, kişinin kendisine veya mallarına veya başka bir şahsa yönelen, halihazırda mevcut bir haksız saldırıdan doğan zararları bertaraf etmek üzere yapmak zorunda kaldığı eylem ve hareketlerdir (Yılmaz, 1992). Meşru savunma, kişinin bizatihi kendisini veya bir başkasını hedef alan bir haksız eylem karşısında, savunma amacıyla ve bu haksız eylemi defedecek oranda kuvvet kullanmasını ifade eder (Koca ve Üzülmüş, 2019). Meşru savunma devlet yahut başka bir otorite tarafından bir önleme değil, bireyin bizzat kendi kendini savunmasıdır (Erem, Danışman ve Artuk,1997). Meşru savunma, kişinin, hukuk düzeni tarafından koruma altına alınan haklarına karşı gerçekleştirilen taarruzlara yahut üçüncü şahısların maruz kaldıkları bu minvalde fiillere yönelik kuvvet kullanması ve karşı çıkmasıdır (Artuk, Gökçen ve Yenidünya, 2014). Neticeten sosyal savunmayı amaçlayan ve içgüdüsel bir eylem olan meşru müdafaa, kamu düzenini ve hukuku korumak ve dahi haksızlık olgusunu yok etmek saikinde olan bir kişinin kendisini müdafaa etmesi manasındadır. Hukuk düzeni tarafından cezalandırılmaz (Önder, 1992; Dönmezer, 2003). Saldırıya uğrayan bir hukuki süje veyahut objeyi kuvvet kullanmak suretiyle müdafaa etmek (Gözübüyük, 1942) şeklindeki tanımdır. Meşru müdafaa kendisinin veya başkasının gerek nefesine gerek ırzına yönelen haksız saldırıyı derhal defetmek zaruretidir (Öner, 1939).

Yargıtay’ın da bu müessese ile ilgili tanımları bulunmaktadır:

Yasal savunma, bir şahsın gerek kendisine gerek başkasına yöneltilen ağır ve haksız maddi saldırıyı bertaraf etmek için gösterdiği zorunlu tepkidir.⁴ Meşru müdafaa, insanlığın var olduğu zamanlardan bu yana insanların kendini koruma içgüdüsüne dayalı bir olgu olduğundan

² Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası:5237, Kabul Tarihi:26.09.2004, RG 12.10.2004/25611

MADDE 27. “... (2) Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise Faile ceza verilmez.”

³ Ceza Muhakemesi Kanunu, Kanun Numarası:5271, Kabul Tarihi:04.12.2004, RG 17.12.2004/25673

MADDE 223 “... (2) Beraat kararı; a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması,

b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması, d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması, e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması, hallerinde verilir.”

⁴ Yargıtay CGK, 253/323, 03.12.1990

hukuk tarihinin en köklü kurumlarından biridir. Meşru müdafanın varlığını göz ardı eden hiçbir hukuk düzeni yoktur. ⁵ Toplum yararına da uygun olan “savunmada bulunmak” eylemi her canlının ve dahi insanın kendisini ve başkalarını korumak içgüdüsünün bir sonucudur. ⁶

2. TARİHÇE

Günümüz manasındaki medeniyetlere ve içtimai hayata geçilmeden önce insanların özgürlüklerinin belirli sınırları yoktu. Yanı sıra saldırıya uğrayanın, saldıran şahsı katletmesi bireylerin en tabii hakkı olarak kabul edilirdi. Toplumsal hayatın ve uygarlıkların gelişmesi belirli sınırları olmayan özgürlüklerin de sınırlandırılmasına vesile olmuş ve sonuç itibariyle de zayıfları kuvvetlinin tahakkümünden kurtarmıştır (Artuk vd., 2014). İçtimai hayatta huzur içinde yaşanabilmesinin en önemli şartlarından birisi hürriyetlerin sınırlandırılmasıdır. (Erdoğan, 1950). Meşru müdafaa da hakka yönelen haksızlığın bertarafı amacıyla çok eski zamanlardan beri kabul edilmiş ve bu günlere kadar ulaşmış bir kurumdur. Meşru müdafaa insanlık tarihi kadar eskidir ve zaman çizelgesinde nereye koyacağımız meçhuldür. (Erdoğan, 1950).

2.1. Roma Hukukunda Meşru Müdafaa

Tarihte ilk olarak Roma Hukuku’nda rastladığımız kurum “*Vim vi defendere omnes leges omniaque iure permittunt*”⁷ öğretisi ile ifade edilmiş ve sınırları da geniş tutulmuştur (Dönmezer ve Erman, 1999). Roma hukukunda hayata, vücut bütünlüğüne, namusa ve dahi şahsi bir tehlike doğurduğu zamanlarda mala karşı taarruzlara karşı gerçekleşen tüm savunmalar meşru müdafaa çerçevesinde değerlendirilmiş ve hukuka uygun kabul edilmiştir. Cicero da konu ile ilgili meşru müdafanın, bir hukukun yahut içtimai hayatın kanunu değil doğanın bir kanunu olduğunu söylemiştir (Gözübüyük, 1942). 12 Levha Kanunu geceleyin suçüstü hırsızlık yahut gündüz silah kullanmak marifetiyle hırsızlık gibi bazı “*Furtum Manifestum*” (Taner, 1944) durumlarında fiili işleyen kimsenin öldürülebilmesine müsaade edilmesi de meşru müdafaa kurumunun özel mülkiyetin korunması isteminin bir neticesini göstermektedir.

2.2. Germen Hukukunda Meşru Müdafaa

Germen hukukunda intikam olgusuna çok önem verilmiş ve mağdurun bu yöndeki tatmin duygusunun hemen sağlanması adına meşru müdafanın sınırları oldukça geniş tutulmuştur. Mal varlığı ve haysiyet aleyhine de işlenen tüm filler dahil olmak üzere her türlü saldırıya karşı meşru müdafaa yasal görülmüş (Dönmezer ve Erman, 1999) ve kendini savunma başka bir deyişle saldırıya karşı gerçekleştirilen eylemler cezalandırılmamıştır.

2.3. Kilise Hukukunda Meşru Müdafaa

Meşru müdafaya bakış açısı Hristiyanlığın doğuşu ve bu minvaldeki öğretilerin etkisi ile farklı pencereler kazanmıştır. Bu öğretilere göre; kendini savunmak adına karşı eyleme geçen yani meşru müdafaa adına bir suç eylemi gerçekleştiren birey erdemli davranmamıştır fakat bu eylem cezalandırılmaz (Gözübüyük, 1942). Ancak şunu da belirtmek gerekir ki bu cezalandırmama hali yalnızca hayata ve vücut bütünlüğüne karşı yapılan saldırılara karşı savunma hareketleri için geçerlidir. Başka bir deyişle hayata karşı yapılan saldırılar dışında, namusa yahut mala karşı saldırılar için yapılan karşı savunma eylemleri cezalandırılmıştır (Akipek, 1949). 18. yy sonlarına doğru meşru müdafanın kapsamı genişletilmiş, kurum ceza

⁵ Yargıtay 1 CD, 6158/788, 17.02.2014

⁶ Yargıtay CGK, 253/323, 03.12.1990

⁷ “Kuvvetin kuvvetle uzaklaştırılmasına bütün kanunlar ve bütün hukuk düzenleri izin verir.”

özel kısımda değil genel kısımda düzenlenmiş, gerek hayata gerek ırz ve mala karşı yapılan taarruzlarda kurum kabul edilmiş, uygulanabilirlik ve kapsam genişletilmiştir (Taner, 1944).

2.4. İslam Hukukunda Meşru Müdafaa

İslam hukukunda da kabul edilmiş en önemli hukuka uygunluk nedenlerinden biri meşru müdafaa'dır. 18.yy öncesi Kilise hukukunun aksine İslam hukukunda bu kurum cezalandırılmayan hareket olarak değil hukuka uygunluk sebebi olarak ele alınmıştır.

İslam hukukunda eylemin meşru müdafaa sayılabilmesi temelde üç şarta bağlıdır;

- ✓ Saldırı eyleminin hayata, namusa veya mal varlığına yönelik olması
- ✓ Devlet otoritesinin yardımını isteyebilecek durumda olunmaması
- ✓ Orantılılık halinin mevcudiyeti yani saldırının def'i için yeteri kadar güç kullanılması ve savunma eyleminin tek başına suç teşkil edecek mahiyette ve büyüklükte olmaması gerekmektedir (Aydın, 2013).

2.5. Fransız Hukukunda Meşru Müdafaa

1789 Fransız İhtilali etkisinde kalan 1791 tarihli Fransız Ceza Kanunu meşru müdafaa'yı sadece bazı hallere mahsus olarak düzenlemiştir. Fransız Ceza Kanunu Kara Avrupası hukuk sistemlerinin de pek çoğuna kaynaklık etmiştir. 1993 tarihli yeni ceza yasasının yürürlüğüne kadar pek çok eleştiriye maruz kalan Kanunun 5. Maddesi meşru müdafaa için adam öldürme halini bir suç olarak düzenlemez ve failini de tazminat dahil hiçbir müeyyide uygulamaz. Ancak mal için meşru müdafaa da bu yasaca kabul görmeyen bir husus idi (Yalkut, 1965).

Yeni Fransız Ceza Kanunu'nda ise 122-5. Maddesinin ⁸ ikinci fıkrasında mal için de meşru müdafaa kabul edilmiştir.

2.6. İtalyan Hukukunda Meşru Müdafaa

Kilise hukukunda olduğu gibi Sardunya Kanunu ve Toskano kanununda meşru müdafaa adam öldürme ve müessir fiiller açısından kabul edilmiş ve ceza özel hükümlerde düzenlenmiştir. Eski Türk Ceza Kanuna da kaynaklık eden 1889 Zanardelli Kanunu sadece bireye karşı gerçekleştirilen saldırılarda meşru müdafaa'yı kabul eder. Diğer hukuk sistemlerinin pek çoğunda olduğu gibi zamanla gelişen ve kapsamı ve uygulanabilirliği de genişletilen meşru müdafaa kurumu 1930 Rocco Kanunu ile tüm haklara yapılacak olan saldırılarda kabul etmiştir (Artuk vd., 2014).

2.7. Alman Hukukunda Meşru Müdafaa

13. yy. da Alman Hukukunda bu kurum bir ıztırar hali olarak öngörülmüş ve şahsa, şahsın mal varlığına ve hayata karşı yönelen haksız ve hukuka aykırı saldırılara karşı savunmanın cezai mesuliyeti gerektirmeyeceği düzenleme altına alınmıştır (Tan, 1965). Meşru

⁸ "Bizzat kendisine veya başkasına yönelen haksız bir saldırı karşısında, o anda, kendisinin ya da başkasının savunulması için zorunlu olan bir fiili işleyen kimse cezaen sorumlu değildir, meğer ki, savunma için kullanılmış olanaklar ile saldırının ağırlığı arasında bir orantısızlık bulunsun. Bir mala yönelik cinayetin ya da cünhanın ifasını durdurmak için kasten adam öldürme dışında, bir savunma fiili ifa eden kimse, bu fiil varılmak istenen amaç için tam anlamıyla zorunlu ve kullanılmış olan imkanlar suçun ağırlığıyla orantılıysa, cezaen sorumlu değildir."

müdafaaya yönelik günümüz düzenlemeleri de Alman Ceza Kanunu 32. Maddesinde ele alınmıştır.⁹

2.8. Amerikan Hukukunda Meşru Müdafaa

Anglo-Amerikan hukuku tarafından kabul gören tek meşru müdafaa türü *-Se defendento-* hali idi. Bir saldırı halinde bir taraf karşı koyabileceği son noktaya kadar karşı koyduğu halde saldırıya maruz kalmaya devam ediyorsa ölmek amaçlı güç kullanmak suretiyle saldırganı öldürmüş ise ceza almamakta ve bu durum meşru müdafaa kabul edilmekteydi. Lakin adam öldürme lekesini toplumsal alanda taşımaya devam ediyordu. Yanı sıra malları ve suç aleti müsadere ediliyordu. Yaklaşık 13. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına kadar devam eden *Se defendento* görüşü sonrasında yürürlükten kaldırılmış ve artık Anglo-Amerikan hukukunda meşru müdafaa haklı görme ilkesi iki ayrı başlıkta değerlendirilmiştir. Birincisi Model Ceza Yasasında (MPC) öngörülen şekildedir. Buna göre her insanın yaşamının yüksek değeri haizi buna bağlı olarak da yüksek değeri haiz bu yaşamı kurtarabilmesi adına saldırıyı def etmesi esastır. İkinci görüş ise üçüncü kişilerin yüksek değeri haiz diğer değerleri muhafaza yönündeki gelişmedir (Apaydın, 2018).

2.9. Diğer Hukuk Düzenlemelerinde Meşru Müdafaa

Meşru müdafaa daha önce de bahsettiğimiz üzere tüm hukuk düzenlemelerinde yer almaktadır. Bazı hukuk düzenlerinde belli bir suç tipine özgü olmak üzere ceza genel kısımda, bazı hukuk düzenlerinde ise birden fazla suç tipinde uygulanabilirliği öngörülerek ceza özel kısımda düzenlenmiştir.

Örneğin Portekiz, Danimarka, Yunan ve Finlandiya Ceza Kanun'larında tüm suç tiplerine özgü ve hakların tamamını kapsayacak şekilde genel hükümler bahsinde düzenlenen kurum, Belçika Ceza Kanunu'nda adam öldürme ve vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlar, ayrıca konut dokunulmazlığını ihlal suçunun bir takım ağırlaştırılmış hallerinde özel hükümler bahsinde düzenlenmiştir (Akkan, 1965).

Yanı sıra meşru müdafaa kurumu sadece yerel metinlerde değil uluslararası platformlarda da konuşulmuş ve uluslararası metinlere dahil edilmiştir. Örneğin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. Maddesinde yaşama hakkının yanı sıra bu hakkın istisnası da "*Her ferdin gayrimeşru cebir ve şiddete karşı korunmasını sağlamak için*" işlenen fiiller olarak düzenlenmiş ve meşru müdafaa kurumuna burada yer verilmiştir.

2.10. Türk Hukukunda Meşru Müdafaa

Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte Türk topraklarında İslam hukuku uygulanmaya başlamıştır. İslam hukukunda bireyin can, mal ve ırzının korunması hem bir hak hem de bir ödev olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile haksız bir saldırıya uğrayan şahsın meşru müdafaa halinde ölmesi şehit sayılması için kafi idi (Udeh, 2012). Yine mal için meşru müdafaa ise 10 dirhem gümüş sınırı koyulmuştu, bu tutardan yüksek bir mal varlığını zorla almaya çalışan bir kişiyi ayrıca bu koşulların varlığının yanı sıra geceleyin yapılan hırsızlıkta fail öldürülebilir bu meşru müdafaa sayılır ve hırsızın katli cezalandırılmazdı (Taner, 1944).

Tanzimat dönemlerine geldiğimizde dönem kanunlarından Hicri 1256 ve 1267 Ceza Kanunları kurumla alakalı hiçbir hüküm içermemektedir (Gökçen, 1987). Sonrasında gelen Hicri 1274 Ceza Kanunu meşru müdafaa ceza özel kısımda 186. Maddesinde yer vermiştir.¹⁰

⁹ "1- Her kim haklı savunma dolayısıyla yapılması zorunlu olan bir eylemi gerçekleştirirse, hareketi hukuka aykırı değildir. 2- Kendisi veya bir başkası açısından, halen mevcut ve hukuka aykırı olan bir saldırıyı önlemek için yapılması zorunlu olan savunma haklı savunmadır."

¹⁰ "Müdafaa muhafaza-i nefis ve ırz için vuku bulan katli ve cerh fiilleri muafittir."

Daha sonra 1327 tarihli kanun ile hüküm ceza genel kısma geçirilmiştir. Değişiklikle birlikte mala karşı meşru müdafaa belirli sınırlar dahilinde kabul edilmiş şahsın tercihlerini ve iradesini sekteye uğratacak derecedeki hırsızlık vakıalarında meşru müdafaanın işletilebileceği kabul edilmiştir.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu kurumu genel hükümlerde, birinci kitap dördüncü bab “*Cezaya ehliyet ve bunu kaldıran veya hafifleten sebepler*” başlığı altında 49. Maddenin ikinci fıkrasında ele almıştır.¹¹ Meşru müdafaa sadece hayat ve namusa yönelik suçlarda kabul edilmekle beraber ceza genel kısımda olduğu için TCK’ da ve diğer özel kanunlardaki tüm suçlarda uygulanılabilecek bir düzenlemeyi haizdir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu da meşru müdafaa ceza genel hükümlerde “*Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Nedenler*” başlığı altında “*Meşru Savunma ve Zorunluluk Hali*” alt başlığı ile 25. Maddenin birinci fıkrasında düzenlenmiştir.¹² Kanun 27. Maddede de sınırın aşılması halini düzenlemiş ve meşru müdafaada sınırın mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaş durumunda aşılması durumunda yani orantılılık ilkesi mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaş durumunda aşılması ise failin ceza almayacağı öngörülmüştür.

II. MEŞRU MÜDAFAANIN HUKUKİ ESASINI İZAH EDEN TEORİLER

Meşru müdafaanın hukuki esası ve sınıflandırması ile ilgili öğretide fazlaca görüş bulunmakla beraber bu öğretileri üç başlık altında inceleyeceğiz. Bunlar: Sübjektif Teori, Objektif Teori ve Hümanist Doktrin.

1. Sübjektif Teoriler

1.1. Tabii Hak Teorisi

Sosyal sözleşmeciler meşru müdafaanın hukuki kökenini tabii hak öğretisine dayandırmaktadır. Bu görüşün savunucularına göre insanlar tabii halde yaşarlarken meşru müdafaa haklarından toplum lehine vazgeçmişler başka bir deyişle bu hakkı toplum için terk etmişlerdir. Sosyal sözleşmeyi kabul eden toplum ise şahısların belli başlı haklarını korumayı taahhüt etmiştir. Toplum otoritesinin bu hakka elinin uzanamadığı ve bireyi koruyamadığı hallerde meşru müdafaa hakkı bireye tekrar döner ve birey kendi kendini savunur (Berkin, 1947).

Grotius, Geib, Fichte ve Cicero tabii hak teorisini benimsemişlerdir. Cicero bir sözünde “*Meşru müdafaa yazılı olmayan, insan tabiatında doğuştan var olan bir kanundur, onu öğrenemeyiz, sonradan edinemeyiz, okumayız ancak doğanın kendisinden doğrudan alırız. Gerçekten silahlar arasında kanunlar susar.*” (Aktaran: Doğanay, 1947). Fichte “*Meşru müdafaa hukukun dışındadır.*”, Geib ise “*Meşru müdafaanın tarihi yoktur.*” sözleri ile tabii hak anlayışını ifade etmektedir (Aktaran: Doğanay, 1947).

¹¹ “Gerek kendisinin gerek başkasının nefsine veya ırzına vukubulan haksız bir taarruzu filihal defi zaruretinin

bais olduğu mecburiyetle, işlenen fiillerden dolayı ceza verilmez.”

¹² “Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı

muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek

zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”

Görüş meşru müdafanın sınırlarının nerede başlayıp nerede biteceğinin belirli olmaması noktasında sorunlara neden olacağı öngörülere ile eleştirilmiştir. Günümüzde geçerliliğini yitirmiş olup sadece tarihsel kıymeti haizdir.

1.2. Saikte Meşruluk İlkesi

Meşru müdafaa halinde işlenen fiillerde manevi unsur olmadığı ve failin kendi kendisini himaye ettiği düşüncesi saikte meşruluk ilkesi taraftarlarının düşüncesidir ve pozitivistlerce benimsenmiştir. Bu halde saikinde kötülük olmayan bireyin hareketleri de saldırı mahiyetinde olmayıp kötülük içermediğinden saldırıdan kurtulması gerek sosyal amacı haiz olması gerek toplumun yararına olması bakımından normaldir (Akipek, 1949).

1.3. Manevi Cebir Teorisi

Manevi cebir teorisinin öncüsü sayılan Pufendorf'un savunduğu görüşe göre mevcut saldırı ile karşı karşıya kalan bir kimse büyük bir heyecan, hezeyan, korku ve telaş hali ile tüm soğukkanlılık ve mantıksal düşünce çerçevesinden çıkar, kendisini manevi bir baskı altında hisseder. Bu hissiyatlar ile aksi bir tepki ve reaksiyon gösterildiğinde yani meşru müdafaa haline geçildiğinde ortada kusurlu bir hareket yoktur. Netice itibarıyla de burada suçun manevi unsuru ortadan kalkar ve birey de cezalandırılmaz (Erem vd., 1997).

1.4. Kusurlu Fakat Cezalandırılmayan Hareket Teorisi

Kusurlu ancak cezalandırılmayan hareket teorisi Kant tarafından savunulmuştur. Bu görüş, meşru müdafaa mecburiyetinde kalan şahsın eylemlerinin kendisini savunmak için bile olsa kusurlu olduğunu ancak amacın hasıl olması ve amaca uygunluk fikri ile cezalandırılmaması gerektiği görüşünü esas alır (Dönmezer ve Erman, 1999).

1.5. Kendini Koruma İçgüdüsü Teorisi

Bu görüşe göre mevcut bir saldırı karşısında bu saldırıdan korunmak ve saldırıyı def etmek için her birey bir karşı refleks gösterir. Bu kendini koruma içgüdüsüne kimse karşı koyamaz ve bu içgüdü ile yapılan refleksif savunma sistemlerimizin cezalandırılmaması gerekmektedir. Yargıtay da pek çok kararında ¹³ bu görüşü savunmaktadır.

2. Objektif Teoriler

2.1. Haksızlığın Butlanı Teorisi

Hegel diyalektiğini temel alan metod özetle, tüm kavramların kendi zıddını meydana getirdiğini ve yine o kavram tarafından imha edildiği bu çatışmanın, üçüncü bir kavramın ortaya çıkması ve iki zıt kavramı bir araya getirdiği temeline dayanmaktadır. Hegel bu diyalektiği meşru müdafaa kurumuna da uyarlamış ve hakkın haksızlığı ortaya çıkardığını, zıddının ise haksızlığın ortadan kaldırılması olduğunu söylemiştir.

2.2. Hakların Çatışması Teorisi

Hakların çatışması teorisi, ilk saldırıya geçenin hakkının, kendisine saldırılanın hakkına feda edilmesi temeline dayanmaktadır (Özen, 1995).

2.3. İkincil Kamu Savunması Teorisi

¹³ Yargıtay CGK, 253/323, 03.12.1990

"Savunmada bulunmak her canlının ve bu arada insanın kendisini ve başkalarını korumak tepkisinin bir sonucudur. Bu tepki aynı zamanda toplum yararına da uygundur."

Bu teoriye göre meşru müdafaa durumunda kalan kişi, kamu savunmasında asli özellikte olan şahsi müdafaa hakkını kullanarak haksız saldırıyı def edecektir.

Objektif teorideki diğer görüşler şunlardır:

- ✓ **Kötülüğün Kötülükle Karşılanması Teorisi**
- ✓ **Yetki Devri Teorisi**
- ✓ **Hukuk İçin Mücadele Teorisi**
- ✓ **Toplumsal Zararın Yokluğu Teorisi**

3. Hümanist Doktrin Teorisi

Hümanist doktrin teorisi meşru müdafaaı bireyin kendini muhafazası ve savunması olarak gördüğü için meşru müdafaa halindeki bireyi kusurlu bulmamaktadır. Bu öğretiyeye göre kusurluluk hali objektif değil sübjektif bir husustur ve önemli olan bireyin kusurlu olup olmadığıdır. Lakin bunun da belli başlı sınırlarının olması gerekmektedir. Şöyle ki asgari haklılık, azami haksızlığı meşru kılamaz. Bu görüşe göre meşru müdafaa kusurluluğu ortadan kaldırır fakat kesinlikle bireyler için bir hak olarak görülemez (Özen, 1995).

III. MEŞRU MÜDAFAANIN ŞARTLARI

Meşru müdafaa bir hukuka uygunluk nedeni olarak eylemin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmakta ve bu sebeple de eylemi suç olmaktan çıkarmaktadır. Lakin eylemin meşru müdafaa kapsamında kalabilmesi için birtakım şartları haiz olması gerekmektedir. Meşru müdafaa şartları TCK'da, yargıtay kararlarında ve doktrinde saldırıya ve savunmaya ilişkin şartlar olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir:

Saldırıya ilişkin koşullar:

- ✓ Gerçekleşen yahut gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak bir saldırı bulunmalıdır.¹⁴
- ✓ Bu saldırı haksız olmalıdır.
- ✓ Saldırı hayat, vücut bütünlüğü, şerefe, malvarlığına ve sair herhangi bir hakka yönelik olmalıdır. Yeni ceza kanunumuz, eski ceza kanununda olduğu gibi haksız saldırının nefse veya ırza yönelik olması gerektiği şeklinde belirtmemiş ve kurumun uygulanabilirliğini genişleterek saldırıya uğrayan hakkın niteliğini sınırlama yoluna gitmemiştir.
- ✓ Saldırının güncelliğini koruması başka bir deyişle saldırının ile savunma ile eş zamanlı olması gerekmektedir.

Savunmaya ilişkin koşullar:

- ✓ Saldırımı başka türlü def etme imkanı olmamalı ve halin ve koşulun gereklilikleri de göz önünde bulundurulduğunda saldırıya karşı gerçekleştirilen savunma mecburi olmalıdır.
- ✓ Savunmada orantılılık ilkesine riayet edilmelidir.

Özetle savunmanın meşru müdafaa kapsamında değerlendirilebilmesi için, bireyin kendisinin ya da başkasının hakkına yönelik mevcut yahut gerçekleşmesi veya tekrarı

¹⁴ Eski TCY'nin 49. maddesinde; ... bir taarruzu filhal def'i zaruretinin bais olduğu mecburiyetle... denilmek suretiyle, saldırının somut olarak var olması gerektiği belirtilmektedir. Ancak saldırının halen varlığını geniş manada anlamak, başlayacağı muhakkak olan ve başladığı takdirde savunmayı olanaksız kılacak veya güç hale getirecek bir saldırıyı başlamış, keza bitmiş olmasına rağmen tekrarından korkulan bir saldırıyı henüz sona ermemiş saymak zorunludur.

muhakkak haksız bir saldırının mevcudiyeti gerekmekte bunun karşılığının savunmanın da saldırıyı bertaraf etmek adına zorunlu olması, saldırı ile orantılı ve eş zamanlı olması gerekmektedir.

Şimdi bu şartları yakından inceleyelim:

1. Saldırıya İlişkin Koşullar

1.1. Haksız Bir Saldırı Olmalıdır

Bir eylemin saldırı olarak nitelendirilebilmesi için somut olayın özelliklerine bakılır. Yanı sıra bu saldırının TCK bağlamında suç niteliğini haiz olması gerekmektedir. Saldırının hukuka aykırı olması yeterlidir. Neticenin meydana gelmesini engelleme yükümlülüğü getiren yani bir garantör tayin eden yahut yetki veren bir norma uyulmasını engelleyen davranışlar da haksız saldırıdır ve bu saldırılara karşı yasal savunma olanaklıdır (Özen, 1995). Örneğin, denizde boğulan bir şahsı kurtarmak için koşan ve o sırada kendisini engellemeye çalışan şahsa kuvvet kullanan cankurtaran, hem boğulananın hakkına karşı hem de garantör olmasından doğan mesuliyetini yerine getirme yükümlülüğüne karşı gerçekleşen haksız saldırı karşısında yasal savunma halindedir.

Suç niteliğindeki bir saldırıya karşı meşru müdafaa ancak o suçun icrai hareketlerine başlanılması halinde olur. Teşebbüs aşamasında kalmış ve icrai hareketlere henüz geçilmemiş eylemler meşru müdafaa kapsamında değerlendirilemez. Örneğin kendisini öldürme planları yapan ve silah tedarik eden C'yi, yolda gören A'nın C'yi öldürmesi vakasında A hukuka uygunluk halinden yararlanamaz (Artuk vd., 2014).

Yine muhakkak değil sadece muhtemel saldırıya karşı savunmada bulunma eylemleri de meşru müdafaa kapsamında değerlendirilemez. Örneğin; trafikte Ş'nin aracına çarpan ve kendisinin haklı olduğunu düşünen B'nin, Ş ile tartışmaya başladığı; daha sonra Ş'nin arabasının torpido gözündeki trafik kaza tutanağına uzandığı esnada, görmediği halde torpidodan silah çıkaracağı düşüncesine kapılan B'nin, belindeki silahla Ş'yi sırtından vurduğu ve ölümüne neden olduğu olayda B, meşru müdafaa hükümlerinden yararlanamaz.

Saldırı bunları ihtiva etme zorunluluğu bulunmamakla beraber genelde cebir ve şiddet içerir eylemler ile yani maddi şekilde ortaya çıkar (Özen, 1995). Cebir kullanma suçu 5237 sayılı TCK'nın 108. Maddesi ve gerekçesine göre yanı sıra kasten yaralama suçunu da oluşturmaktadır.¹⁵

Saldırı uygulamada pek fazla örneği görülmesi de cebir ve şiddet içermediği halde ihmali davranışla da gerçekleşebilir. Eylemsizlik kural olarak saldırı oluşturmaz fakat kanun koyucu bazı hallerde bazı bireylere bir eylemde bulunma mesuliyeti yüklemiştir. Mesela bir garantör hareket etmek mecburiyetinde olduğu halde eylemsiz kalıyorsa burada ihmali bir davranış söz konusudur ve hareketsiz kalma hali bir müeyyideye tabi tutulur. Neticeten ihmali davranış ile gerçekleşen haksız saldırıya karşı meşru müdafaa mümkündür. Şunu da eklemek gerekir ki meşru müdafaa sadece görünüşte ihmali suçlarda mümkündür. Gerçek ihmali suçlar şekli suçlar olduğundan, başka bir deyişle soyut tehlike suçu grubunda bulunduğu ve bu suçlarda ihmalin bir zarar yahut tehlikeye sebebiyet vermesi aranmadığından bu ihmale karşı meşru müdafaa kurumu işletilemez (Önder, 1992).

¹⁵ "...Cebir kullanma suçu" aynı zamanda kasten yaralama suçunu oluşturmaktadır. Ancak, kasten yaralama suçundan farklı olarak, bir şeyi yapması veya yapmaması ya da bir şeyin yapılmasına müsaade etmesi için kişiye karşı cebir tatbik edilmektedir. Latince karşılığı "vis compulsiva" olan cebir, kişiye karşı fiziki güç kullanmak suretiyle, onun veya bir üçüncü kişinin iradesi ve davranışları üzerinde zecrî bir etki meydana getirilmesidir. Cebre maruz kalan kişi, bu fiziki gücün meydana getirdiği acının etkisiyle belli bir davranışta bulunmaya zorlanmaktadır. Cebir halinde kişi bir acı hissetmektedir ve bu acının etkisiyle belli bir davranışı gerçekleştirmeye zorlanmaktadır.

Örneğin, meskûn mahalde gerçekleştirilen silahlı terör eylemi esnasında, o bölgede çarşı izninde olan ve üzerinde silahı bulunmayan Üsteğmen Ö'nün, olay yerinde devriye gezen polis memuru A'nın silahını, terör eylemine karşı hareketsiz ve tepkisiz kalması sebebiyle, eyleme müdahale için, A'ya cebir uygulayarak eline almasına ilişkin hareketleri ihmali davranışla gerçekleştirilen saldırıya karşı meşru müdafaa haline örnek teşkil edebilir.

Savunmanın hukuka uygunluk sebebi (meşru müdafaa) sayılabilmesi için saldırının bir hukuka uygunluk sebebi ile gerçekleştirilmemelidir. Bunun ilk ve en bariz örneği meşru müdafaaaya karşı meşru müdafaaanın olamamasıdır. Elinde arama kararı olan bir polis memurunun haneye girmesi örneğinde ev sahibinin polise mukavemet etme eylemleri meşru müdafaa kapsamında değerlendirilemez. Zira bu olayda haneye girme eyleminin bizatihi kendisi bir hukuka uygunluk halidir ve haksızlık içermez. Aynı örnekte arama kararı olmadan haneye girmeye çalışan polis memuruna, başka bir deyişle **hakkın kötüye kullanılması halinde**, ev sahibinin bu eyleme engel olacak davranışlarda bulunması meşru müdafaaanın kapsamı içindedir.

Saldırının insan elinden çıkması gerekmektedir. İnsan elinden çıkma deyimine herhangi bir hayvanı saldırtmak fiili de dahildir. Zira bu halde saldırının hayvan tarafından gerçekleştirildiği söylenemez. Ancak hayvan herhangi bir insan iradesi yahut kışkırtması olmaksızın kendi kendine bir insana saldırmış ve kurumun diğer koşulları da mevcut ise ancak ıztırar (zorunluluk) hali söz konusu olacaktır. Meşru müdafaa kurumu insan tekelindedir (Erem, 1993).

Meşru müdafaa ancak gerçek ve somut bir hakka saldırı olması halinde söz konusu olur. Örneğin A'nın B'ye karşı sinkafı küfürler etmesi ve bu nedenle sınırlanan B'nin A'ya tokat atması eyleminde B'nin saldırısı A'nın şeref, haysiyet ve gururuna dokunmuş olmakla birlikte farazi bir saldırıdır, gerçek değildir. Yanı sıra saldırıyı gerçekleştiren şahsın bilinmesi ve şüpheye yer bırakmayacak şekilde belli olması gerekmektedir. Gerçek saldırı ve saldırgan yok ise, meşru müdafaa hareketlerini gerçekleştirdiği yanılığısına kapılan kimse ile ilgili meşru müdafaa değil hata hükümleri uygulanır (Özen, 1995).

Meşru müdafaaanın uygulanışında saldırıyı gerçekleştiren şahsın **şahsi bağışıklığı yahut dokunulmazlığı** olmasının bir önemi yoktur zira şahsa rağmen haksızlık olgusu hala mevcut olacaktır. Bu halde milletvekili dokunulmazlığı yahut diplomatik bağışıklığı olan bir şahsın haksız eylemine karşı diğer şartlar da mevcut ise meşru müdafaa hukuka uygunluk halinden yararlanılabilir.

Saldırının kusur yeteneğini haiz olup olmaması durumu doktrinde tartışmalıdır. Savunma eylemlerini hukuka uygun hali getirmediğinden bahisle; ıztırar hükümlerinin (TCK m.25/2) uygulanması gerektiği görüşünün aksine ağırlıklı diğer görüşe göre sübjektif haksızlık yani saldırıyı gerçekleştiren kişinin kusur yeteneğini haiz olup olmamasın bir önemi yoktur. Zira her halde fiil objektif açıdan haksızdır ve kurum bu halde de uygulanabilir (Soyaslan, 1998). **Bize göre de** kusur yeteneği olmasa da saldırı objektif olarak haksız bir nitelik taşıdığından, fiile saldırı, savunmasına ise meşru müdafaa denecektir. Ayrıca Yargıtay'ın müstakar kararlarında dayanak gösterdiği meşru müdafaaanın esasını açıklayan "kendini koruma içgüdü" teorisi de bu görüşümüzü desteklemektedir. Zira meşru savunma bir yerde içgüdüsel bir tepkinin dışı vurumudur.

Örneğin; isnat kabiliyeti olmayan (D)'nin, (C)'nin üzerine elinde bıçakla koşması halinde, (C) 'nin saldırıdan başka türlü kurtulma imkanı olmadığından yerden aldığı uzun bir ağaç dalı ile (D) 'nin eline vurup bıçağını düşürmesi eyleminde (C)'nin meşru müdafaa hükümlerinden faydalanması gerekmektedir.

Benzer şekilde meşru müdafaa halinde olan şahsın da kusur yeteneğini haiz olup olmaması, hukuka uygunluk halinden faydalanmasına engel olmaz.

Kendi kusurlu/haksız hareketi sebebiyle haksız saldırının başlamasına sebep olan şahsa meşru müdafaa hükümleri uygulanıp uygulanmayacağı da doktrinde tartışma konusudur. Bir kısım görüşe göre, saldırı, failin kusurlu/haksız hareketi sonucunda tahrik edilen şahsın eylemleri ile olduğundan saldırının tamamen haksız olduğu söylenemez. Bu halde yasal savunma da mevzu bahis değildir. Bizim de katıldığımız diğer görüşlere göre ise, davranış, söylem yahut eylemi ile saldırganı tahrik eden kimsenin hareketleri somut olayın özelliklerine göre her somut olayda ayrıca incelenmeli ve buna göre karar verilmelidir. Bu davranış, söylem yahut eylem saldırıda bulunanı meşru müdafaa da bulunmak zaruretine koymuş ise saldırı haksızlık niteliğini haizdir, yanı sıra kendi kusurlu hareketleri ile haksız saldırının başlamasına neden olan şahsın bu hareketleri karşı tarafı meşru müdafaa haline getirecek derecede ağır ise saldırının haksızlık niteliği ortadan kalkar (Dönmezer ve Erman, 1999).

Yargıtay ise uygulamalarında, saldırıya uğrayanın kendi kusurlu hareketleri ile saldırıya sebep olmasının, müdafaaanın meşruluğuna hanel getirmeyeceğini, meşru müdafaaanın varlığının, ilk haksız hareket sonucu oluşan etki ve tepki dengesinin gözetilmesi suretiyle belirlenmesi gerektiği yönünde kararlar vermiştir.¹⁶

1.2. Saldırı Kişinin Kendisine veya Başkasına Ait Bir Hakka Yönelmiş Olmalıdır

Haksız saldırı, şahsın kendisine yahut üçüncü birine ait hukuki değeri haiz herhangi bir hakkına yönelik olmalıdır. Yürürlükteki TCK'da yer alan düzenlemede meşru müdafaa, kişinin kendisi yanında başkasına (üçüncü kişiye) ait her türlü hakka (hukuki değeri haiz hakkına; hayatına, vücut bütünlüğüne, cinsel dokunulmazlığına, özgürlüğüne, malına) yönelik saldırılara kabul edilerek 765 sayılı TCK'ya nazaran daha geniş kapsamlı tutulmuştur. 5237 sayılı Tük Ceza Kanunu'nda bu husus "*Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş...*" şeklinde ifade edilmekle "başkası" deyimini kanımızca kişinin yalnızca bakım gözetim yükümlülüğünde olan kişileri yahut akraba ve arkadaşları yahut tanıdıkları içermeyip herhangi bir kişiyi de kapsamaktadır. Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur.¹⁷

1.3. Saldırı Varlığını Halen Devam Ettirmelidir

Haksız saldırı deyiminden gerçekleşen, gerçekleşmesi muhakkak veya tekrarı muhakkak haksız saldırılar anlaşılmalıdır. Yargıtay'ın da kabul ettiği üzere tekrar başlaması öngörülen ve korkulan saldırı henüz bitmiş değildir.¹⁸

Saldırının halen süreceğine ya da gerçekleşmemiş olsa da gerçekleşmesine kesin gözle bakılıyor ise meşru müdafaa söz konusudur (Birtek, 2018). Ancak soyut tehlikenin mevcudiyeti meşru müdafaa kapsamında değerlendirilemez. Yargıtay uygulamaları da bu yöndedir.¹⁹

Gerçekleşmesi muhakkak bir saldırı yok ise yalnızca failin bunu böyle hayal eylemesi ve savunma olduğu düşüncesiyle saldırı eylemi kurumun kapsamında değildir. Yanı sıra tekrarı muhakkak olmayan ve gerçekleştikten belli bir süre geçtikten sonra geçmişteki saldırıya yapılan karşı hareketler öc alma kapsamında olup meşru müdafaa hükümleri işletilemez.²⁰ Bu halde ancak diğer şartları da mevcut ise haksız tahrikten bahsedilebilir ki bu da bir hukuka uygunluk hali değil cezada indirime gidilen hallerdendir.

¹⁶ Yargıtay 1 CD, 1971/4132,08.12.2005

¹⁷ Yargıtay 1 CD, 884 /7059, 01.10.2007

¹⁸ Yargıtay 1 CD, 1648/3729,15.05.2007

¹⁹ Yargıtay 1 CD, 345/1071, 06.03.2007

²⁰ Yargıtay 1 CD, 436/537, 19.02.2007

Tekrar başlayacağı muhakkak ve başladığı halde bertarafı pek zor veya olanaksız saldırı da varlığını devam ettirmektedir.²¹

2. Savunmaya İlişkin Şartlar

2.1. Saldırıya Karşı Savunma Zorunlu Olmalıdır

Savunma, saldırıyı bertaraf etme amacını taşıyan her türlü hareketlerdir. Bu yönüyle savunma sadece saldırıyı def etmek maksadıyla ve saldırganın şahsına karşı yapıldığında yani neticeten yalnızca saldırganın hakkını ihlal ettiğinde meşru ve hukuka uygundur. Savunma eylemleri saldırganın değil üçüncü şahısların da haklarını ihlal etmiş ise yahut saldırgan ile beraber üçüncü kişilerin de haklarını ihlal etmiş ise üçüncü şahıslar bakımından meşru müdafaa hukuka uygunluk halinin varlığı kabul edilemez. Bu durumda hedefte sapma yahut meşru müdafaanın maddi unsurlarında hata hükümlerine bakmak ve somut olayı bu minvalde değerlendirmek gerekecektir (Koca ve Üzülmez, 2019).

Savunmada zorunluluk olması koşulundan kasıt, halin ve koşulun tüm gereklerine bakarak saldırıyı başka türlü bertaraf etmenin mümkün olmamasıdır. Saldırıdan başka türlü kurtulma olanağı var ise bu şart gerçekleşmemiş demektir ve hukuka uygunluk halinden yararlanılamaz. Yanı sıra savunma eylemlerinin; saldırıyı defedecek oranda olması ve saldırıdan kurtulduğunun anlaşılması anında nihayete erdirilmesi de gerekmektedir.²²

Somut olayda meşru müdafaa hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı irdelenirken savunmada bulunanın da kendini savunma bilinci ile eyleme geçmesi de önemli bir diğer husustur. Failin meşru müdafaadan yararlanabilmesi için failin haksız ve hukuka aykırı bir eylem olduğunu bilmesi ve bahis mevzu fiili bertaraf amacıyla hareket etmesi mutlak şart değildir. Yalnız bu durumda somut olayın özellikleri titizlikle incelenmeli ve meşru müdafaanın koşullarının oluşup oluşmadığına bakılmalı, koşulları oluştuysa meşru müdafaadan yararlandırılmalıdır (Dönmezer ve Erman, 1999).

Örneğin, karşılıklı ve çift taraflı hedef tahtaları kurulu kapalı alanda Sanık (A), okunu hedef tahtasına isabet ettirmeye çalışırken o sırada kendisine husumet besleyen rakibi kemankeş (B)' nin eline atar, (B) ise yayını sanığı yaralamak maksadıyla sanığa karşı hedef almış ve germiş vaziyette iken sanığın atışı sonucu kolundan yaralanır ve atışını gerçekleştiremez. Bu olayda ne karşı tarafın eyleminin hukuka aykırılığı ve haksız bir eylem olduğunu bilmekte ne de söz konusu eylemini kendisine yönelecek gerçekleşmesi muhakkak saldırıyı bertaraf etmek amacıyla yapmıştır. Özetle fiili durumda yanılığa düşmüştür ve meşru müdafaanın diğer tüm şartlarını da sağlamaktadır. Bu nedenle failin meşru müdafaadan yararlanması gerekmektedir.

Meşru müdafaaya karşı meşru müdafaa olmaz. Yargıtay da: "...Haksız olarak ilk saldırıyı gerçekleştirip karşısındaki kişiyi yasal savunma haline koymuş ise, artık kendisi yasal savunma halinde bulunduğunu ileri süremez." demiştir. Örneğin çocuğunu rehin almış hırsız karşı evde bulunduğu künt uçlu cisimle saldırıda bulunan babayı öldüren hırsız meşru müdafaadan yararlanamaz.

2.2. Savunma Saldırı ile Orantılı Olmalıdır

Saldırıyı halin ve koşulların gereklerine göre bertaraf etme hali orantılılıktır. Burada öncelikle kullanılan **araçlar**, daha sonra ise **zarar gören haklar** yani saldırganın zarar gören hakkı ve savunmanın zarar gören hakkı **bakımından** oranın bulunup bulunmadığına bakılmalıdır (Hakeri, 2007).

²¹ Yargıtay 1 CD, 6172/4277, 30.05.2007

²² Yargıtay 1 CD, 2123 /4388 01.06.2007

Savunmanın bu şartı sağlayıp sağlamadığı somut olayın özelliklerine bakılarak anlaşılmaktadır. İki kere iki dört eder derecesinde bir kuralı olmayıp izafidir. Bu nedenle vakia tüm yönleri ile titizlikle incelenmelidir.

Savunma ve saldırı arasındaki orantılılığa ilk olarak tarafların **kullandığı araçlar** karşılaştırılarak bakılır. Ancak buna da bakılırken tarafların fiziki özellikleri, olayın geçtiği mekân, yaş, bilgi ve deneyim gibi pek çok faktör de birlikte değerlendirilmelidir. Yani araçlar bakımından orantılılık halinden kasıt tarafların aynı araçları kullanması değildir. Örneğin, iri yarı güçlü bir adamın bir kadına tecavüze yeltenmesi sonucu kadının adamı bıçaklaması eyleminde savunmanın saldırı ile orantılı olduğunu söyleyebiliriz. Ancak elinde meyve bıçağı olan çelimsiz bir yan kesiciye karşı silah kullanan ve yan kesiciyi öldüren şahıs örneğinde orandan bahsedilemez. Ancak mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelen bir sınır aşımı hali var ise TCK m. 27/2²³ uygulama alanı bulabilir.

Araçlar bakımından oran başlığındaki diğer önemli hal de saldırıyı o anda başka yöntem yahut araçla bertaraf edecek ve saldırıyı etkisiz kılacak bir savunmanın mevcudiyetidir. Yanı sıra eldeki araçları da ölçülü kullanılması, savunmanın **“saldırganı değil saldırıyı etkisiz hale getirmeyi”** amaçlaması gerekmektedir. Savunanın aracı seçme imkanı varsa da saldırıyı en kısa sürede bertaraf edecek aracı seçmelidir (Önder, 1992).

Yargıtay’ın da araçta orantılılık bağlamında araçların aynı olmasını aramadığı ve somut olayın özelliklerine baktığı kararları mevcuttur.²⁴

Bu şartın değerlendirilmesi her somut olayın birbirinden farklı olmasının yanında, saldırının ve savunmanın fiziksel, kişisel özelliklerine bakılması, olayın yaşandığı yerin ve eldeki araçların gözden geçirilmesi ve nihayetinde uygulayıcıların bakış açılarının farklı olması nedeniyle pek zordur. Pratikte uygulayıcıların karşılaştığı en büyük sorunların başında bu husus gelir. Ancak basit yaralamaya karşı öldürme örneğinde olduğu gibi saldırı ve savunma arasında bariz orantısızlık olma halinde meşru müdafaa hükümlerinin uygulanamayacağını rahatlıkla söyleyebiliriz.²⁵

Savunma saldırıyı gerçekleştirene karşı yapılmalıdır. Başka bir deyişle saldırı ve savunma arasında uygun illiyet bağı olmalıdır. Savunma eylemine geçen kişi saldırganın şahsını bilmeli ve yalnız ona karşı harekete geçmelidir. Örneğin saldırı neticesinde saldırganı değil aile üyelerine ya da sevdiklerine yapılan karşı eylemler meşru müdafaa bağlamında değil haksız tahrik veya öc alma bağlamında ele alınabilir. Ancak saldırı karşısında kendini savunan şahıs, saldırganın şahsında yanılmış yahut örneğin saldırganı ateş edecekken başka birine isabet ettirmiş ise bu yanılma eylemleri TCK m. 30 kapsamında değerlendirilir. 765 sayılı TCK’nın 52. maddesi *“hata”* ve *“sapma”* ya ilişkin hükmü de kapsamaktaydı. Bu maddede uyarınca, sapma veya hedefte sapma halinde suç işlenmesi durumunda, kastedilen kişiye karşı işlenmiş gibi değerlendirilecektir. Ancak 5237 sayılı TCK’nın 30.uncu maddesi ise *“hata”* ya dair hükme yer verilmiş, ancak *“sapma”* ya dair bilinçli bir boşluk bırakılmıştır.²⁶

²³ Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası:5237, Kabul Tarihi:26.09.2004, RG 12.10.2004/25611

“Sınırın aşılması: Madde 27-“... (2) Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez.”

²⁴ Yargıtay 1 CD, 6149/5577, 05.07.2007

²⁵ Yargıtay 1 CD, 5456 /3967, 25.05.2007

²⁶ *“Hedefte sapma hâli ile ilgili olarak bu madde kapsamında düzenleme yapılmasına gerek görülmemiştir.*

Çünkü hedefte sapma hâlinde bir hata söz konusu değildir. Bu durumda suçların içtimaî hükümleri

kapsamında değerlendirilmesi gereken bir sorun söz konusudur. Nitekim, uygulamada da hedefte sapma,

Bizim de katıldığımız görüşe göre hedefte hata yahut sapma hallerinde yine de fiili hukuka uygun saymak gerekecektir (Dönmezer ve Erman, 1999). Yargıtay da bir kararında bu görüşümüzü desteklemektedir.²⁷

Meşru savunmada bulunan şahıs sadece kendisine ait araçları değil o andaki hal ve koşulun gereklerine göre üçüncü kişilerin de eşyalarını kullanabilir. Bu halde meşru savunmada bulunan zarar verdiği üçüncü kişi bakımından da diğer şartları da mevcut ise ıztırar halinden yararlanabilir.

2.3. Saldırı ve Savunma Eş Zamanlı Olmalıdır

Saldırı savunma ile eş zamanlı olmalıdır, saldırıdan sonra devam eden eylemler için meşru müdafaadan değil ancak haksız tahrikten bahsedilebilir.²⁸

IV. MEŞRU MÜDAFAADA SINIRIN AŞILMASI

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda bu husus 27. Maddede düzenlenmiştir.²⁹ Kanunda ve öğretide sınırın kasti olarak yahut taksirle aşılması olarak ikiye ayrılmıştır. Meşru savunmada sınırın aşılması, aynı kanunda 25. Maddede düzenlenen tipikliğe aykırı olarak saldırıya karşı mecburi ve zorunlu olmanın ötesinde bir savunmaya geçilmesi halidir. Ancak kanunda sınırın aşılması halen mevcut olan bir saldırı mevcut ise söz konusudur. Saldırı bitmiş yani sınır zaman bakımından aşılmış ise bu kurum uygulama alanı bulamaz. Zira saldırı bittikten sonraki eylemler meşru müdafaaya yahut meşru müdafaada sınırın aşılması bağlamında değil ancak diğer koşulları var ise haksız tahrik bağlamında değerlendirilebilir.

Bir diğer husus ise sınırın aşılmasının "*mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaştan*" ileri gelmesi gerekmektedir. Burada objektif bir kıstas olmayıp her somut olay bazında ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Çok eski bir kökene sahip olan meşru müdafaaya doğal nitelikte bir hukuk kuralı olarak görülmüş ve tüm hukuk sistemlerince kabul edilmiştir. Tarihsel süreçte farklı nitelikteki haklara farklı esaslar ile uygulanan meşru müdafaaya kurumu temelinde insanın kendini koruma içgüdüsüne dayanır. Bazı ülkelerde oldukça geniş kapsamlı ele alınan kurum bazı ülkelerde de belirli haklar için sınırlı olarak kabul edilmiş yine bazı hukuk düzenlerinde ceza hukuku genel hükümler bahsinde ele alınırken bazı hukuk düzenlerinde de ceza özel kısımda düzenlenmiştir.

Suçun yahut cezalandırılabilir fiilin başlıca unsurları; tipiklik, hukuka aykırılık ve kusurluluktur. Meşru müdafaaya, suçun unsurlarından hukuka aykırılığı ortadan kaldırarak fiili işlendiği andan itibaren hukuka uygun hale getirir ve faile herhangi bir müeyyide uygulanmaz.

---

suçların içtimaı ve özellikle fikri içtima bağlamında ele alınmaktadır."

²⁷ Yargıtay 1 CD, 4970/560, 18.02.2002

²⁸ Yargıtay 1 CD, 3641/6319, 27.07.2007

²⁹ Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası:5237, Kabul Tarihi:26.09.2004, RG 12.10.2004/25611

"Sınırın aşılması: Madde 27- (1) Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması halinde, fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa, taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altıda birinden üçte birine kadar indirilerek hükmolunur. (2) Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez."

Meşru müdafanın esasını izah eden pek çok teori vardır. Bu teoriler doktrinde subjektif teori, objektif teori ve hümanist doktrin olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Subjektif teori, bireyi yani faili esas alırken; objektif teori hak, yani korunan hukuki değer bağlamında kurumu açıklamaya çalışmıştır. Hümanist doktrin ise meşru müdafaayı bireyin kendini muhafazası ve savunması olarak görmeye beraber bunun belli başlı sınırları olması gerektiğini ve kurumun bir hak olarak nitelendirilemeyeceğini söylemiştir.

Bizce en makul olan teori subjektif teori üst başlığında “Kendini Koruma İçgüdüsü Teorisi”dir. Bu teoriye göre mevcut bir saldırı karşısında bu saldırıdan korunmak ve saldırıyı def etmek için her birey bir karşı refleks gösterir. Bu kendini koruma içgüdüsüne kimse karşı koyamaz ve bu içgüdü ile yapılan refleksif savunma sistemlerimizin cezalandırılmaması gerekmektedir. Yargıtay da pek çok kararında bu teoriyi benimsemiştir.

İşlenen eylemi en başından itibaren hukuka uygun hale getirmekle birlikte tabii olarak kurumun uygulanabilmesi için saldırıya ve savunmaya ilişkin şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu şartlar gerçekleşmeden meşru müdafaa hukuka uygunluk sebebinden bahsedilemez. Her şeyden önce gerçekleşen, gerçekleşmesi yahut tekrarı muhakkak bir saldırının bulunması, bu saldırının haksız olması ve varlığını halen devam ettirmesi gerekmektedir. Sonrasında savunmanın da saldırı ile eş zamanlı olması, halin ve koşulun gereklerine göre saldırıyı başka türlü bertaraf etmenin imkân dahilinde olmaması ve nihayet saldırı ile orantılı olması gerekmektedir. Orantılılığa ilk olarak kullanılan araçlar bakımından bakılsa da burada kasıt silahların eşit yahut orantılı olması değildir. Orantı objektif kriterlere göre belirlenemediğinden her somut olay özelinde ayrı değerlendirmeye tabi olması gerekmektedir.

Meşru müdafaada sınırın aşılması eski kanun zamanında kasten ve taksirle veya mücbir sebeple aşım şeklinde ayrıma tabi tutulsa da 5237 sayılı TCK bu ayrımı terk ederek sınırın mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş olması halinde faile ceza verilmeyeceğini öngörmüştür.

KAYNAKÇA

- Güral, J. (1949), Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6, (2-4), 181-187.
- Akkan, K. (1965), Avrupa Hukukunda Meşru Müdafaa, *Adalet Dergisi*, 7(8), 846-849.
- Apaydın, C. (2018), Mukayeseli Hukukta Meşru Müdafaa, *Terazi Hukuk Dergisi*, 13 (145), 132-136.
- Artuk, M.E., Gökçen, A. ve Yenidünya, A.C., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- Aydın, M. A., *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Yayınları, İstanbul, 2013.
- Berkin, N., *Meşru Müdafaa*, Sühulet Basımevi, İstanbul, 1947.
- Birtek, F., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- Develioğlu, F., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2010.
- Doğanay, İ. (1947), Meşru Müdafaa, *Adalet Dergisi*, 1 (5), 385-386.
- Dönmezer, A.S., *Ceza Hukuku Dersleri*, Şefik Matbaası, İstanbul, 2003.
- Dönmezer, A.S. ve Erman, S., *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım*, Der Yayınları, 1999.
- Erdoğan, A. (1950), Meşru Müdafaa, *Adliye Dergisi*, 1 (3), 348-349.
- Erem, F., Danışman, A. ve Artuk, M.E., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınları, Ankara, 1997.
- Erem, F., *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1993.

Gökçen, A., *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1987.

Gözübüyük, A. P. (1942), *Modern Ceza Hukukunda Mal İçin Meşru Müdafaa*, *Adliye Ceridesi*, 33(5), 589.

Hakeri, H., *Ceza Hukuku Genel Hükümler Kabahatler Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.

İçel, K., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016.

Koca, M. ve Üzülmöz, İ., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.

Önder, A., *Ceza Hukuku Dersleri*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.

Öner, H. (1939), *Medeni Kanun ve Ceza Kanununun Meşru Müdafaa Ait Hükümleri Arasında Mukayese*, *Adliye Ceridesi*, 32(6), 822-823.

Özen, M., *Türk Ceza Hukukunda Meşru Müdafaa*, Seçkin Yayınları, Ankara, 1995.

Soyaslan, D., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998.

Tan, H. (1965), *Alman Hukukunda Meşru Müdafaa*, *Adliye Dergisi*, 7 (8), 836.

Taner, T. (1944), *Meşru Müdafaa'nın Genişliği ve Mala Karşı Yapılan Tecavüzlerde Müdafaa*, *Ebül'ula Mardin'e Armağan*, 1 (1), 636-638.

Udeh, A. (Çev.: Ali ŞAFAK), *Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla İslam Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Kayihan Yayınları, İstanbul, 2012.

Yalkut, N. (1965), *Türk, İtalyan ve Fransız Ceza Hukuku Açısından Meşru Müdafaa*, *Adalet Dergisi*, 7 (8), 834, 836.

Yılmaz, E., *Hukuk Sözlüğü*, Türk Hukuk Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

YARGITAY KARARLARI

Yargıtay CGK, 253/323, 03.12.1990

Yargıtay CGK, 253/323 03.12.1990

Yargıtay 1 CD, 6158/788, 17.02.2014

Yargıtay 1 CD, 884/7059, 01.10.2007

Yargıtay 1 CD, 1648/3729, 15.05.2007

Yargıtay 1 CD, 345/1071, 06.03.2007

Yargıtay 1 CD, 436/537, 19.02.2007

Yargıtay 1 CD, 6172/4277, 30.05.2007

Yargıtay 1 CD, 2123/4388, 01.06.2007

Yargıtay 1 CD, 6149/5577, 05.07.2007

Yargıtay 1 CD, 5456/3967, 25.05.2007

Yargıtay 1 CD, 4970/560, 18.02.2002

Yargıtay 1 CD, 3641/6319, 27.07.2007

Yargıtay 1 CD, 1971/4132, 08.12.2005

Yargıtay 1 CD, 1709/2740, 06.10.2007

IMPORTANCE OF FORENSIC SCIENCE IN FACIAL IMAGE COMPARISON

Vani Chaudhary and Musaib Mir

Sharda University, Sharda School of Law, ORCID ID- 0009-0006-1203-260X

Sharda University, Sharda School of Law, ORCID ID- 0009-0008-8326-5878

Abstract:

The application and contribution of science in the field of legal system is immense which is visible through the contribution of forensic science. It deals with the application of knowledge and methodology of various disciplines of science to legal matters. It involves the use of multiple disciplines such as physics, chemistry, biology, computer science and engineering for evidence analysis. One very significant and emerging aspect of this is the role of forensic science in recognising and comparing the digital images. As Justice system has an immense belief in forensic science and has relied on them since ages for delivering judgment, facial image recognition is that aspect in which the facial appearance identification of the persons is done by facial examiners by comparing faces, skulls etc. It involves automated and manual recognition through comparison of CCTV surveillances, identity cards, etc. It is a human observer-based technique and it is emerging to aid the identification of perpetrators as global crime is escalating.

The research study of this concept involves study of different terminology, testing the validity and reliability of the facial identification practice of morphological analysis. As with the changing times, it needs latest advances, research on standards for digital data and involvement from the field of anatomy, forensic anthropology, photography, image science, and psychology, among others because facial identification is a multidisciplinary task. The role of facial examiners is also very keen as they compare images of faces to provide identification evidence in police investigations and in criminal trials. The scope and relevance of this concept is enhancing with the changing times.

Keywords: Comparison, Digital, Facial, Forensic science, Identification.

INTRODUCTION

In every legal and criminal system, the relevance of science cannot be ignored. The application and contribution of science in the field of legal system is immense which is visible through the contribution of forensic science. It deals with the application of knowledge and methodology of various disciplines of science to legal matters. It involves the use of multiple disciplines such as physics, chemistry, biology, computer science and engineering for evidence analysis. The role of Forensic science is very pivotal in criminal justice system and includes different sciences

like physics is used to understand the pattern of a blood spatter, biology to establish the source of an unidentified suspect and chemistry to determine the composition of drugs. The criminal system is like a puzzle which cannot be solved without the use of forensic science. It involves evidences in order to proof or disproof the guilt of accused persons. Without forensic science a case cannot be solved unless there is some eyewitness.

Digital image is one of the vibrant area where forensic science contributes a lot. Digital images are the images which are made up of pixel elements and these representations are stored and handled by a digital computer. These are used by the forensic experts in their forensic investigations. It has emerged as an essential area of expertise focused on verifying the authenticity and integrity of digital files. But in this world, the manipulation of these images has become very common. These need to be handled carefully as to be used in an investigation.

In the context of digital images, facial identification is another practice where facial examiners compare images of faces to provide identification evidence in police investigations and in criminal trials. Forensic facial examiners are taught to compare images by attending to individual features on a face and to search for similarities and differences between faces. As early as the 19th century, cameras and photographic images were employed for criminal surveillance, identification, and detection. Similar to the current mugshot system, anthropological norms have been utilized to portray images of common criminals for law enforcement records. These databases were created to give witnesses and victims a way to examine suspected suspects' faces. In the whole process of identification and comparison of facial images, the facial identification experts play a keen role.

ROLE OF FORENSIC SCIENCE IN RECOGNISING DIGITAL IMAGES

One of the exciting fields where forensic science makes a significant contribution is digital images. Digital images are those that are composed of pixel parts that are handled and saved by a digital computer. In their forensic investigations, forensic specialists employ these. It has become a crucial field of knowledge dedicated to examining the legitimacy and integrity of digital assets. However it has become fairly popular in modern environment to manipulate these photographs. To be used in an investigation, these need to be handled carefully.

Digital images are one of the most common forms of evidence in criminal investigations today and can be used to identify suspects, create timelines and reconstruct crime scenes. Many elements, including cognitive architecture of the brain, training and motivation, organisational considerations, base rate expectations, unrelated case information, reference material, and case evidence, can influence forensic choices. DIF¹ is a field of study that focuses on recovering and examining digital evidence in the course of a criminal investigation. The identification of an image's source and its integrity have been the main areas of focus for DIF. Recognizing details, such as the camera model that produced the image, is one way to determine the source of a

---

¹ Digital image forensics.

digital image. Examining a digital image's contents to see if it has experienced one or more forms of adulteration is necessary to confirm its integrity. Various techniques are being developed in this field by the forensic scientists in order to maintain the integrity of these images. Some of them are:

Authentication: Forensic scientists use various techniques such as metadata analysis, pixel analysis, and error level analysis to authenticate digital images. These techniques can help determine if an image has been tampered with and provide valuable evidence in criminal investigations.

Image Enhancement: Forensic scientists use some other techniques such as contrast adjustment, noise reduction, and sharpening to enhance digital images. These techniques can reveal details that were previously hidden and provide valuable evidence in criminal investigations.

Steganography Detection: It is the practice of hiding information within digital images. Hidden messages are revealed by the forensic scientists through the techniques of visual inspection, statistical analysis and file format analysis.

FACIAL IDENTIFICATION PRACTICE

It is an important tool in forensic science, used to identify individuals based on their facial features. It can be used in a variety of situations, including criminal investigations, missing persons cases, and even in identifying victims of natural disasters.

Technology used: Traditional photographic comparison, 3D imaging, and facial recognition software (uses algorithms to analyse facial features and compare them to a database of known facts).

Challenges: Variability of facial features due to age, weight gain or loss, and other factors. Other challenge is potential for bias in facial identification, as human observers may be influenced by race, gender, and other characteristics.

Used as evidence in UK:

In the UK criminal justice system face matching evidence is classed as a form of opinionbased evidence (note that the courts frequently refer to face matching evidence as facial mapping). It is to be noted that opinion is only admissible as evidence if it is given by an individual that the court recognises as a suitably qualified expert witness.

It has been widely evidenced in the academic literature that people are, on average, surprisingly poor at comparing unfamiliar faces. Even when face images are taken on the same day and under the same conditions, observers only make the correct decision on average 80% of the

time.² Individual accuracy varies substantially even on the same face matching test, with some people achieving 100% accuracy and others performing close to chance.³

In situations where the image is not ‘sufficiently clear’ the reference states that a suitably qualified ‘facial mapping’ expert can provide an opinion on the images.⁴

However, the reference does not elaborate on what constitutes a sufficiently clear image and does not appear to acknowledge that face matching is a challenging, error-prone task even when images are clear and of high quality.

ROLE OF FACIAL EXAMINERS

Around half of the examiners after a test in a study had provided testimony based on image comparisons in court – this role is typically performed by senior members of a forensic lab. Forensic facial examiners are taught to compare images by attending to individual features on a face and to search for similarities and differences between faces.

Facial forensic examiners compare images of faces to provide identification evidence in police investigations and in criminal trials. The expertise of the examiners was most apparent when they were provided with longer to study the image pairs. Overall, forensic facial examiners were more accurate in their identity decisions compared to control participants. However, other differences in their performance gave insights into the nature of their expertise. First, the expertise of the examiners was most apparent when they were provided with longer to study the image pairs. Second, examiners’ accuracy on the task was less impaired by turning the images upside down when compared to untrained participants – this is interesting because face recognition is generally impaired more by image inversion than recognition of other types of object. This effect has been attributed to face recognition being more reliant on matching ‘holistic’ properties of the face such as the spatial relationships between features.

- The expert has expert knowledge and ability, acquired through a documented process of training and testing.
- The methods and processes used during the comparison process have been validated to such an extent that the limitations are known and that they are suitable for the purpose for which they are used.
- Due to the unknown reliability of image interpretation and facial image comparison it should not be used as primary evidence for positive identification if the video or images to be compared are of low quality.

---

² Burton, White, & McNeill, 2010.

³ Burton et al., 2010.

⁴ R v Clarke, 1995; R v Hookway, 1999; R v Stockwell, 1993.

The National Crime Agency Specialist Operations Centre (SOC) holds the Expert Advisers Database, which contains details of current forensic experts whose evidence has previously been accepted by the Courts.

FACIAL IDENTIFICATION IN INDIAN CONTEXT

The development and use of facial recognition technology in India has been growing over the years as a tool for security, solving crime, and tracking and identifying different categories of persons such as missing persons, absconders etc. Facial recognition technology systems are also being used by educational institutions such as schools and colleges. The Central Board of Secondary Education⁵, has started to use FRT to provide access to digital documents to students. The Indian government has also announced plans for an overarching national Automated Facial Recognition System (AFRS), which will be used for criminal identification, verification and its dissemination among various police organisations and units across the country. Pared down to essentials, facial recognition technology of this kind captures faces in public spaces, creates a unique biometric map of each face (much like a fingerprint or DNA), and then compares these maps to existing databases like the Crime and Criminal Tracking Network and Systems (CCTNS), or even live CCTV footage if such is the need. A number of assumptions guide this enthusiastic turn towards facial recognition in India.

Laws in India

Currently, in India, there is the Information Technology Act 2000 which covers electronic communications, transactions, and filing of records with government organisations. This law recognises digital and electronic signatures. Additionally, it guarantees the safety of digital documents and signatures. Unfortunately, the Information Technology Act does not provide any framework that deals with facial recognition. With the evolution of technology, cyber crimes are also increasing day by day. According to the National Crime Records Bureau (NCRB) in the past four years, cybercrimes have grown in number in the nation by a factor of 4 or 306%. 12,317 incidents of cybercrime were reported in 2016, while 50,035 cases were reported in 2020. In 2020, India would have reported 136 incidences of cybercrime every day.

The Indian Parliament has introduced a Data Protection Bill 2019 which talks about facial recognition laws. Facial image data, along with fingerprints, iris scans, or any other similar personal data resulting from measurements or technical processing operations carried out on physical, physiological, or behavioural characteristics of a data principal, which allow or confirm the unique identification of that natural person, falls under the definition of “biometric data⁶”.

---

⁵ National level board of education in India for public and private schools, controlled and managed by the Government of India.

⁶ Clause 3(7) of the Data protection bill 2019.

- Whereas Clause 36⁷, provides an exemption from the processing of personal data in the interests of prevention, detection, investigation and prosecution of any offence or any other infraction of any law for the time being in effect. The bill also provides provisions for establishing a Data Protection Authority (DPA) to protect sensitive and confidential data from any kind of infringement and also ensure efficient implementation of the bill. Clause 92 states that without the authorization of the Central Government no fiduciary data will be permitted as biometric data. Once this bill became law the government implemented the law pertaining to facial recognition technology.
- In India, though there is no exact law on the technology, the Telegraph Act, of 1885 provides provisions for surveillance of all kinds of communication via electronic modes. Even the police and other intelligence agencies monitor the activities of the public. Section 31 of the Police Act, 1861 authorised police to keep records of public places such as roads, streets, resorts, or places of worship. As per the Information Technology (Amendment) Act, 2008⁸ contains provisions which grant power to the state to collect, analyse, and decode digital information and data. Section 69 of the act imposes imprisonment and its term can be extended to seven years along with the fine, whereas under Section 69 B of the act if any person in charge or intermediary violates the conditions mentioned in the section are liable for imprisonment which may extend to three years and imposed fine also.

CRITICISM OF THIS TECHNIQUE

Issues with the facial recognition technology-

- Technology is advancing every day for the welfare of human beings but as every coin has two sides therefore every technology has some pros and cons as well. The most common issues of facial recognition technology are the followings:

(a) Privacy and data security

The privacy of every individual is one of the key issues that are emerging as regulations for facial recognition is being developed. A fundamental right⁹ recognised by the Indian Constitution is the right to privacy. The right to privacy was emphasised more by the Honourable Supreme Court in the case of Justice **Puttaswamy v. Union of India**¹⁰ and has since been recognised as fundamental freedom that may only be practised in accordance with the law. If no legal framework had been established, any deployment or use of such technology would be a breach of a person's fundamental right to privacy. The Government must

---

⁷ Data Protection Bill, 2019.

⁸ Section 69 and Section 69 B of Information Technology (Amendment) Act, 2008.

⁹ Article 21 of the Indian Constitution.

¹⁰ (2017) 10 SCC 1.

specifically keep in mind certain dimensions and aspects as it moves forward with the adoption of new technology.

- Apart from the various advantages of facial recognition technology, the privacy of every person is the major issue. It collects the data of the person, monitors their activities etc which might be used. Nobody knows who is collecting their information and for which purpose. Opponents of this technology usually claim that this technique cannot be justified on the grounds of general privacy as we have no idea what happens with our data.

(b) Criminal justice.

The technology is very helpful to catch the offenders or criminals but there are also chances that this technology might show some wrong information. Although technology is not always trustworthy, reliance only on it as a source of evidence can be exceedingly risky.

(c) Legal frameworks

There are no exact regulations which talk about the provisions of facial recognition technology and there are countries which banned this technology in their territories such as San Francisco and Oakland in California. The trend is for widespread usage of facial recognition, and authorities are not keeping up.

(d) Less reliability

Misidentifications are common, according to research by the Massachusetts Institute of Technology (MIT). Errors can also be created by minor changes in camera angles or physical appearance.

(e) Racial bias

Another issue of the technology is that this technology cannot identify the colour of people. Facial recognition requires a dataset with a large number of samples. Unfortunately, the early implementations did not include enough people with a wide range of features.

ADVANCEMENT

- The use of facial recognition and AI have been increasing in India in recent years. Police have used both technologies to watch large gatherings in an effort to identify criminals.

- **National Automated Facial Recognition System**¹¹ The National Crime Records Bureau (NCRB) of the Ministry of Home Affairs published a Request for Proposal (RFP) for the National Automated Facial Recognition System (AFRS). According to the RFP, the system is part of larger efforts to modernize the police force and enable recording, analysis, retrieval and sharing of information between organizations. To do this, the RFP requires the development of a centralized database with capabilities to identify or verify an individual from digital images, videos, and sketches based on features, contours and other prominent data points and should be able to account for changes such as change in facial expression, direction, angle, lighting, age, hairstyle, beard, glasses, scars, marks, and tattoos. The system would be available to police and should be able to perform one to many - including the full database - and one to one comparisons. The AFRS should be able to broadly match a suspect photograph with the database created using photographs available from a number of databases and services including passport services, Crime and Criminal.
- In addition to using the technologies to fight serious crimes, officials in Hyderabad have also approved their use for issuing traffic violations and enforcing COVID-19 rules. Police officers in the city are equipped with an app that permits them to pull up collected facial images as they work in the field. The app also connects nearly all police officers in the city to a series of government and emergency services. Critics of the system say it can result in mistaken identities and violate the privacy of citizens. Photos of traffic violators and pandemic restrictions violators are kept temporarily unless needed for use in court. Then, the images are supposed to be destroyed. He expressed surprise that any citizen would object to the system.
- Critics raised concerns about the technology in January after a Hyderabad official gave a demonstration of how it was designed to work. The official put an image of a female reporter's face into the system. Within seconds, the tool returned five possible criminal matches from the state's records. Three of the possible matches were men.
- Hyderabad has spent hundreds of millions of dollars on police vehicles, surveillance cameras, facial recognition tools and other crime-fighting technologies. The investment has helped the state bring in more private and foreign investment. This includes a development center completed by Apple in 2016 and a major Microsoft data center announced in March. When these companies decide to invest in a city, they first look at the law-and-order situation. The credit to such technologies for drops in crime across the state. Muggings to steal jewelry, for example, fell from 1,033 incidents a year to fewer than 50 a year after cameras and other technologies were deployed, Anand said.

---

¹¹ Request For Proposal In July 2019.

- India's National Crime Records Bureau is also seeking to build what could be among the world's largest facial recognition systems. The plans are in line with the administration of Indian Prime Minister Narendra Modi, who has pushed for increased information technology development across the national government.
- The government has called for smart policing methods using drones, AI-powered surveillance cameras and facial recognition. The technologies have received wide support across political parties and have already begun to expand to states across India.

SUGGESTIONS AND CONCLUSIONS

The facial comparison is based on morphological-anthropological features. In most cases it is tried to obtain pictures to be in same posture. The comparison mainly focuses on:

- Relative distance among different relevant features
- Contour of cheek- and chin-lines
- Shape of mouth, eyes, nose, ears etc
- Lines, moles, wrinkles, and scars etc in face

When comparing faces manually, it should be noted that differences can be invisible due to underexposure, overexposure, resolution too low, out-of-focus and distortions in imaging process. Furthermore, similar features can result in different depictions due camera position compared to head, insufficient resolution, difference in focusing of two images, and distortion in imaging process. Due to aforementioned effects which usually make the comparison process difficult, the anthropological facial features are visually compared and classified as: Similar in details, Similar, No observation, Different, Different in details. Apparent similarities and differences are further evaluated by classifying features as: weakly discriminating, moderately discriminating, and strongly discriminating. Conclusion based on this comparison process is a form of support for either of the hypothesis and can be stated as “no support”, “limited support”, “moderate support”, “strong support”, and “very strong support”. The process is subjective to great extent and conclusion of one expert can be different than other. There is a great need to automate the process since it will not only improve the speed of comparison but also it will help standardize the process.

Privacy and surveillance concerns

- But even perfectly accurate facial recognition systems are deeply problematic. A second assumption that guides authorities deploying facial recognition in India is that the use of these systems does not raise privacy or surveillance concerns. It is argued that facial recognition will only be used by law enforcement to track criminals and find missing children. In context of the AFRS, it is also argued that the use of facial recognition simply adds “another information layer to investigation by allowing matching photograph of suspects or missing persons with the photo database of CCTNS”.

The question of legality

- Third, it is assumed that use of facial recognition has a legal basis. Responding to a legal notice sent out by the Internet Freedom Foundation (IFF), the Home Ministry has stated that the use of facial recognition systems like the AFRS do not suffer from illegality – as they have been approved by the cabinet through a 2009 note on CCTNS.
- While India does not have a data protection law at the moment, the Personal Data Protection Bill, 2018 also contemplates proportionality as the standard to justify law enforcement exceptions in the context of personal information.

Conclusions

- FRT refers to a method of identifying or verifying the identity of an individual using their face. Despite limited understanding of what it entails, FRT’s potential is being widely explored in India, especially in enhancing national security. The government is planning on establishing a large FRT network, known as Automated Facial Recognition System (AFRS), which aims at simplifying the process of CCTV monitoring by extracting facial biometrics from videos and matching it with the images housed in a database. It has been used in several cases by investigating agencies. Recently, it was used to track down protestors during the Anti- CAA protests.

Although there is a lot of research going on focusing on the development of new techniques and methodologies to bring improvement in current state-of-the-art face recognition systems performance however, less effort is devoted to integrating face recognition technology with legal system of court and justice. Beside a few papers there is not much published as to how the face recognition system can be adopted for forensic purpose. The output of a biometric face recognition system is not suitable for use in forensic application and the output of conventional score based biometric system must be processed so that it is more useful and acceptable by the court. Although the likelihood ratio value is subjective since it is dependent on the databases used for WSV and BSV as well as the modeling method of their distribution however it provide the most logical framework for judicial system to incorporate biometric evidence and

background information on the case to reach conclusion. There is an urgent need for „tuning“ and integration of face recognition systems or development of new system which can fulfill the requirements of law enforcement agencies and legal system of court and justice.

With the evolution of facial recognition technologies and their constant improvements, these systems are likely to become a part of our everyday life. We should think about how this technology will affect personal privacy and how to make it less intrusive. If professional organizations, corporations and governments continue to carry information about people’s facial data, it’s important to implement consent requirements for people not to be taken by surprise.

It’s difficult to say whether this technology will gain traction from the majority of our society, but the advantages that these services can result in are very real. Only time will tell how it will empower people and businesses.

- Nowadays facial recognition technology is getting more recognition. It can quickly and accurately analyse and identify a person’s face. Many developed countries ban facial recognition technology because the major challenge for the implementation of this technology is an infringement of the privacy of an individual but it can be resolved by developing strong software and must have proper laws for the implementation and rigorous punishment for the violation of those laws. This technology shall be legally approved, including provisions for the use of all biometric data, and people’s privacy must also be respected. Now we all are in the technology era and in the future, it is going to be developed more, therefore, the government must take the incentive to implement these technologies in our country. No technology is good or bad, it is about people who used it whether with bonafide or malafide intention.
- This assumption is technically untenable. For facial recognition systems to work in the context of crime prevention, they must necessarily collect, store and analyse data from every individual who is captured by the camera to recognise suspects or ‘persons of interest’. In other words, if a system has to carry out the task of recognition in these use cases, it has to sort a positive match from a sea of negative ones. Authorities deploying facial recognition must reckon that however laudable the goal of facial recognition systems may be, mass surveillance is a pre-requisite for them to achieve these goals.
- Further, the claim that facial recognition simply adds a layer of information for photograph matching is an oversimplification. This technology involves creating a biometric map of each person’s face, depending on the distance between their eyes, nose, mouth, jaw, the size of their forehead etc. It is far more similar to a fingerprint or DNA evidence or an iris scan than it is to a photograph, and fundamentally changes how law enforcement agencies identify individuals.

REFERENCES:

1. <https://ohrh.law.ox.ac.uk/use-of-facial-recognition-technology-in-india-a-function-creep-breaching-privacy/>- Use of Facial Recognition Technology in India: A Function Creep Breaching Privacy
2. Bacci, N., Davimes, J. G., Steyn, M., & Briers, N. (2021). Forensic Facial Comparison: Current Status, Limitations, and Future Directions. *Biology*, 10(12), 1269.
3. Bacci, N., Briers, N., & Steyn, M. (2021). Assessing the effect of facial disguises on forensic facial comparison by morphological analysis. *Journal of Forensic Sciences*, 66(4), 1220-1233.
4. Facial Recognition Technology in India (projectstatecraft.org)
5. The Benefits of Facial Recognition – Full List of Advantages (getsmarteye.com)
6. Facial recognition in law enforcement is the litmus test for India’s commitment to “Responsible AI for All” | ORF (orfonline.org)
7. Six Benefits of Facial Recognition Technology (thegeeksclub.com)
8. India registered 136 cybercrime cases every day in 2020: NCRB data | Business Standard News (business-standard.com)
9. facial-recognition-technology-in-india.pdf (cis-india.org)
10. <https://cis-india.org/internet-governance/facial-recognition-technology-in-india.pdf>
11. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0045790620305401>
12. Forensic face matching: Procedures and application by Reuben Moreton.

INTERPRETATION OF STATUTES: WITH SPECIAL REFERENCE TO CONSTRUCTIVE RULE OF INTERPRETATION

AUTHOR: Lavanya Ethiraj, BBA LLB 4TH Year Student, School of Law, Sharda University, India. Email- lavanyae0501@gmail.com

CO- AUTHOR: Jefrin Johny, BBA LLB 4TH Year Student, School of Law, Sharda University, India. Email- johnyjefrin8@gmail.com

INTRODUCTION

The interpretation of current statutes or laws is one of the judiciary's most important and fundamental responsibilities. The legal framework, which includes specific laws, statutes, The Constitution, and delegated legislations, establishes the parameters within which the courts must operate when rendering justice in a legal issue. In a democratic nation like India, there are several laws and rules that make up the legal system. The Legislature creates and draughts specific written statutes and laws while adhering to procedural parliamentary rules. By interpreting the guiding ideas in these laws, the courts render justice in a legal situation.

The courts uphold written laws, and through rendering a decision about a legal dispute, the courts also administer justice. The court should adhere to specific standards in order to interpret legislation and prevent any erroneous interpretation of the laws. Therefore, the literal rule of interpretation of statutes, wherein the court reads the law's wording as it is, is one of the most fundamental rules of interpretation. On the other hand, there might be some legal omissions that prevent the law from interpreting statutes' text in a straightforward manner. If the courts interpret the statute's text according to its plain meaning, it can result in confusion and absurdity.

“The essence of law lies in the spirit, not in its letter, for the letter is significant only as being the external manifestation of the intention that underlies it.” – **Salmond**

The above quote indicates the significance of the intent of lawmakers, rather than their visible expression in form of words written, of a law. To enact a law effectively so that it serves its purpose it is important to interpret it in the spirit with which it was framed. The act of

determining its true sense is called interpretation of statute. And to facilitate this process of interpretation various theories, presumptions, aids, rules and principles have been formulated over the period.

MEANING OF INTERPRETATION

The word is derived from "interpretari," a Latin word that means "to explain, expound, understand, or translate." The process of explaining, elaborating, and translating any text or anything in written form is called interpretation. Discovering the true meaning of the wording employed in the statute is essentially what this entails. The sources used to study the written text and explain what the terms employed in the written text or the statutes actually mean are limited.

The proper application of the law is through statutory interpretation. The courts frequently use this method to ascertain the precise legislative purpose. Because the goal of the court is to apply the law meaningfully to each individual instance, rather than just reading it. It is also used to determine the actual connotation of any Act or document in relation to the legislature's actual intentions. A statute may contain errors that must be corrected, and this can be done by employing a variety of standards and theories of interpretation, some of which may occasionally contradict the literal meaning. The goal of interpretation is to make terms in statutes that may not have a clear meaning clearer.

A Constitutional Bench of the Supreme Court in **R.S. Nayak v AR Antulay, AIR 1984 SC 684** held that:

“.....If words of the Statute are clear and unambiguous, it is the plainest duty of the Court to give effect to the natural meaning of the words used in the provision. The question of construction arises only in the event of an ambiguity or the plain meaning of the words used in the Statute would be self-defeating.”

Salmond defines the interpretation of statutes as “interpretation or construction is the process by which the courts seek to ascertain the meaning of the legislation through the medium of the authoritative form in which it is expressed.”

CONSTRUCTION MEANING

Construction can be defined as the process of reaching judgments about topics that go beyond what the text directly expresses. The meaning of the words used in the text of the statutes is examined by the courts before reaching a conclusion. Legal exposition is the term for this procedure. Construction is the application of the conclusion of a group of facts that are currently before the court. The goal is to support the judiciary in figuring out what the legislature's true intent was. Its objective is to determine the legal significance of the law language.

CONSTRUCTION INTERPRETATION OF STATUTE

A approach of legal interpretation known as "constructive interpretation" seeks to identify a normative unity among the variety of rules that make up a legal system. The three different concerns that lawsuits can bring up are those related to facts, the law, and political morality and loyalty.

- The first category refers to what happened
- the second to what the pertinent law is
- the third to what a just outcome should be.

It involves determining the interpretation of a rule that accords with the current legal order and is most reasonable considering the principles of justice. The three phases of interpretation mentioned above should be used to interpret the laws on multiple liability in criminal law for this purpose, even though - as will be obvious - these stages occasionally become confused.

When two or more statutes or two or more sections of a single statute contradict, this rule is applied. According to the rule, where two provisions are in conflict, they should be interpreted to give the effect of both provisions as much as feasible. The concept is founded on the idea that every statute should be considered as a whole, with all of its sections being interpreted consistently. Unless and until there is a means to reconcile the disparities, the interpretation cannot make one provision meaningless or utilise one provision to nullify another. The rule of harmonic construction must be followed when there is a dispute between two or more statutes or two or more sections of a legislation. The rule is based on the straightforward idea that every statute has a legal purpose and intent and should be viewed. It is best to interpret the law in a way that is consistent with all its clauses. The court's ruling regarding the clause shall have precedence if it is difficult to harmonise both requirements.

The general guideline for interpreting any statute is the principle of harmonious construction. A construction that eliminates inconsistency or repugnancy between the various sections or components of the statute should be used, and courts should strive to interpret the legislation in a way that makes it a coherent whole. The Apex Court stated that the courts should avoid "a head on battle" between the various components of an enactment and that any inconsistencies between the various provisions should be resolved. Consistency should always be assumed, and it should never be considered that the legislature is trying to take away something it has granted with one hand. The Supreme Court succinctly stated the principle of harmonic construction as follows: "When there are two provisions in an enactment that cannot be reconciled with one another, they should be read so that, if feasible, effect should be given to both." As harmonisation is not the same as demolition, a construction that renders a component of the law inoperative should be avoided.

Courts should avoid ludicrous or unanticipated outcomes and apply Harmonious Construction to statutory rules. Making the clause relevant to the situation should be tried first. It ought to be in line with the goals of the rule-makers. The Harmonious Construction Rule also applies to lower legislative bodies.

In case of **CIT V Hindustan Bulk Carriers AIR 2002 SC 3941**, Supreme Court laid down that:

"The courts must avoid head on clash of seemingly contradicting provisions and they must construe the contradictory provisions so as to harmonise them.

In *Law's Empire* (1986), Dworkin outlined his theory of constructive interpretation, mostly in opposition to positivist views of law, particularly Hart's (Hart 1994). Positivists contend that since the definition of the law is based on prior decisions made by legal institutions and documentation found in records, there can be no theoretical differences on what the law is. Moral concepts that are not codified in law are not recognised as such. According to positivists, if a debate appears to be of a theoretical nature, it actually concerns the appropriate form of the law. Dworkin disagrees with this and argues that positivists experience a "semantic sting" because they presume that all lawyers evaluate the truthfulness of legal arguments using the same (linguistic) standards. Dworkin believes that this is not the case. He cites a few real-world

difficult cases where the judges' disagreements obviously centred on the nature of the applicable legislation rather than whether it should be upheld.

Dworkin asserts his position that law and legal practices are, by their very nature, interpretative ideas after rejecting the positivist idea of law as simple historical facts. The judge should attempt to establish the value underlying a legal practice or rule by outlining a scheme of interests, purposes, or principles that the practice can be considered to serve in order to discover the best interpretation of the practice or rule. Having an interpretative mindset might help you find the optimal solution when particular laws or practices raise issues (so-called "hard instances"). There are two parts to this mindset. The first is the presumption that a practice has value, i.e., that it serves some interest or purpose or upholds some principle that exists independently of the rule itself. The second is the presumption that the rule as it currently stands does not serve the underlying interest, purpose, or principle and may therefore need to be interpreted differently. When one adopts an interpretative attitude toward a rule or practise, the content of the rule or practice is more dependent on the values that underpin it and is no longer implemented automatically. This is how interpretation causes the content of a practice and the values that underpin it to become intertwined.

To determine the meaning of a particular practice, a constructive interpretation is used that does not reveal (or at least does not reveal exclusively) the goals that the practice's creator ascribed to it. The practice itself is crucial, and in order to determine whether interpretations are viable, the interpreter must consider the practice's history and current configuration.

RELEVANT CASE LAWS

1. Venkataramana Devaru v. State of Mysore

The right of every religious denomination or any section thereof to manage its own affairs in matters of religion [Article 26(b)] is subject to a law made by a State providing for social welfare and reform or opening up Hindu religious institutions of a public character to all classes and sects. In this case, the Supreme Court applied the principle of harmonious construction to resolve a conflict between Articles 25(2)(b) and 26(b) of the Constitution.

2. Calcutta Gas Company Pvt. Limited v State of West Bengal

The Oriental Gas Company Act was enacted by the WB Legislative Assembly in 1960. Under this Act, the respondent tried to take over the Gas Company's management. Because the Parliament had already passed the Industries (Development and Regulation) Legislation, 1951 under Entry 52 of the Central List, which dealt with industries, the appellant argued that the state Legislative Assembly lacked the authority to approve this act under Entries 24 and 25 of the State List. The Supreme Court noted that because there are so many topics covered by the Constitution's three lists, there would inevitably be some overlap. In this case, it is the responsibility of the courts to harmonise the lists, if at all feasible, in order to give each list its intended impact. The whole state's industries are included in Entry 24 of the State List. The Gas industry is the one exception to Entry 25. All industries are therefore covered by Entry 24 with the exception of the gas industries, which are explicitly covered by Entry 25. Entry 52 of the Union List corresponds to Entry 24 of the State List. As a result, it became abundantly evident through harmonic construction that Entry 25 of the State List, which the state has complete control over, is the only entry that applies to the gas business. As a result, the state had complete authority to enact legislation in this area.

3. Commissioner of Sales Tax, MP v Radha Krishna

When the assessed refused to pay the sales tax despite repeated demands, the Commissioner authorised criminal prosecution of the respondent partners in this instance pursuant to section 46 (1) c of the Madhya Pradesh General Sales Tax Act, 1958. The respondent contested this clause on the grounds that, although the Act contained two distinct provisions—sections 22 (4-A) and 46 (1) C—under which two distinct procedures were prescribed to realise the amount due, no legal provision could specify which provision should be applied in which circumstance. The Supreme Court claimed that the requirement outlined in Section 46(1)(c) was more severe. It was decided that the Commissioner had judicial discretion to choose which process to pursue in whatever situation if these two sections were constructed harmoniously. The court has the right to get involved whenever the Commissioner doesn't act fairly. In this instance, the assessed firm refused to pay sales tax despite the sales tax officer's repeated demands, and the Commissioner made the correct decision to follow the more severe procedure under section 46(1)c.

4. Sirsilk Ltd. v Govt. of Andhra Pradesh

The importance of the principle that every effort should be made to give effect to all provisions of an act by harmonising any apparent conflict between two or more of its provisions is demonstrated by an interesting question regarding a conflict between two equally mandatory provisions, namely ss. 17(1) and 18(1) of the Industrial Disputes Act, 1947. Every Labour Tribunal award must be published by the government in accordance with section 17(1) of the Act within thirty days of receipt, and pursuant to section 17's subsection (2), the award becomes binding upon publication. A settlement between an employer and workmen is enforceable against the parties to the agreement, according to Section 18(1) of the Act. The question was whether the Government was still compelled under art. 17(1) to publish the award in a case where a settlement was reached after the Government received the Labour Tribunal's verdict but before it was published. The Supreme Court determined that the only option to resolve the controversy was to rule that the settlement, which takes effect as of the date of signing and ends the industrial dispute, renders the award infructuous and prevents the Government from publishing it.

CONCLUSION

The idea of harmonious construction is one of the techniques the Indian judiciary and courts use to ensure that every section of the Indian Constitution serves its intended purpose. The Indian judiciary has made an effort to clarify the intention or goal of the Constitution's authors in creating the various statutes by employing the theory of harmonious construction. The principle of harmonic construction ensures that provisions that conflict with one another are consistent, giving each one of them the strength it deserves because the legislature gave each one careful consideration when it was developing it. It is clear from the examination of the many instances in this article that the principle of harmonious construction or interpretation is a powerful tool of interpretation utilised by Indian courts to not only resolve disputes but also to reach significant conclusions on topics included in various lists.

INTERPRETATION OF STATUTES: WITH SPECIAL REFERENCE TO MISCHIEF RULE OF INTERPRETATION

AUTHOR: Jefrin Johny, BBA LLB 4TH Year Student, School of Law, Sharda University, India. Email- johnyjefrin8@gmail.com

CO-AUTHOR: Vidhi Maheshwari, BBA LLB 4TH Year Student, School of Law, Sharda University, India. Email- vidhi.maheshwari108@gmail.com

INTRODUCTION

It is important to understand that reading an Act of Parliament is very different from reviewing a textbook or a newspaper. The statute itself and the judicially established principles and standards must be followed when interpreting legislative text. Understanding the meaning requires a specific ability. Although this project will only touch on the subject very briefly, it is anticipated that it will help readers better grasp how judges approach issues.

The word Interpretation is derived from the Latin word "interpretari," which means to expound upon, comprehend, or translate. The act of explaining, elaborating, and translating any written text or other written material is known as interpretation. Finding out what the terminology employed in the statute means is essentially what this entails.

The right way to grasp the law is through statutory interpretation. The courts frequently use this procedure to ascertain the legislature's precise intent. Because the court's goal is to apply the law in a meaningful way to each case, rather than just reading it as it stands. It is also used to determine how a law or other document relates to the legislature's original intentions.

The practice of the judiciary in attempting to recognise and justify the meaning of a legislative provision is referred to as statutory interpretation. Several instances are appealed based on interpretation.

There may be ambiguities in the law that need to be resolved, and this can be done by using a variety of standards and theories of interpretation, some of which may at times contradict the literal meaning. The goal of interpretation is to make explicit the potentially ambiguous meaning of terms employed in statutes.

According to Salmond, "interpretation" refers to the procedure by which the court tries to determine the intent of the legislative by means of the official forms in which it is stated.

RULES OF INTERPRETATION

There are three rules of Interpretation of Statutes which are as follows:

1. Literal or Grammatical rule
2. The Mischief rule
3. The Golden rule

MISCHIEF RULE OF INTERPRETATION OF STATUTE

In Heydon's case in 1584, the Mischief Rule was developed. In terms of the interpretation of statutes, this rule is particularly crucial.

- This principle is known as the rule of purposive construction because it emphasises the importance of the statute's purpose in its application.
- It is known as Heydon's rule because Lord Coke applied it in Heydon's case in 1584.
- It's called the "Mischief Rule" since the emphasis is on avoiding trouble.

Therefore, the author contends that this contemporary use of the mischief rule should not be viewed as a stand-alone rule that may be used in place of the plain meaning rule and the golden rule, but rather as a part of what is referred to as the "modern" technique of legislative construction.

Judges can use a specific rule known as the "Mischief Rule" when interpreting statutes to determine the Parliament's intent. The use of this rule grants the court greater latitude than the literal interpretation and the golden rule since it enables him to determine the intent of Parliament. This could be seen as undermining Parliament's authority and being undemocratic since it removes the legislature from drafting laws. Secondary sources, such as committee reports, treatises, law review articles, and related statutes, are used to ascertain the legislative intent. This rule has frequently been used to clear up problems when the literal rule cannot be employed, but the difficulty with this is that it only has a limited amount of usage.

Four factors should be considered when interpreting all legislation in general,

- whether they are punitive the common law.
- whether they are beneficial to the common law.
- whether they are restricting the common law.
- whether they are extending the common law.

According to the ruling in the Heydon case, there are four requirements that must be met for an accurate and certain interpretation of all statutes in general as mentioned in the following diagram.

INDIAN COURTS AND APPLICATION OF "MISCHIEF" RULE OF INTERPRETATION

Examples of application of the “Mischief” rule of interpretation by the Indian Judiciary in all honesty are abundant. The Hon’ble Indian courts in a plethora of cases while dealing with several aspects of law have relied on the mischief rule of interpretation. To understand the jurisprudence involving the mischief rule developed by the Indian courts in a better way the author will like to observe, analyse and comment on the interpretation of the word “wife” in reference to Sec 498A IPC and Sec 125 CrPC.

INTERPRETATION OF “WIFE”

The question of who is a “wife” under section 498A of IPC has sparked much debate and as a matter of fact has divided our judiciary. In this regard it is important to understand both the contrary views of the Hon’ble apex court. The first view came in the case of **Shiv Charan Lal Verma and Anr. vs State Of Madhya Pradesh (2002)** where the three-judge bench of the Hon’ble Supreme court comprising Ld. Justices G Pattanaik, S Phukan, S Variava concluded that the second marriage of a Hindu male while his first marriage is still subsisting, is null and void and thus the statuses of “wife” and “husband” cannot be attributed to such marriage and thus a case of cruelty which is in connection to the second marriage, under sec 498 of IPC must fail.

In this context it is important to realise the nature of marriage under the Hindu law. Hindu Jurisprudence views marriage as a sacrosanct, an eternal bond which cannot be dissolved at all cost. I believe this institutional approach towards marriage influenced the Hon’ble Supreme court’s judgement in the Shivcharan Lal Verma’s case. But one must remember that even with this much strong institutionalised beliefs towards marriage the Hindu jurisprudence also provided us with certain grounds for dissolution of marriage, such as the incident of desertion which later on got enlarged with the enactment of Hindu Marriage Act, 1955. Without going into the depth of Hindu marriage Act and the statutory provision for divorce under such act I will like to argue that this diluted the institutionalised, sacrosanct nature of marriage and this premise is important for the next part of discussion.

The next part of the discussion will focus on the legislative intent behind the incorporation of sec 498A in the IPC. The legislative intent was to protect married women from getting physically, mentally harassed, tortured, and tormented by their husband or relative of their husband. The provision intended to prevent the horrific abuses that a woman has to face in her matrimonial house and thereby prosecute the abusers as domestic violence against women in India was rising at an exponential rate. This coupled with the fact that the concept of marriage as an institution has been diluted with the advent of Hindu Marriage Act, 1955 which effectively consolidated, codified the common law jurisprudence of the Hindu’s called for a more rational, radical change. The Hon’ble supreme court answered such a call in the case of **Reema Agarwal V Anupam (2004)** opening that: “If such restricted meaning is given, it would not further the legislative intent. On the contrary, it would be against the concern shown by the legislature for avoiding harassment to a woman over demand of money in relation to marriages. The first exception to Section 494 has also some relevance. According to it, the offence of bigamy will

not apply to "any person whose marriage with such husband or wife has been declared void by a court of competent jurisdiction". It would be appropriate to construe the expression "husband" to cover a person who enters marital relationship and under the colour of such proclaimed or feigned status of husband subjects the woman concerned to cruelty or coerces her in any manner or for any of the purposes enumerated in the relevant provisions, whatever be the legitimacy of the marriage itself for the limited purpose of Sections 498-A and 304-B Indian Penal Code." Such an interpretation, known and recognized as purposive construction must come into play. The absence of a definition of "husband" to specifically include such persons who contract marriages ostensibly and cohabit with such woman, in the purported exercise of their role and status as "husband" is no ground to exclude them from the purview of Section 304-B or 498-A Indian Penal Code, viewed in the context of the very object and aim of the legislations introducing those provisions.

I believe this rationale is a beautiful example of the application of the mischief rule to analyse and mould the legislative intent to deal with the contemporary societal issues and therefore even being a division bench judgement, must carry higher importance value than that of the precedent laid down by the larger bench in the case of Shiv Charan Lal Verma.

The Hon'ble courts of India once again stumbled upon this very question of who is a wife while dealing with sec 125 of CrPC. Similar to that of the debate sparked by the same question in connection of sec 498A of IPC but unlike that of the apparent contradicting interpretations of Sec 498A by the Hon'ble supreme court, the development of liberal jurisprudence revolving sec 125 of CrPC has been rocky yet a steady one.

The ground breaking step of applying the mischief rule of interpretation began with the case of **Mohd. Ahmed Khan v Shah Bano Begum & Ors. (1985)**. Ld. Justice Y.V. Chandruchud observed in this case that: "Section 125 was enacted in order to provide a quick and summary remedy to a class of persons who are unable to maintain themselves. What difference would it then make as to what is the religion professed by the neglected wife, child or parent? Neglect by a person of sufficient means to maintain these and the inability of these persons to maintain themselves are the objective criteria which determine the applicability of section 125. Such provisions, which are essentially of a prophylactic nature, cut across the barriers of religion. The liability imposed by section 125 to maintain close relatives who are indigent is founded upon the individual's obligation to the society to prevent vagrancy and destitution. That is the moral edict of the law and morality cannot be clubbed with religion.". This rationale again satisfies and qualifies the ground rules laid down by the Hayden's case. The court clarified the legislative intent behind sec 125 of CrPC which is to ensure the survival of such persons who are unable to maintain themselves. The socio-economic condition of that period would indicate a strong patriarchal society. Further the author will vehemently argue that the common law jurisprudence attributable to the Muslims indeed didn't provide any such remedy to a divorced woman to claim for maintenance and thus the court's stand to acknowledge the absence of any remedy in the common law and to extend the remedy given by the parliament to all women irrespective of their religion must be appreciated.

The Hon'ble apex court further in the case of **Pyla v. Pyla Suri (2011)** held that “marriage” for the purpose of sec 125 of CrPC need not be a “de-jure marriage” rather a “de-facto marriage” will vest a woman with the status of “wife” and thereby enabling her to seek maintenance from her husband. This was meant to protect women from ‘false denial of marriage’ by husbands with a view to wriggle out of liability to pay maintenance. In the same line of thinking the Hon'ble Supreme court once again asserted and reaffirmed that the interpretation of the word “wife” under sec 125 of CrPC must and does encompass such cases where there is concealment of fact of first marriage from the second wife and she has been deceived into believing that she is the first wife.

RELEVANT CASE LAWS

1. Smith v. Hughes

The brief facts were that the defendant was a common prostitute who lived at No. 39 Curzon Street, London and used the premises for the purposes of prostitution. On November 4, 1959, between 8.50 p.m. and 9.05 p.m. the defendant solicited men passing in the street, for the purposes of prostitution, from a first-floor balcony of No. 39 Curzon Street (the balcony being some 8–10 feet above street level).

The defendant's method of soliciting the men was:

- (i) to attract their attention to her by tapping on the balcony railing with some metal object and by hissing at them as they passed in the street beneath her and
- (ii) having so attracted their attention, to talk with them and invite them to come inside the premises with such words as ‘Would you like to come up here a little while?’ at the same time as she indicated the correct door of the premises.

It was contended on behalf of the defendant, inter alia, that the balcony was not ‘in a Street’ within the meaning of Section 1(1) of the Street Offences Act, 1959, and that accordingly no offence had been committed. “The sole question here is whether in those circumstances the appellant was soliciting in a street or public place. The words of S. 1(1) of the Act are in this form: ‘It shall be an offence for a common prostitute to loiter or solicit in a street or public place for the purpose of prostitution’.

Lord Parker CJ said Case that she ‘being a common prostitute, did solicit in a street for the purpose of prostitution, contrary to Section 1(1) of the Street Offences Act, 1959.’ It was found that the defendant was a common prostitute, that she had solicited and that the solicitation was in a street. The defendants in this case were not themselves physically in the street but were in a house adjoining the street, on a balcony and she attracted the attention of men in the street by tapping and calling down to them. At other times the defendants were in ground-floor windows,

either closed or half open. The sole question here is whether in those circumstances each defendant was soliciting in a street or public place.

The words of Section 1(1) of the Act of 1959 are in this form:

‘It shall be an offence for a common prostitute to loiter or solicit in a street or public place for the purpose of prostitution.’

PERSONAL OBSERVATION: That particularly it is not required that the solicitor be outside on the street is not stated anywhere. Additionally, it is not stated that it is sufficient whether the recipient of the solicitation or the person to whom it is addressed is on the street. For my part, I begin by analysing the harm that this Act is intended to do. Everyone is aware that the purpose of this Act was to make the streets safer for individuals to go down without being harassed or approached by common prostitutes. When seen in that light, it doesn't really matter whether the prostitute is soliciting in the street, in a doorway, on a balcony, at a window, or whether the window is closed, open, or partially open because in each case her solicitation is directed at and projected toward a person who is walking down the street. Personally, I'm happy to make my choice based solely on that factor.

2. Pyare Lal v. Ram Chandra

The accused in this case, was prosecuted for selling the sweetened supari which was sweetened with the help of an artificial sweetener. He was prosecuted under the Food Adulteration Act. It was contended by Pyare Lal that supari is not a food item. The court held that the dictionary meaning is not always the correct meaning, thereby, the mischief rule must be applicable, and the interpretation which advances the remedy shall be taken into consideration. Therefore, the court held that the word ‘food’ is consumable by mouth and orally. Thus, his prosecution was held to be valid.

3. Kanwar Singh v. Delhi Administration

Issues of the case were as follows- Section 418 of Delhi Corporation Act, 1902 authorised the corporation to round up the cattle grazing on the government land. The MCD rounded up the cattle belonging to Kanwar Singh. The words used in the statute authorised the corporation to round up the abandoned cattle. It was contended by Kanwar Singh that the word abandoned means the loss of ownership and those cattle which were rounded up belonged to him and hence, were not abandoned. The court held that the mischief rule had to be applied and the word abandoned must be interpreted to mean let loose or left unattended and even the temporary loss of ownership would be covered as abandoned.

4. Royal College of Nursing v DHSS

The legality of nurses performing abortions was contested by the Royal College of Nursing in a lawsuit. Abortion is against the law according to the Offences against the Person Act of 1861. According to the Abortion Act of 1967, should certain requirements be met, performing abortions would be a medically registered practitioner (i.e., a doctor) absolute defence.

Hormonal abortions, which were frequently performed by nurses, have essentially supplanted surgical abortions due to advances in medical research. It was held that such abortions were permissible for nurses to perform. The Act was intended to end illegal abortions performed where there was no access to care. Therefore, the nurses' conduct fell under the 1967 Act's contemplate defence and did not violate the Act of 1861's mischief.

5. Elliot v Grey

On the street, the defendant's car was parked. It was lifted, and the battery was taken out. He was accused of violating the Road Traffic Act of 1930 by operating an uninsured automobile. The defendant maintained that since it was obvious the vehicle was not drivable, he was not "using" it on the road. It was held: The court adopted the mischief rule and determined that insurance would be necessary in the case of an accident because the car was being used on the road and posed a risk. The act was designed to guarantee that those hurt as a result of risks others caused would receive compensation.

CONCLUSION

Every country has a separate legal system with the aim of providing justice to everybody. The court's goal in interpreting the law is to ensure that everyone receives justice. The idea of canons of interpretation was developed to provide justice for everyone.

It is not always the case that the language used in a statute is clear, explicit, and unambiguous, so in these situations it is crucial for courts to establish the precise meaning of the words or phrases used by the legislature while also clearing up any ambiguities that may have existed.

The rule of mischief might be applied differently by different judges. It mainly depends on how carefully and intelligently the application is made.

The above cases demonstrate how various judges can interpret the mischief rule. The essential considerations are the user's tact and comprehension. Nevertheless, compared to the Golden or Literal norms, it provides a much more satisfying explanation of how acts should be understood. As it has been in use since the 16th century, when common law was the main source of law and legislative supremacy had not been created, it typically prevents unfair or ludicrous results in sentencing but is also considered as being out of date.

AN APPRAISAL OF THE ROLE OF FORENSIC SCIENCE IN CRIME SCENE MANAGEMENT IN INDIA

Advocate Anurita Yadav
Ph.D. Research Scholar
Sharda School of Law
Sharda University
&
Dr. Bhumika Sharma
Assistant Professor Law
Sharda School of Law
Sharda University

“Physical evidence cannot be intimidated. It does not forget. It doesn't get excited at the moment something is happening—like people do. It sits there and waits to be detected, preserved, evaluated, and explained.”— Herbert Leon MacDonnell

Abstract: The ultimate aim of the criminal justice system is to ensure ‘Justice for all’. Simply to ensure that the guilty get punished and the innocent are protected. Establishing guilt and identifying guilty is a herculean task as the guilt has to be established beyond a reasonable doubt. The management of crime scene and evidence management requires precision, techniques, and skills; it requires specialized knowledge and expertise as it plays a crucial role in the investigation process. In a criminal justice system, forensic science plays a significant role in investigation consisting of locating, identifying, collecting the evidence, and interpreting them at the crime scene. Forensic science is defined as a scientific discipline that focuses on the aspects of identifying, recognizing, segregation, and appraisal of physical pieces of evidence with the application of the principles of natural sciences for the regulation of the criminal justice system. Right from arriving at the crime scene to securing pieces of evidence, maintaining the integrity of the crime scene to crime scene security all of it requires utmost precision and effective application of the required skills. Controlling, preserving, and recording evidence are the main motives of crime scene management in which forensic investigation plays an inherently important part. As crime and crime scenes are not compact and homogeneous in nature rather it invariably changes and hence the mannerism of investigation has to be advanced and must adapt to the challenges in terms of practices while considering the available resources and environment. This paper analyses the role of forensic science in effective crime scene management and its importance in the criminal justice system. And, further highlights the existing challenges and potent solutions for the effective application of the principles of forensic

science in crime scene management for the effective enforcement of law and administration of justice.

Keywords: Crime Scene Management, Forensic Science, Investigation, Justice system, Administration of Justice.

1. Introduction:

The ultimate aim of the criminal justice system is to ensure 'Justice for all'. For which guilt has to be established beyond a reasonable doubt. In the criminal justice system, forensic science plays a significant role in investigation consisting of locating, identifying, collecting the evidence, and interpreting them at the crime scene. Forensic science is referred to as the use of scientific methods or expertise to investigate crimes or examine evidence that might be presented in a court of law; a wide ambit of science that answers questions relating to legal questions. Not all physical evidence arises from crime scenes, but all crime scenes create physical evidence. The crime scene is the place where a crime has occurred or the place offense has taken place; each crime scene is unique in itself.

This can also be referred to as a physical location or a place where a crime is suspected to have taken place or a location where the crime occurred. These two areas are when it comes to a crime scene, first is the primary crime scene which is the instant location or surrounding where crime is committed and the other one is the secondary crime scene is the area that is related to the crime scene. The primary crime scene is the main location where the crime has been committed and the secondary crime scene is the subsequent location. Hence, both areas are to be searched properly by the investigative officers; they are the in-charge of the crime scene. It is important to take into account the evidence, and believe the physical evidence; hence everything has to be checked thoroughly. A crime scene can be further categorized into an indoor and outdoor crime scene. Indoor crime scenes have boundaries and are further less open to contamination whereas outdoor crime scene which has no boundaries becomes more open to contamination and hence can be easily tarnished because of the climatic condition. Crime scene management is the concept that refers to the collection of all the possible forensic evidence found at a crime scene. Crime scene management Controlling, preserving, and recording

evidence are the main motives of crime scene management in which forensic investigation plays an inherently important part. As crime and crime scenes are not compact and homogeneous in nature rather it invariably changes and hence the mannerism of investigation has to be advanced and must adapt to the challenges in terms of practices while considering the available resources and environment.

2. Role of Forensic Science in Crime Management: An Analysis

The term forensic is derived from the Latin word 'forensis' which essentially means 'about the forum'. Thus, forensic science is the science for the court of law. Forensic science is a scientific discipline that is directed to the direction, recognition, individualization, identification, and evaluation of physical evidence which is essentially the application of natural sciences for criminal administration. It is composed of varied aspects of anthropology, toxicology, fingerprints, serology, cyber forensics, ballistics, footprints, cyber forensics, and DNA profiling with a developed to provide support to the criminal justice system. Forensic laboratories are composed of ballistics, chemistry, biology, documentation, lie-detection, toxicology, serology, cyber forensics, and DNA profiling. Forensic science plays an important role in crime scene management to determine the guilt for which proper investigation of the crime scene is necessary for the proper handling of evidence.¹

The better the possibility of finding a solution to the existing issue or to determine the guilty to give remedy to the victim; it is imperative that the process of crime scene management has to been taken into consideration properly; here the role of investigating officer along with the forensic scientist becomes crucial. The whole process will only be properly complete if the following steps are covered properly: right from securing the crime scene and isolating it and no person should be allowed to visit the crime scene otherwise evidence will get disturbed or new aspects /contamination can be added to the crime scene, scanning the crime scene for understanding the possibility behind the occurrence of the crime, to look into the scene through video and pictures, to create a sketch of the scene, it is important to segregate witnesses and also it's important to ensure the witnesses do not speak to each other, searching for the evidence

---

¹ Singh, J. and Sharma, N.R. eds., 2021. *Crime scene management within forensic science*. Springer Singapore, Imprint: Springer.

whether visually appearing or not and finally to collect and secure evidence to avoid any contamination for the scientific examination.²

After the collection of the evidence, they examined and classification of evidence based on characteristics like class and individual. After examination will create individualization of the evidence. As if the crime scene whether primary or secondary crime scene management is not done properly then subjective oral evidence and objective evidence is to be collected.

In the case of crime scene management, it is imperative to make an assessment of the crime scene and provide support to the one if they are hurt, arrest the perpetrator if any is present and identified, determine the witnesses and detain them, secure and protect the crime scene and take down notes. It is imperative when it comes to securing a crime scene to also determine and secure the possible entry and exit points and the possibility of the evidence being moved or contaminated. Hence, it is important to secure the crime scene with the help of barriers or boundaries. Also, to ensure the search and seizure of the evidence happen promptly otherwise the possibility of contamination is too high in case if not done with precision. After securing the crime scene no one should be allowed to enter the crime scene otherwise there is the possibility of adding elements or alteration to the crime scene.

Evidence is two categories of evidence one is subjective evidence which essentially is oral evidence that can be taken from eyewitnesses, victims, or culprits. Objective evidence is physical evidence that exists at the crime scene hence is to be collected and hence to be processed in the laboratory. Furthermore, physical evidence can be divided into several categories like Pattern evidence which represents the direct contact between a person and two objects or between an object and a person. Transient evidence is subject to change and hence, has temporary nature. Associative evidence strikes an association between a subject/object and the victim and the crime scene. Conditional evidence is the one that gets created through certain actions or situations or occurrences of events.³

---

² Fisher, B.A. and Fisher, D.R., 2012. *Techniques of crime scene investigation*. crc Press.

³ Crispino, F., 2008. Nature and place of crime scene management within forensic sciences. *Science & Justice*, 48(1), pp.24-28.

Transfer evidence is created through the contact between person/s or objects/s. Documentation is another important element of crime scene management from the note-taking is represented in the courtroom as the representation of the crime scene, videography, in court presentation photography is very important which includes the overview of the crime scene which should cover entry and exit of the crime scene, overlapping, mid-range is used to cover the interrelation between the crime scene and close-up photography which is done with a 90-degree angle. Sketching is another important aspect of documentation which is the ideal representation of the crime scene. It includes both rough and final sketches which include different methods for outdoor and indoor methods of sketching the crime scene. Triangulation, Base – line methodology, fixed line method, and Polar coordinate method are essentially used for the outdoor crime scene. Thus, the main purpose behind the documentation of the crime scene is to record the context of the crime properly and permanently.⁴

A well-documented crime scene leads to proper and systematic investigation. Forensic science plays a crucial role in the collection and evaluation of evidence. Further, in crime scene management, for searching there are various methods: the line or strip method, the wheel or ray method, the spiral method, the Grid method, Zone method. After the search, the next challenge is the systematic collection and packaging of evidence. Proper tools and techniques are to be applied to a collection of evidence. Unbreakable plastic pill bottles with pressure lids, primary container to be placed inside the secondary container then to be placed inside envelop, paper bags, and plastic. Chain of custody involves the list of people who had possession of the evidence which requires standard procedures while marking its location and identification and further submission in the laboratory.

Another important element is the crime scene reconstruction which includes state problems that a crime and legal elements, collect data which includes record checks, interviewing witnesses, victims, and suspects to get more information. Form a hypothesis that includes taking into account evidence and determining motive and possible suspects. Then, the testing of evidence;

---

⁴ Miller, M.T., 2002. Crime scene investigation. In Forensic science (pp. 143-164). CRC Press.

while taking into account all the stories; to follow up the promising story along with the evidence; concluding with the help of admissible evidence.

3. Issues & Challenges:

The effective application of the principles of forensic science in crime scene management for the effective enforcement of law and administration of justice. Due to limited resources forensic techniques are not utilized in most criminal investigations.

Forensic experts must acquire an adequate amount of knowledge about evidence collection like how to recognize, identify, collect, and preserve articles of physical evidence for the proper investigation. Obsolete procedures of investigation which set out various ambiguities are required to be tackled with skills and expertise. Also, a situation where the scene of crime extends from one place to another such situation has to be dealt with precision and expertise. Lack of expertise and specialized skills is a major issue and has to be taken into consideration to make the investigation fruitful. The personnel engaged in the investigation must have the required skills and technical know-how.⁵

It is due to poor training and often lack of the required number of personnel that the people at work are overworked due to shortage or lack of skilled and trained personnel. The investigation is carried out by the investigation officer and later help from the forensic experts would be taken which creates a vacuum in the investigation. It is essential that the process of investigation is to be carried out by experts who have the understanding and knowledge of forensics and there should be collaborative efforts of both the investigating officers and forensic experts. When the investigation is done, the evidence is identified, collected, and secured by the investigating officer but the evaluation and analysis would be done by forensic experts. In this case, there is the possibility that the nature of the evidence might get diluted.

To deal with the existing issues and challenges there is a need for systematic rules and procedures. There is a requirement for legislative provisions defining the role of experts like forensic scientists in the process of crime scene management including the sealing of exhibits

---

⁵ Shali, S.K., 2018. Applicability of Forensic Science in Criminal Justice System in India With Special Emphasis on Crime Scene Investigation. *Medico-Legal Desire Media and Publications, Medico-Legal Reporter, Inaugural Issue.*

for effective crime scene management in India.

4. Suggestion & Conclusion:

Keeping up with the changing scenario and challenges is imperative in the evolving legal system. Inculcation of investigation and forensics is the requirement of time. Management along with protection is important for effective investigation. Specialized techniques and procedures are to be instilled into the investigation process. There is a requirement for trained personnel to have the knowledge and expertise in forensic science to become part of the investigation process for effective crime scene management. Information gathered and collected, the technology used, manpower, and logistics to be managed effectively. Upgrading the instruments is a need of the hour. Deficiency in any one of the above-mentioned areas shall put the process of crime scene management in a fix and the whole investigation shall be at risk. Effective procedures and techniques are to be applied for note-taking, securing a crime scene, evidence management, and scaling the investigation of the event. During crime scene management, it is important to have a line of approach, point of entry, actual scene, and line of retreat. Many investigations fail just due to ineffective appreciation and use of physical evidence. Forensic science plays a crucial role in ascertaining the category of physical evidence, how to collect and preserve it, how to obtain the information, and how to interpret the obtained information. Crime scenes should be protected at all costs. Curious onlookers/passers should not be allowed to disturb or contaminate the crime scene. Physical evidence is to be collected promptly to avoid contamination and other. Culprits/wrongdoers should be detained, and witnesses to be segregated.

The collection of physical evidence is very crucial for the establishment of guilt. For the attainment of this purpose, it is imperative to have efficient, skilled and trained forensic experts who shall manage the crime scene properly and efficiently.⁶ It is imperative now, in India to have specific legislation with systematic rules and provisions ascertaining the role and responsibilities of forensic experts in investigation and crime scene management. As a collection of evidence, its storage, and its proper analysis is mandatory to be done in the forensic laboratory; for this proper preservation of evidence is required as the improper investigation

---

⁶ Chetti, S.O., Malve, M.K. and Daundkar, B.B., 2016. Crime scene management of low-intensity explosion near Air India colony. *Journal of Forensic Medicine and Toxicology*, 33(2), pp.110-112.

will cause improper collection of evidence which in turn will affect the administration of criminal justice system as without proper evidence guilt cannot be ascertained. Hence, effective use of forensic science is to be applied to the scientific investigation and management of the crime scene in India. Proper collection and investigation of the crime help in the effective administration of justice. As forensic experts can help in ascertaining the minutest details, and share the information with teammates which can further effectively accelerate the process of investigation. Thus, Justice can be effectively delivered with the aid of forensic science in the administration of the criminal justice system.

*****

DENETİMLİ SERBESTLİK MÜDÜRLÜKLERİ VE SUÇ ÖNLEME ALANINDAKİ İYİLEŞTİRME HİZMETLERİ

ARZU BABAOĞLU YÜKSELEN¹, Doç. Dr. YAŞAR BARUT²

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Adli Bilimler Yüksek Lisans Enstitüsü,

– ORCID:0009-0005-2616-9343

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, - ORCID: 0000-0002-5027-2536

ÖZET

Denetimli serbestlik sistemi; suç işleyen kişinin toplum içerisinde belirli koşullar altında serbest bırakılarak denetlenmesi anlayışına dayanmaktadır. Günümüzde denetim ve gözetim altında, toplum içerisinde infazı öngörülen yaptırımlar ve yükümlülükler denetimli serbestlik uygulamaları içinde önemli bir yer teşkil etmekle birlikte yeniden suç işlemeyi engellemeye yönelik gerçekleştirilen iyileştirme çalışmaları ve suç mağdurlarına yardım da, modern denetimli serbestlik kurumlarının önemli uğraş alanları arasındadır.

Denetimli serbestlik sistemi, ilk olarak İngiltere ve ABD’de ortaya çıkmış olup zaman içerisinde tüm Avrupa ülkelerinde ve dünyanın diğer birçok ülkesinde kabul görmüş bir kurum haline almıştır. Denetimli serbestlik kurumunun modern olarak adalet sistemimize dâhil oluşu 2005 yılındadır. Fakat geçmişten günümüze baktığımızda denetimli serbestlik kurumuyla ilişkilendirilebilecek uygulamalar Osmanlı Devleti’nden günümüze farklı adlarla ve uygulamalarla düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nde resmi olarak Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu 3.07.2005 tarihinde 5402 sayılı kanun maddesi ile kabul edilmiş olup kanununun 27. maddesine dayanılarak hazırlanan Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği’ nin 20/12/2005 tarihinde Resmî gazetede yayımlanması ile birlikte yürürlüğe girmiştir. 2007, 2013 ve 2021 yıllarında yönetmelikte 3 kez değişiklik yapılmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’ nun verilerine göre yıllar içerisindeki tutuklu, hükümlü ve denetimli serbestlik dosyalarındaki artış; suçu önlemeye yardımcı iyileştirme çalışmaları, müdahale programları ve bu programların etkisini arttırmaya yönelik destek programlarının önemini daha da ön plana çıkartmaktadır. Yapılan çalışmayla, mevzuat değişiklikleri doğrultusunda Ülkemizdeki Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinin yapısı ve Müdürlüklerde suçun önlenmesi amacına yönelik gerçekleştirilen iyileştirme çalışmaları incelenerek, açıklanmış ve suçun önlenmesi alanında farkındalık oluşturmak amacı ile bu müdahalelere ek olarak toplumsal desteğin de önem ve gerekliliği hususları birlikte değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Denetimli Serbestlik, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği, Suç Önleme, İyileştirme Çalışmaları, Müdahale Programları.

PROBATION DIRECTORATES AND CRIME PREVENTION IMPROVEMENT SERVICES

ABSTRACT

Probation system; It is based on the understanding that the person who commits a crime is released under certain conditions in the society and controlled. Today, under supervision and surveillance, the sanctions and obligations that are foreseen to be executed in the society constitute an important place in probation practices, and the improvement works carried out to prevent re-offending and helping the victims of crime are among the important fields of activity of modern probation institutions.

The probation system first emerged in England and the USA, and over time it has become an accepted institution in all European countries and many other countries of the world. The modern inclusion of the probation institution in our justice system is in 2005. However, when we look from the past to the present, the applications that can be associated with the probation institution have been organized with different names and applications from the Ottoman Empire to the present. In the Republic of Turkey, the Law on Probation Services was officially accepted with the Law No. 5402 on 3.07.2005 and with the publication of the Regulation on Probation and Assistance Centers and Protection Boards, which was prepared on the basis of the 27 th article of the law, on 20/12/2005, in the Official Gazette. entered into force. The regulation was amended 3 times in 2007, 2013 and 2021.

According to the data of the Turkish Statistical Institute (TUIK), the increase in the files of detainees, convicts and probation over the years; It further highlights the importance of improvement studies, intervention programs that help prevent crime, and support programs to increase the effectiveness of these programs. With the study, the structure of the Probation Directorates in our country in line with the legislative changes and the improvement works carried out for the prevention of crime in the Directorates were examined and explained, and in addition to these interventions, the importance and necessity of social support were evaluated together in order to raise awareness in the field of crime prevention.

Keywords: Probation, Probation Services Regulation, Crime Prevention, Improvement Studies, Intervention Programs.

1. SUÇ, CEZA VE ONARICI ADALET KAVRAMI

En ilkel topluluklarda dahi toplumsal yaşantıyı düzenleyen normları ihlal eden ve böylece toplumsal çıkarlara zarar veren toplum üyesi, toplumun tepkisi ile karşılaşmıştır. Kan bağına dayalı ilkel kabilelerde, kabiledaki biri, bir diğer kabileye zarar verecek bir davranışta bulunursa, bunun öcü o kişiden değil bütün kabileden alınırdı. Bu da suçu işleyen kişinin bütün

kabilesinin hürriyet ve düzenini bozmaktaydı. Burada aslında suçun ilk tanımı da yapılmış bulunmaktadır; toplum düzenini tehdit eden davranışlar suçun ilk tanımı sayılabilir. Hammurabi kanunlarında, Manu kanunlarında, Tevrat'ta, Eski Yunan kanunlarında, Roma kanunlarında, kilise ve şeriat kanunlarında toplu halde yaşamayı tehdit eden davranışlar, devlete ya da tanrıya karşı işlenmiş suçlar olarak addedilmiş ve cezaları belirlenmiştir. Modern ceza hukukunda ise suç; devletin bütünlüğünü, bireylerin temel hak ve hürriyetlerini tehdit eden eylemlerin bütünü olarak tanımlanır. (Ağcakale, S., 2010)

Suç teşkil eden fiil ile bu fiilin karşılığı olarak uygulanacak müeyyideyi belirleyen hukuk kurallarının tümüne birden ceza hukuku denilmektedir. Ceza hukuku bir takım kurallar koyarak bunlara tüm bireylerin uymasını ceza tehdidi altında emreder. Uygulanış şekli ve türleri bugün değişmiş olsa dahi, toplumun kınama duygusunu açıklayan, failin kusuru ile orantılı, uygulandığı kişi üzerinde acı ve ıstırap veren, bozulmuş olan toplum düzenini eski haline getirmeyi amaçlayan yaptırım cezadır. Çağdaş anlamda ceza hukuku sadece cezalandırıcı değil, aynı zamanda suçu önleyici tedbirleri de içeren bağımsız ve özerk bir hukuk dalı olup, insan haklarını koruyan sosyal bir savunma aracıdır (Usta, İ. ve Öztürk, H., 2010, s.3)

18. yüzyıldan itibaren bedeni cezaların yerine ikame edilen hürriyeti bağlayıcı cezaların suçu önleme ve faili ıslah konusunda yetersiz kalması nedeniyle, toplumsal düzen ve barış tehlikeye girmiş ve ceza adalet sistemleri bir çıkmazın içinde kalmışlardır. Bu açmazdan çıkmak için onarıcı adalet kavramı ortaya çıkmıştır. Onarıcı adalet kavramının ortaya çıkmasına mevcut ceza adalet sisteminin iki konuda başarısızlığı neden olmuştur: Bunlardan birincisi, cezanın faileri ıslah edemediği, davranışlarını değiştiremediği ve yeniden suç işlemelerini önleyemediği, ikincisi de; mevcut ceza adalet sisteminin mağdurları yalnız bırakarak düş kırıklığına uğrattığının anlaşılmasıdır. Fail merkezli olan mevcut ceza adaleti anlayışına karşılık onarıcı adalet, mağdur, fail ve toplum olmak üzere üç grupta da ilgilenmektedir (Usta, İ. ve Öztürk, H., 2010, s.4)

Türk Ceza Kanunu'na genel olarak bakıldığında, suça ilişkin üç temel yaptırımın öngörüldüğü görülmektedir. Bunlardan ilki hapis cezası ve ikincisi para cezası olurken üçüncü kategorideki yaptırımlar ve tedbirler alternatif bir ceza infaz sistemi olan denetimli serbestlik hizmetleri şeklinde yapılanmıştır.

2. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Denetimli serbestliğin doğuşuna bakıldığında, ilk denetimli serbestlik memurunun John Augustus isimli Boston'lu bir ayakkabıcı olduğu görülmektedir. İlk denetimli serbestlik görevlisi, gönüllü çalışanı ve denetimli serbestlik sisteminin öncüsü olarak kabul gören kişi John Augustus 1850' li yıllarda katıldığı duruşmalarda, suçluları dikkatli bir şekilde incelemiş bunlar arasından seçmiş olduğu suçlulara, kendi evinde hapis cezası yerine seçenek tedbirlerin uygulanmasında diğer gönüllülere emsal teşkil etmiştir (Yavuz, H.A., 2011)

Amerika'da 1878 yılında Massachusetts eyaletinde kabul edilen kanun ile denetimli serbestlik ilk kez kanunlaşmıştır. 1891 yılında aynı eyaletin ceza mahkemelerinde denetimli serbestliğin daha geniş ölçüde kullanımını öngören ikinci bir kanun yürürlüğe konulmuştur. 1933 yılında

on üç eyalet dışında bütün eyaletler yetişkinlere yönelik denetimli serbestlik kanunlarına ve Wyoming dışındaki bütün eyaletler de küçüklere yönelik denetimli serbestlik kanunlarına sahip hale gelmiştir.(Kamer, V.K, 2008)

Denetimli serbestlik Amerika'dan sonra İngiltere daha sonra da Kıta Avrupası'nda uygulanmaya başlanmıştır. Denetimli serbestlik Amerika ve İngiltere'de çok hızlı yayılırken Kıta Avrupa'sında 19. yy'ın ikinci yarısından sonra yaygınlık kazanmıştır.

Dünyada denetimli serbestlik sisteminin gelişimi incelendiğinde, bu sistem uygulamaya ilk başlama safhasında sadece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasından sonra uygulanmıştır. Daha sonra ihtiyaçlar nispetinde gelişerek; gözaltına alınma ile birlikte başlayan ve yargılama öncesi, yargılama safhası, hükmün infazının ertelenmesi, şartla salıverilme sonrası ve hükmün infazından sonraki safhada uygulanmasını da kapsayan bir sistem haline gelmiştir (Nursal, N. ve Selcen, A.,2006).

Yine Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet döneminde farklı ad ve uygulamalarla denetimli serbestliğe benzer yaptırımlara rastlanılmaktadır. Osmanlı Devletinde zindan adı verilen kale burçlarının hapisane olarak kullanılması, tanzimat dönemindeki düzenlemelerde kefaletle serbest bırakılma uygulamaları buna ek olarak, nefi cezası bu uygulamalara örnek verilebilir. Nefi cezası sürgün anlamına gelmektedir. Hâkim tarafından belirlenen bir süre dâhilinde kişinin başka bir yerde yaşamaya zorlanması uygulamasıdır.(Nursel ve Öztürkmen,2005). Cumhuriyet döneminde ise denetimli serbestlik uygulamalarının cezanın ertelenmesi ile başladığı söylenebilir. Bu erteleme süresinde ilk başlarda bir denetim öngörülmemektedir. 1926 yılında yürürlüğe giren 765 sayılı TCK'dan itibaren cezanın ertelenmesi uygulaması devam etmektedir. Bunun dışında eski hükümlülerin toplumla bütünleşebilmeleri için de yasal düzenlemeler söz konusu olmuştur. 1475 sayılı iş kanunu ile eski hükümlü çalıştırma ile ilgili yasal düzenleme yapılmıştır. Buna ek olarak, Ceza Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak görev yapan "tahliye sonrası koruma birimi" hükümlülerin toplumla bütünleşmeleri için hizmet vermektedir. (Dağdelen, G., 2017).

3. TÜRKİYEDEKİ DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ VE İYİLEŞTİRME HİZMETLERİ

Türkiye Cumhuriyeti' nde resmi olarak Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu 3.07.2005 tarihinde 5402 sayılı kanun maddesi ile kabul edilmiş olup kanununun 27. maddesine dayanılarak hazırlanan Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği' nin 20/12/2005 tarihinde Resmî gazetede yayımlanması ile birlikte yürürlüğe girmiştir. 2007, 2013 ve 2021 yıllarında yönetmelikte 3 kez değişiklik yapılmıştır.

Şu an yürürlükte olan 10.11.2021 (Resmî Gazete Sayısı: 31655) tarihli yönetmelikle birlikte son halini alan Denetimli Serbestlik Hizmetleri; haklarında adli merciler tarafından karar verilen çocuk, genç ve yetişkinlerin toplum içerisinde denetim ve takiplerini sağlayan; bu bireylerin ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi, tekrar suç işlemelerinin önlenmesi ve bu sayede bireyin ve toplumun korunmasını hedefleyen toplum temelli bir ceza ve infaz sistemidir. İnsan odaklı, toplum temelli bir uygulama olan denetimli serbestlik sistemi; yükümlülerin yeniden

suç işlemlerinin önlenmesi ile kamu güvenliğinin sağlanması amacına hizmet etmektedir. Denetimli serbestlik sisteminin misyonu; toplumsal güvenlik ve adalet anlayışıyla bireylerin temel hak ve özgürlükleri çerçevesinde ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde toplumun katılımını sağlayarak suç tekrarının önlenmesine yönelik sürdürülebilir çalışmalar gerçekleştirmektir.

Kamer (2008, s. 4-6), denetimli serbestlik sisteminin önemini üç başlık altında incelemektedir. Birinci olarak, denetimli serbestlik sisteminde, denetim sürecinin yer aldığı ve sonraki aşamaların plânlandığı ve uygulamanın rehberi sayılacak raporlama hizmetleri ile ceza adalet sistemine yeni bir bakış açısı getirilmesi yönünden denetimli serbestliğin ceza adaleti sistemine verdiği katkı; ikinci olarak, toplumun ceza adalet sistemine olan güvenini sarsmadan, ceza infaz kurumundaki yoğunluğun azalmasına katkı vermesi ve devlet bütçesinden ayrılan payın azalmasına verdiği katkı; üçüncü olarak gerek madde kullanımını olan hükümlüler gerekse suça sürüklenen çocuklar ve salıverilen veya haklarında erteleme kararı verilen hükümlülere verilen hizmetler aracılığıyla denetimli serbestlik sisteminde hükümlülerin yeniden suç işleme olasılıkları azaltılmakta ve bu yolla toplumun korunmasına katkı verdiği vurgulanmaktadır.

Denetimli serbestlik hizmetleri, Bakanlık merkez teşkilatında Daire Başkanlığı, taşra teşkilatında ise denetimli serbestlik müdürlükleri, müdürlüğe bağlı bürolar ve koruma kurulları tarafından yürütülür

Denetimli Serbestlik Müdürlüğü' ne bağlı olarak gelen evrak bürosu, kayıt kabul bürosu, değerlendirme ve planlama bürosu, infaz bürosu, eğitim ve iyileştirme bürosu, denetim bürosu, çocuk hizmetleri bürosu, koruma kurulu bürosu ve idari ve mali işler bürosu görev yapmaktadır. Bu bürolardan eğitim ve iyileştirme bürosu tarafından yükümlülerin topluma kazandırılmasına ve iyileştirmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu büronun görevleri yönetmelikte şu şekilde ifade edilmektedir;

“Eğitim Ve İyileştirme Bürosu; yükümlülerin topluma kazandırılmasına, eğitim ve iyileştirilmesine yönelik denetim planında belirlenen çalışmaları yürütür. Eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanlarının (Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde kadrolu veya geçici olarak uzman olarak görev yapan psikolog, sosyolog, öğretmen, sosyal çalışmacıdır) görevleri şunlardır:

- Yükümlülere yönelik bireysel görüşmeler ile grup çalışmalarını yürütmek.
- Müdahale programlarını uygulamak.
- İyileştirme çalışmaları kapsamında özel hayatın gizliliğine dikkat ederek yükümlülerin aile, okul ve iş yerleriyle iş birliği yaparak çalışmalar yürütmek.
- Diğer kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliğinde eğitim ve iyileştirmeye yönelik programlar hazırlamak ve yürütmek.
- Kurumlar ile sivil toplum kuruluşlarının eğitim ve iyileştirmeye yönelik yürüttükleri sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ile eğitim programlarını tespit etmek; iyileştirme çalışmaları kapsamında yükümlüleri bu tür programlara yönlendirmek.

- Haklarında çalışma yükümlülüğü veya eğitim kurumuna ya da programına devam etme tedbiri verilen yükümlülerin kuruma yerleştirilmesinde, gerektiğinde yükümlülere refakat etmek

Yükümlülerin Değerlendirilmesi ve İyileştirme Çalışmaları

Risk ve ihtiyaçların belirlenmesi:

Denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, toplum içinde denetim, takip ve iyileştirilmesine karar verilen yükümlülerin, yeniden topluma kazandırılmalarına yönelik çalışmalara temel oluşturması amacıyla objektif bir değerlendirme sistemi ile risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, denetimli serbestlik uygulamalarının temelini oluşturur. Denetimli serbestlik uygulamalarında risk değerlendirmesi; yükümlünün kendisine, ailesine, mağdura, topluma ve denetimli serbestlik personeline karşı taşıdığı zarar verme riski ile tekrar suç işleme riskinin belirlenmesidir. Denetimli serbestlik uygulamalarında ihtiyaçların belirlenmesi; yükümlülerin suç tekrarının ve zarar verme risklerinin en aza indirilmesi ve topluma kazandırılması amacıyla kişinin ihtiyaç duyduğu hizmet ve programların belirlenmesidir.

Denetim planı:

Denetim planı; yükümlü hakkında verilen kararların toplum içinde infazının, denetim sürecinin, yükümlünün iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmasına yönelik çalışmaların planlandığı, denetimli serbestlik personelinin çalışma yöntemini belirleyen belgedir. Yükümlüler için hazırlanan denetim planında; denetim ve kontrole ilişkin hususlar, uyulması gereken kural ve yükümlülükler, denetimin ve yükümlülüklerin süresi, çalışmaların yürütülmesinde iş birliği yapılacak kişi ve kuruluşlara ilişkin hususların yanı sıra haklarında risk ve ihtiyaç belirleme işlemi yapılanların tespit edilen risk ve ihtiyaçlarına yönelik iyileştirme çalışmalarına yer verilir.

Denetim ve Değerlendirme Raporu:

Denetim raporu; yükümlünün, denetim sürecinin, uygulanan iyileştirme programları kapsamında topluma uyumdaki başarısının, olumsuz davranışlarını değiştirmek için gösterdiği çabanın ve bu doğrultuda genel gelişiminin değerlendirildiği, ayrıca suça sürüklenen çocuklar bakımından, kararın uygulama biçimi, çocuk üzerindeki etkileri ile çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimselerin veya kurumların çocuğa karşı sorumluluklarını gereğince yerine getirip getirmediği, kararın değiştirilmesini gerektirir bir durum olup olmadığı ve istenen diğer hususlarda ilgili yargı merciine gönderilen rapordur.

Değerlendirme raporu; denetim altında bulunan çocuğun şahsî, sosyal ve duygusal durumunun, okul ve arkadaş çevresinin, aile yaşantısının göz önünde bulundurularak yapılan rehberlik ve iyileştirme çalışmaları neticesinde çocuğun nasıl bir gelişme gösterdiğinin, olumsuz davranışlarını değiştirmedeki istekliliği ve başarısı ile çocuk hakkında yapılmasının faydalı olacağı düşünülen diğer çalışmaların belirtildiği mahkeme veya çocuk hâkimine gönderilen rapordur.

İyileştirme çalışmaları:

Denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, risk ve ihtiyaç değerlendirmesi sonucunda gerek duyulması veya yargı mercii tarafından rehberlik çalışmalarına hükmedilmesi halinde yükümlünün riskleri göz önünde bulundurularak, ihtiyaçlarına uygun iyileştirme çalışmaları yapılır. Bu çalışmalar, eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanları tarafından yürütülür. Çocuklara yönelik iyileştirme çalışmaları, çocuk hizmetleri bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanları tarafından yerine getirilir. Yükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmasında sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılmasına ve toplumsal katılım sağlanmasına önem verilir. Toplum içinde denetim ve takibi yapılan yükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması; diğer kurumlarla ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde, bireysel görüşme ve grup çalışması yapılması, boş zamanların yapılandırılması, yükümlülerin meslek kursları ve eğitim programlarına katılmalarının sağlanması gibi faaliyetlerle yerine getirilir. İyileştirme çalışmalarına yükümlüleri tanımak amacıyla bireysel görüşme yapılması ile başlanır. Yükümlünün grup çalışmasına hazır hale gelmesi ve gerekli görülmesi halinde iyileştirme çalışmalarına grup çalışması ile devam edilebilir.

Bireysel görüşme; yükümlü ile birebir ve uygun fiziki koşullarda, önceden belirlenmiş bir amaç ve plan çerçevesinde yürütülür. Bireysel görüşme sayısı on ikiden, görüşme aralıkları üç haftadan fazla olamaz. Bireysel görüşme sayısı yükümlünün ihtiyacı doğrultusunda komisyon kararı ile artırılabilir. Her bir görüşme otuz dakikadan az, kırk beş dakikadan fazla yapılamaz. Bireysel görüşmenin içeriğini planlamak ve gerçekleştirmek, eğitim ve iyileştirme bürosu ile çocuk hizmetleri bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanının sorumluluğundadır. Bireysel görüşmeler hem süreç hem de oturumlar açısından başlangıç, gelişme ve sonlandırma olmak üzere üç aşamadan oluşacak şekilde planlanır. Bireysel görüşme, denetimli serbestlik uzmanı tarafından yapılandırılarak yürütülebileceği gibi müdahale programı kapsamında da yapılabilir.

Grup çalışması; uygun fiziki koşullarda en az dört, en fazla on altı kişilik gruplar halinde en fazla on beş gün arayla yapılır. Müdürlüğün grup çalışmalarına uygun fiziki mekâna sahip olmaması halinde, başka kurum ya da kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarına ait uygun mekânlar, grup çalışmaları için kullanılabilir. Grupların oluşturulmasında, yükümlülerin yaş gruplarına, benzer sorun alanlarına ve benzer risk düzeyine sahip olmalarına dikkat edilir. Yükümlüler, haklarında verilen yükümlülük kararlarının niteliğine bakılmaksızın, rehberlik ve iyileştirme çalışmaları kapsamında aynı grup içerisinde yer alabilirler. Grup çalışması sürecinde yükümlülerin durumu periyodik olarak değerlendirilir ve ihtiyaç duyulması halinde iyileştirme çalışmaları bireysel görüşmelerle de desteklenir. Grup çalışması, müdahale programı kapsamında yürütülebileceği gibi denetimli serbestlik uzmanı tarafından yapılandırılarak da yapılabilir. Yükümlüler, diğer kurum ve kuruluşlar ile gönüllü kişilerce yürütülen yapılandırılmış grup çalışmalarına da yönlendirilebilir.

Boş zamanların yapılandırılması; yükümlünün, toplumla bütünleşmesini desteklemek, olumlu sosyal davranışlarını, ilgi alanlarını ve becerilerini geliştirerek uyumlu bir birey

olmasını sağlamak amacıyla yükümlünün ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere yönlendirilmesidir. Boş zamanların yapılandırılması çalışmaları; diğer kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının programlarına yönlendirme şeklinde yürütülebileceği gibi müdürlük içinde de yapılabilir. Boş zamanların yapılandırılmasında kurumsal eğitimler ve programlar listesinden de yararlanır.

Sosyal araştırma raporu:

Sosyal araştırma raporu; şüpheli veya sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik, ruhsal ve psikolojik durumu ile çevresinin sistemli bir bakış açısıyla değerlendirildiği, topluma ve mağdura karşı taşıdığı risk ile ihtiyaçlarının belirlendiği ve bu ihtiyaçlara yönelik hizmet, program ve kaynaklarla ilgili önerileri içeren hüküm öncesi rapordur. Rapor; soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının talep etmesi veya kovuşturma evresinde hâkim ya da mahkemenin isteği üzerine denetimli serbestlik uzmanı tarafından hazırlanır. Rapor; şüpheli veya sanık ile bunların aile ve sosyal çevreleriyle görüşülerek hazırlanır. Gerekli görülmesi halinde mağdur ile de görüşülebilir.”

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Denetimli serbestlik hizmetleri bir yandan toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamayı amaçlarken bir yandan da suç işleyen bireylerin iyileştirilmesi yoluyla üretken birer birey olarak toplumda yeniden yer edinmelerine yardım etmektedir. Toplumun suç ve suçlulardan korumayı, suç davasını sergileyenleri rehabilite etmeyi ve yeniden suç işlemelerini önlemeyi ayrıca müdahale ve önleme programları ile suçluların cezalarını toplum içinde ayrımcılığa uğramadan, toplumsal yaşamdan kopmadan ve ihtiyaç duydukları alanlarda rehberlik yaparak topluma kazandırılmalarına katkıda bulunmayı amaç edinmiştir. Ülkemizdeki Denetimli Serbestlik hizmetlerinin yurt dışındaki örneklerine nazaran henüz daha yolun başında olmasına rağmen yaklaşık 18 yıllık süreçte mevzuat değişiklikleri ile birlikte Müdürlük yapılarının güçlendirilmesi ve gelişime açık şekilde hizmetlerini sürdürdükleri görülmektedir.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri kapsamında gerçekleştirilen eğitim ve iyileştirme çalışmalarının risk ve ihtiyaçlar doğrultusunda tespit edilip bir plan ve program çerçevesinde sürdürülmesi ve raporlama ile birlikte sürecin gözden geçirilmeye hazır hale getirilmesi suça karışmış kişilerin disipline edilmesi ve toplumsal kural ve normlara uygun davranışlar sergilemeye yaklaştırılması açısından iyi bir sistematik olarak değerlendirilmiştir.

Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinin sadece alternatif bir ceza infaz kurumu olması dışında suç işlemiş veya suça karışmış kişinin yeniden suç işlenmesinin engellemesine yönelik gerçekleştirmiş olduğu eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin büyük önem taşıdığı ancak ilgili yönetmelikte eğitim ve iyileştirme çalışmalarını yürütmekle görevli Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde kadrolu veya geçici olarak uzman olarak görev yapan psikolog, sosyolog, öğretmen, sosyal çalışmacılardan oluşan meslek personellerinin görev tanımlarının tam olarak açıklanmadığı görülmüştür. Önümüzdeki dönemlerde mesleki branşlaşmaya ve alanda

uzmanlığa imkan verecek şekilde düzenlemelere yer verilmesinin yükümlülerle gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmaları açısından daha faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Her ne kadar Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde gerçekleştirilen iyileştirme faaliyetleri ile toplum düzeninin korunmasına ve kamu düzeninin sağlanmasına yönelik çalışmalar devam ediyor olsa da mağdurun korunması ve suça karışan bireylerin tekrar suç işlemesini engelleyici çalışmaların ancak toplumla el ele ve işbirliği içerisinde gerçekleştirilmesiyle başarıya ulaşabileceğinden yola çıkılarak, toplumsal yapıyı oluşturan en küçük birimin dahi o toplumun bir parçası ve bütün için gerekli olduğu göz ardı edilmeden suç ile mücadelede birliktelik ruhu ile hareket edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağcakale, S., *Ceza Mimarlığı*, Yüksek Lisans Tezi İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- Aslan, N., *Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Bulunan Bireylerin Aile Yapıları ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.
- Dağdelen, G., *Ankara İlinde Denetimli Serbestlik Yükümlülerinde Suç Tekrarı*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Ankara, 2017
- Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği, T.C. Resmi Gazete, 31655, 10 Kasım 2021.
- Kamer, V.K., (2008). Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı E- Dergi, 2, 4-6.
- Kamer, V.K, “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestliğin Önemi”, Adalet Dergisi, S. 31, Ankara, Mayıs 2008
- Nursal, N. ve Selcen, A., *Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi 112 (Probation)*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2006.
- Usta, İ., Öztürk, H., *Denetimli Serbestlik Ceza Hukuku Dergisi*, 13, 2-44., 2010.
- Yavuz, H.A., *Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik.*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 2011

İŞ DAVALARINDA TANIK BEYANLARININ İRDELENMESİNDE BAZI ESASLAR

Dr.Öğ.Üyesi Meltem Öztürk¹

ÖZET

İş davalarında işçilerin, iddialarını ispat edecek yazılı belge temin etmesinde yaşadıkları güçlük, tanık delilini ön plana çıkarmaktadır. Tanıkların nasıl seçileceği ise büyük önem taşımaktadır. Tanıkların isimleri davanın taraflarınca delil listesinde bildirilebileceği gibi, re'sen hakim tarafından işyerinin aylık prim ve hizmet belgeleri içinden de seçilebilmektedir. İş yargılamasında bordro tanığı olarak nitelendirilen bu tanıkların isimleri tespit edilirken davacı işçiyle aynı dönemde çalışmış olmalarına dikkat edilmelidir. Aksi halde aynı işyerinde çalışmış ancak bu çalışması davacının çalıştığı dönemle çakışmayan bir işçinin gereksiz yere duruşmaya tanık olarak çağırılma riski bulunmaktadır. Hakimin tarafların iddiaları ve talepleri doğrultusunda tanıkların ifadesini alırken de “ çakışan döneme” dikkat etmesi gerekmektedir. Aksi halde davacı işçi ile çalışmasının çok azı çakışan ya da hiç çakışmayan işçilerin, aşağıda tartışacağımız mahkeme kararında olduğu gibi, davacının çalıştığını iddia ettiği bütün dönemi kapsayacak şekilde ifadesinin hükme esas alınması riski doğabilecektir. Tanıkların verdiği beyanların doğruluğundan emin olunması için tanığın yaşının, tanıklık yaptığı dönem bakımından zorunlu eğitim dönemi içinde olup olmadığının, hizmet döküm cetvellerine yansımış dava konusu dönemde başka bir işyerinde çalışmasının olup olmadığının da bazen incelenmesi gerekmektedir. Aşağıda örnek gösterdiğimiz işçilik alacağı konulu davada verilen mahkeme kararı incelendiğinde ilk derece mahkemesinin davacı işçiyle aynı işyerinde çalışmış ancak çalışmasının bir günü dahi aynı dönemde geçmediği anlaşılan bir tanığın ifadesini hatayla hükme esas aldığı görülmektedir. Aynı davada hükme beyanı esas alınan diğer tanığın, verdiği ifadeye göre, davacı işçinin işe girdiğini ifade ettiği dönemde daha doğmadığı, hatta davacının ilk sigorta bildirimini yapıldığı tarihte 4 yaşında olduğu anlaşılabilir halde bu hususa da dikkat edilmemiştir. Yıllar sonra işyerinde sadece 8 ay davacıyla aynı dönemde çalıştığı anlaşılan bu tanığın beyanının davacının 25 yıllık çalışmasını kapsayacak şekilde hükme esas alındığı görülmektedir. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre, tanıklık yapacak kişilerin beyanları, davacı işçi ile birlikte çalıştıkları dönemle sınırlı olarak dikkate alınmalıdır. Oysa itiraz edilen bu kararı inceleyen İstinaf Mahkemesi gibi temyiz sürecinde dosya önüne gelen Yargıtay'ın da söz konusu karardaki hataları gözden kaçırdığı görülmektedir. Bu karar iş yargılamasında tanık seçiminin önemini, tanıkların ifadelerinin alınmasında dikkat edilmesi gereken esasları, tanık ifadelerinin özel bir süzgeçten geçirilmesinin ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

¹ Uluslararası Final Üniversitesi Hukuk Fak., İş Ve Sosyal Güvenlik Hukuku ABD. ORCID ID: 0000-0001-8279-6126

KNOWLEDGE MANAGEMENT APPLIED TO FORENSIC SCIENCES

Norma Rodrigues Gomes

Brazilian Federal Police, SPO lote 07 Ed. INC, CEP 70.610-902, Brasília-DF, Brazil

Abstract:

This paper presents initiatives of Knowledge Management (KM) applied to Forensic Sciences field, especially developed at the Forensic Science Institute of the Brazilian Federal Police. Successful projects, related to knowledge sharing, drugs analysis and environmental crimes, are reported in the KM perspective. The described results are related to: a) the importance of having an information repository, like a digital library, in such a multidisciplinary organization; b) the fight against drug dealing and environmental crimes, enabling the possibility to map the evolution of crimes, drug trafficking flows, and the advance of deforestation in Amazon rain forest. Perspectives of new KM projects under development and studies are also presented, tracing an evolution line of the KM view at the Forensic Science Institute.

Keywords: Business Intelligence, Digital Library, Forensic Science, Knowledge Management

PATHOLOGICAL TRUTH: THE USE OF FORENSIC SCIENCE IN KENYA'S CRIMINAL JUSTICE SYSTEM

Peter Ndichu Muriuki

Lecturer and Chair of the Dept. of Criminology and Social Work, Masinde Muliro University
of Science and Technology, Kakamega, Kenya.

Abstract:

Assassination of politicians, school mass murders, purported suicides, aircraft crash, mass shootings by police, sinking of sea ferries, mysterious car accidents, mass fire deaths and horrificterror attacks are some of the cases that bring forth scientific and legal conflicts. Questions about truth, justice and human rights are raised by both victims and perpetrators/offenders as they seek to understand why and how it happened to them. This kind of questioning manifests itself in medical-criminological-legalpsychological and scientific realms. An agreement towards truthinvestigations for possible legal-political-psychological transitory issues such as prosecution, victim-offender mediation, healing, reconciliation, amnesty, reparation, restitution, and policy formulations is seen as one way of transforming these conflicts. Forensic scientists and pathologists in particular have formed professional groups where the complexities between legal truth and scientific truth are dramatized and elucidated within the anatomy of courtrooms. This paper focuses on how pathological truth and legal truth interact with each other in Kenya's criminal justice system.

Keywords: Forensic pathology, forensic science, pathological truth, truth investigations.

THE PHILOSOPHICAL HERMENEUTICS CONTRIBUTION TO FORM A HIGHLY QUALIFIED JUDICIARY IN BRAZIL

Thiago R. Pereira

Catholic University of Petropolis, Petropolis, RJ, Brazil

Abstract:

The philosophical hermeneutics is able to change the Brazilian Judiciary because of the understanding of the characteristics of the human being. It is impossible for humans, to be invested in the function of being a judge, making absolutely neutral decisions, but the philosophical hermeneutics can assist the judge making impartial decisions, based on the federal constitution. The normative legal positivism imagined a neutral judge, a judge able to try without any preconceived ideas, without allowing his/her background to influence him/her. When a judge arbitrates based on legal rules, the problem is smaller, but when there are no clear legal rules, and the judge must try based on principles, the risk of the decision is based on what they believe in. Solipsistically, this issue gains a huge dimension. Today, the Brazilian judiciary is independent, but there must be a greater knowledge of philosophy and the philosophy of law, partially because the bigger problem is the unpredictability of decisions made by the judiciary. Actually, when a lawsuit is filed, the result of this judgment is absolutely unpredictable. It is almost a gamble. There must be the slightest legal certainty and predictability of judicial decisions, so that people, with similar cases, may not receive opposite sentences. The relativism, since classical antiquity, believes in the possibility of multiple answers. Since the Greeks in in the sixth century before Christ, through the Germans in the eighteenth century, and even today, it has been established the constitution as the great law, the Groundnorm, and thus, the relativism of life can be greatly reduced when a hermeneut uses the Constitution as North interpretational, where all interpretation must act as the hermeneutic constitutional filter. For a current philosophy of law, that inside a legal system with a Federal Constitution, there is a single correct answer to a specific case. The challenge is how to find this right answer. The only answer to this question will be that we should use the constitutional principles. But in many cases, a collision between principles will take place, and to resolve this issue, the judge or the hermeneut will choose a solipsism way, using what they personally believe to be the right one. For obvious reasons, that conduct is not safe. Thus, a theory of decision is necessary to seek justice, and the hermeneutic philosophy and the linguistic turn will be necessary for one to find the right answer. In order to help this difficult mission, it will be necessary to use philosophical hermeneutics in order to find the right answer, which is the constitutionally most appropriate response. The constitutionally appropriate response will not always be the answer that individuals agree to, but we must put aside our preferences and defend the answer that the Constitution gives us. Therefore, the hermeneutics applied to Law, in search constitutionally appropriate response, should be the safest way to avoid judicial individual decisions. The aim

of this paper is to present the science of law starting from the linguistic turn, the philosophical hermeneutics, moving away from legal positivism. The methodology used in this paper is qualitative, academic and theoretical, philosophical hermeneutics with the mission to conduct research proposing a new way of thinking about the science of law. The research sought to demonstrate the difficulty of the Brazilian courts to depart from the secular influence of legal positivism. Moreover, the research sought to demonstrate the need to think science of law within a contemporary perspective, where the linguistic turn, philosophical hermeneutics, will be the surest way to conduct the science of law in the present century.

Keywords: Hermeneutic, right answer, solipsism, Brazilian Judiciary.

THE ROLE OF THE ACCUSED'S ATTORNEY IN THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM OF IRAN, MASHHAD 2014

Mahdi Karimi

Peyame Nur University . Iran

Abstract:

One of the most basic standards of fair trial is the right to defense, hire an attorney and its presence in the hearing stages. On the one hand, based on the reason and justice, as the legal issues, particularly criminal affairs, become complicated, the accused must benefit from an attorney in the court in order to defend itself which requires legal knowledge. On the other hand, as the judicial system has jurists such as investigation judges at its disposal, the accused must enjoy the same right to defend itself and reject allegations so that the balance is maintained between the litigating parties based on the principle of "equality of arms". The right to adequate time and facilities for defense is cited among the principles and rights relevant to the proceedings in international regulations such as the International Covenant on Civil and Political Rights. The innovations made in the Code of Criminal Procedure in 2013 guaranteed the presence of the accused's attorney in the proceedings. The present study aims at assessing the result of the aforementioned guarantee in practice and made attempts to investigate the effect of the presence of accused's attorney on reducing the punishment by asking the question and addressing the statistical population of this study including 48 judges of lower courts and courts of appeal. It seems that in despite of guarantees provided in the new Code of Criminal Procedure, Iran's penal system, does not tolerate the presence of an attorney in practice.

Keywords: Defense attorney, equality of arms, fair trial, reducing the penalty, right to defense.

SEXUAL AND GENDER BASED CRIMES IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW: MOVING FORWARDS OR BACKWARDS?

Khadija Ali

Human rights lawyer based in Pakistan with a special focus on legal advocacy to prevent and address gender based violence

Abstract:

Prosecution of sexual violence in international criminal law requires not only an understanding of the mechanisms employed to prosecute sexual violence but also a critical analysis of the factors facilitating perpetuation of such crimes in armed conflicts. The extrapolations laid out in this essay delve into the jurisprudence of international criminal law pertaining to sexual and gender based violence followed by the core question of this essay – has the entrenchment of sexual violence as international crimes in the Rome Statute been successful to address such violence in armed conflicts?

Keywords: Conflict, Gender, International Criminal Law Sexual Violence.

JUDICIAL INSTITUTIONS IN A POST-CONFLICT SOCIETY: GAINING LEGITIMACY THROUGH A HOLISTIC REFORM

Abdul Salim Amin

PhD Candidate at the Hamburg University, Department of Law,

Abstract:

This paper focuses on how judiciaries in post-conflict societies can gain legitimacy through reformation. Legitimacy plays a pivotal role in shaping people's behavior to submit to the law and verifies the rightfulness of an organ for taking binding decisions. Among various dynamics, judicial independence, access to justice and behavioral changes of the judicial officials broadly contribute to legitimation of judiciary in general, and the courts in particular. Increasing independence of judiciary through reform limits, inter alia, government interference in judicial issues and protects basic rights of the citizens. Judicial independence does not only matter in institutional terms, individual independence also influences the impartiality and integrity of judges, which can be increased through education and better administration of justice. Finally, access to justice as an intertwined concept both at the legal and moral spectrum of judicial reform avails justice to the citizens and increases the level of public trust and confidence. Efficient legal decisions on fostering such elements through holistic reform create a rule of law atmosphere. Citizens neither accept an illegitimate judiciary nor do they trust its decisions. Lack of such tolerance and confidence deters the rule of law and thus, undermines the democratic development of a society.

Keywords: Legitimacy, judicial reform, judicial independence, access to justice, legal training, informal justice, rule of law.

BETWEEN LEGAL AUTHORITY AND EPISTEMIC COMPETENCE: A CASE STUDY OF THE BRAZILIAN SUPREME COURT

Júlia Massadas

Federal University of Rio de Janeiro (UFRJ); researcher at the Research Group of Epistemology applied to the Courts (GREAT/PPGD/UFRJ); and researcher at the Getúlio Vargas Foundation – FGV Direito Rio

Abstract:

The objective of this paper is to analyze the role played by the institute of the public hearings in the Brazilian Supreme Court. The public hearings are regulated since 1999 by the Brazilian Laws nº 9.868, nº 9.882 and by the Intern Regiment of the Brazilian Supreme Court. According to this legislation, the public hearings are supposed to be called when a matter of circumstance of fact must be clarified, what can be done through the hearing of the testimonies of persons with expertise and authority in the theme related to the cause. This work aims to investigate what is the role played by the public hearings and by the experts in the Brazilian Supreme Court. The hypothesis of this research is that: (I) The public hearings in the Brazilian Supreme Court are used to uphold a rhetoric of a democratic legitimacy of the Court's decisions; (II) The Legislative intentions have been distorted. To test this hypothesis, the adopted methodology involves an empirical study of the Brazilian jurisprudence. As a conclusion, it follows that the public hearings convened by the Brazilian Supreme Court do not correspond, in practice, to the role assigned to them by the Congress since they do not serve properly to epistemic interests. The public hearings not only do not legitimate democratically the decisions, but also, do not properly clarify technical issues.

Keywords: Brazilian Supreme Court, constitutional law, public hearings, epistemic competence, legal authority.

CRIMINAL LAW INSTRUMENTS TO COUNTER CORPORATE CRIMES IN POLAND

Dorota Habrat

Faculty of Law and Administration, University of Rzeszow, st. Grunwaldzka , Poland

Abstract:

The aim of study was to analyze the functioning the new model of criminal corporate responsibility in Poland. The need to introduce into the Polish legal system liability of corporate (collective entities) has resulted, among others, from the Polish Republic's international commitments, in particular related to membership in the European Union. The study showed that responsibility of collective entities under the Act has a criminal nature. The main question concerns the ability of the collective entity to be brought to guilt under criminal law sense. Polish criminal law knows only the responsibility of individual persons. So far, guilt as a personal feature of action, based on the ability of the offender to feel in his psyche, could be considered only in relation to the individual person, while the said Act destroyed this conviction. Guilt of collective entity must be proven under at least one of the three possible forms: the guilt in the selection or supervision and so called organizational guilt. In addition, research in article has resolved the issue how the principle of proportionality in relation to criminal measures in response of collective entities should be considered. It should be remembered that the legal subjectivity of collective entities, including their rights and freedoms, is an emanation of the rights and freedoms of individual persons which create collective entities and through these entities implement their rights and freedoms. The whole study was proved that the adopted Act largely reflects the international legal regulations but also contains the unknown and original legislative solutions.

Keywords: Criminal corporate responsibility, Polish criminal law.